

KANSALLINEN
KOULUTUKSEN
ARVIOINTIKESKUS

VARHAISKASVATUS- SUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 TOIMEENPANON ARVIOINTI

Varhaiskasvatussuunnitelmien
käyttöönotto ja sisällöt

Laura Repo
Maiju Paananen
Virpi Mattila
Marja-Kristiina Lerkkanen
Mervi Eskelinen
Lillemor Gammelgård
Jyri Ulvinen
Hanna Hjelt
Jukka Marjanen

VARHAISKASVATUSSUUNNITELMAN PERUSTEIDEN 2016 TOIMEENPANON ARVIOINTI

Varhaiskasvatussuunnitelmien
käyttöönotto ja sisällöt

Laura Repo
Maiju Paananen
Virpi Mattila
Marja-Kristiina Lerkkanen
Mervi Eskelinen
Lillemor Gammelgård
Jyri Ulvinen
Hanna Hjelt
Jukka Marjanen

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus
Julkaisut 16:2018

JULKAISIJA Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

KANSI JA ULKOASU Juha Juvonen (org.) & Sirpa Ropponen (edit)
TAITTO Juvenes Print

ISBN 978-952-206-455-4 nid.

ISBN 978-952-206-456-1 pdf

ISSN 2342-4176 (painettu)

ISSN 2342-4184 (verkkojulkaisu)

ISSN 2342-4176

PAINATUS Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy, Tampere

© Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisija

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus

Julkaisun nimi

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi – Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt

Tekijät

Laura Repo, Maiju Paananen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Mervi Eskelinen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Hanna Hjelt ja Jukka Marjanen

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 on varhaiskasvatuksen toteuttamista ja kehittämistä ohjaava, velvoittava asiakirja. Sen pohjalta varhaiskasvatuksen järjestäjät ja palveluntuottajat laativat paikallisen suunnitelman ja jokaiselle lapselle oman varhaiskasvatussuunnitelman. Näiden suunnitelmien toimeenpano ja toteutuminen ovat keskeinen laadukkaan varhaiskasvatuksen osatekijä.

Tämä arviointi on kaksiosaisen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanoa koskevan arvioinnin ensimmäinen osa. Arvioinnilla tuotetaan tietoa varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuuden (perusteet, paikallinen suunnitelma ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma) toimivuudesta, paikallisten suunnitelmien laadintaan liittyvistä prosesseista sekä suunnitelmien sisällöistä. Arvioinnilla saadaan tietoa, jonka pohjalta kansallista järjestelmää voidaan kehittää edelleen, ja se toimii myös poliittisen päätöksenteon pohjana. Arviointitiedon avulla voidaan tarkastella myös varhaiskasvatuksen yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyviä kansallisia kysymyksiä.

Tietoa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanosta kerättiin kyselyllä kaikilta varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja palveluntuottajilta sekä yksityisiltä perhepäivähoitajilta, jotka ovat osa yksityistä palveluntuotantoa. Lisäksi arvioitiin paikallisia ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmia. Kunnallisten varhaiskasvatuksen järjestäjien vastausprosentti oli 91, yksityisten palveluntuottajien 57 ja yksityisten perhepäivähoitajien 60. Kyselyn tuloksia vertailtiin tilastokeskuksen kuntaluokituksen mukaisesti maaseutumaisten, taajaan astuttujen ja kaupunkimaisten kuntien välillä, sekä soveltuvin osin järjestäjien (julkinen ja yksityinen palvelun tuottaja) välillä.

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatusta ohjaava suunnitelmakokonaisuus on pääsääntöisesti toimiva ja paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessi sujui hyvin. Paikallista prosessia haittasi kuitenkin liian kireä aikataulu sekä puutteelliset taloudelliset ja ajankäytölliset resurssit. Vaikka kyselyssä paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia pidettiin pääsääntöisesti onnistuneena, dokumenttianalyysin perusteella voitiin havaita, että vasun perusteiden konkretisointi toimintaa ohjaaviksi paikallisiksi suunnitelmiksi ei ole kaikilta osin vielä toteutunut.

Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin onnistumisen keskeisiä avaintekijöitä olivat henkilöstön täydennyskoulutukseen osallistuminen sekä prosessin hyvä suunnittelu.

Arvioinnin mukaan maaseutumaaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa prosessi onnistui heikommin kuin kaupunkimaaisissa kunnissa. Maaseutumaaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa ongelmia aiheutti se, että koulutukset järjestettiin usein kaukana ja sijaisten saaminen oli hankalaa.

Yksityisille perhepäivähoitajille paikallinen vasu, jota he kuitenkin ovat velvollisia noudattamaan, oli monin paikoin vieras. Yksityisessä perhepäivähoidossa laaditut lasten vasut olivat usein puutteellisia. Tulosten mukaan yksityiset perhepäivähoitajat katsoivat, että perhepäivähoidon ydintehtävä on tarjota kodinomaista perushoivaa eikä niinkään pedagogisesti painottunutta varhaiskasvatusta. Tulokset herättävät kysymyksen siitä, kuinka hyvin ohjausjärjestelmä nykyisessä muodossaan palvelee varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen tarpeita. Arvioinnin tulokset antavat aihetta pohtia järjestäjien edellytyksiä toimeenpanna ja saavuttaa vasun perusteissa asetettuja tavoitteita eri toimintamuodoissa.

Edellä mainittujen tulosten pohjalta tulisi kiinnittää huomiota lasten yhdenvertaisuuteen varhaiskasvatuspalveluissa sekä palvelujen tasaiseen laatuun Suomessa.

Arvioinnin toisessa vaiheessa vuosina 2018–2019 tarkastellaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toteumista varhaiskasvatuksen henkilöstön kannalta. Toinen vaihe täydentää tämän arvioinnin tuloksia ja muodostaa kokonaiskäsityksen varhaiskasvatussuunnitelmien toimivuudesta sekä toteutumisesta.

Sammanfattning

Utgiven av

Nationella centret för utbildningsutvärdering

Publikationens namn

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi – Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt

Utarbetad av

Laura Repo, Maiju Paananen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Mervi Eskelinen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Hanna Hjelt och Jukka Marjanen

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2016 är det första normdokumentet för styrningen av genomförandet och utvecklingen av småbarnspedagogiken. Anordnarna och serviceproducenterna av småbarnspedagogik utarbetar utifrån grunderna en lokal plan för småbarnspedagogik och en plan för småbarnspedagogik för varje barn. Implementeringen och genomförandet av dessa planer spelar en viktig roll för kvaliteten inom småbarnspedagogiken.

Denna utvärdering är den första delen av en tvådelad utvärdering av implementeringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik. Utvärderingen ger information om hur helheten för planen för småbarnspedagogik (grunderna, den lokala planen och barnets plan för småbarnspedagogik) fungerar, de lokala implementeringsprocesserna och innehållet i planerna. Utvärderingen ger också information om hur det nationella systemet kunde vidareutvecklas samt information för det politiska beslutsfattandet. Informationen ger möjlighet att granska nationella frågor som gäller likabehandling och jämlikhet inom småbarnspedagogiken samt småbarnspedagogikens kvalitet.

Information om implementeringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik samlades in genom en enkät som riktades till alla anordnare och serviceproducenter av småbarnspedagogik samt till privata familjedagvårdare inom den privata serviceproduktionen. Dessutom analyserades innehållet i lokala planer och barnens planer för småbarnspedagogik. Svarsprocenten bland kommunala anordnare av småbarnspedagogik var 91, bland privata serviceproducenter 57 och privata familjedagvårdare 60. Resultaten jämfördes enligt statistikcentralens kommunklassificering mellan landsbygdskommuner, tätortskommuner och urbana kommuner, till vissa delar gjordes också jämförelser mellan anordnarna (offentlig och privat serviceproducent).

Systemet som styr småbarnspedagogiken fungerade enligt utvärderingen huvudsakligen väl, också på det lokala planet fungerade processerna väl. En alltför för stram tidtabell samt bristfälliga ekonomiska och tidsmässiga resurser medförde emellertid brister på det lokala planet. Även om svaren i enkäten huvudsakligen vittnar om att den lokala processen för planen för

småbarnspedagogik var lyckad, visade en dokumentanalys att konkretiseringen av grunderna för planen för småbarnspedagogik till lokala planer som styr verksamheten inte ännu har genomförts till alla delar. En central faktor som hade en positiv effekt var att personalen deltog i fortbildning och att processen planerats väl.

Enligt utvärderingen lyckades processen sämre i landsbygdskommuner och tätortskommuner än i urbana kommuner. I landsbygdskommuner var en orsak till problem att utbildningarna ofta ordnades långt borta och att det var svårt att få vikarier.

För privata familjedagvårdare var den lokala planen för småbarnspedagogik, som vårdarna är skyldiga att följa, ofta främmande. Barnens planer för småbarnspedagogik som utarbetats i privat familjedagvård var ofta bristfälliga. Enligt resultaten anser privata familjedagvårdare att den centrala uppgiften för familjedagvård inte är att erbjuda pedagogiskt orienterad småbarnspedagogik utan snarare att barnen får grundläggande dagvård i hemmiljö. Resultaten väcker frågan om hur väl styrsystemet i sin nuvarande form tjänar behoven av småbarnspedagogikens olika verksamhetsformer. Resultaten från utvärderingen ger anledning att reflektera över anordnarnas förutsättningar att genomföra och uppnå de mål som ställts i grunderna för planen för småbarnspedagogik i olika verksamhetsformer.

Utifrån resultaten i utvärderingen vore det bra att fästa vikt vid likabehandlingen av barn i olika tjänster inom småbarnspedagogiken samt att se till att tjänsterna håller jämn kvalitet i Finland.

I det andra skedet av utvärderingen under 2018–2019 utvärderas hur väl grunderna för planen för småbarnspedagogik genomförs när det gäller personalen inom småbarnspedagogiken. Det andra skedet kompletterar resultaten från denna utvärdering och ger en helhetsuppfattning om hur planerna för småbarnspedagogik fungerar och genomförs.

Publisher

Finnish Education Evaluation Centre

Name of publication

Implementation evaluation of the 2016 national core curriculum for early childhood education and care – Deployment and contents of early childhood education and care curricula

Authors

Laura Repo, Maiju Paananen, Virpi Mattila, Marja-Kristiina Lerkkanen, Mervi Eskelinen, Lillemor Gammelgård, Jyri Ulvinen, Hanna Hjelt and Jukka Marjanen

The 2016 national core curriculum for early childhood education and care (hereafter ECEC) is the first binding document steering the implementation and development of ECEC. The municipal providers and private service providers of ECEC use the curriculum as a basis for their local ECEC curriculum and the ECEC plan of each child. The deployment and implementation of the curricula are key quality components of ECEC.

This is the first part of the two-stage evaluation regarding the implementation of the national core curriculum for ECEC. The evaluation produces information on the functionality of the curriculum system in ECEC (national core curriculum, local curriculum and the child's ECEC plan), the production processes of local curricula and the contents of the curricula and plans. The information obtained through evaluation also provides a foundation for further development of the national system and for political decision-making processes. Evaluation data helps examine national questions related to equality and quality of ECEC.

To collect information on the implementation of the national core curriculum, a survey was sent to all municipal providers, private service providers of ECEC and private family day care providers that operate as part of private service provision. In addition, content analysis was used to examine local curricula and children's ECEC plans. The response rates were 91 among municipal ECEC providers, 57 among private service providers and 60 among private family day care providers. In accordance with the statistical grouping of municipalities by Statistics Finland, the results of the survey were compared between rural, semi-urban and urban municipalities and, where applicable, between providers (public and private service providers).

According to the evaluation, the curriculum system is mostly functional and the local implementation process went well. However, the local process was hindered by an excessively strict schedule as well as insufficient resources in terms of finances and the allocation of time. Even though the

local curriculum process for ECEC was primarily considered successful in the survey, document analysis showed that the transition from the national core curriculum into tangible, local curricula to help guide the operations had not yet been comprehensively fulfilled.

The key factors in the success of the process were personnel's participation in supplementary training as well as successful planning of the process.

According to the evaluation, the process was less successful in rural and semi-urban municipalities when compared to urban municipalities. In rural municipalities, issues were caused by the long distance to the training location and the difficulty of finding substitutes.

Private family day care providers were unaware of the various sections in the local ECEC curriculum, even though it is binding to them. Children's ECEC plans drawn up in private family day care were often inadequate. According to the results, private family day care providers feel that the core duty of family day care is to provide basic, homelike care instead of pedagogically inclined early education. The results raise a question of how well the steering system in its current form serves the needs of the various types of ECEC. Based on the results of the evaluation, it is necessary to consider the family day care providers' abilities to implement and achieve the objectives set in the national core curriculum for ECEC in various types of operation.

On the grounds of the results, more attention should be paid to the equality of children in ECEC services and the consistent quality of services in Finland.

The second stage of the evaluation in 2018–2019 will examine the implementation of the national core curriculum in terms of the personnel involved in ECEC. The second stage will supplement the results of this evaluation and form an overall picture of the functionality and implementation of ECEC curricula.

Tiivistelmä	3
Sammanfattning.....	5
Abstract	7
1 Johdanto	13
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat osana varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmää	14
1.2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet.....	18
1.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016	19
2 Arvioinnin tarkoitus ja arviointiasetelma	21
3 Arvioinnin toteuttaminen	23
3.1 Kyselyaineisto ja arviointiin osallistujat.....	23
3.2 Kyselyaineiston analysointi	25
3.3 Dokumenttiaineiston kuvaus	26
3.4 Dokumenttiaineiston analyysit.....	27
4 Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto.....	29
4.1 Vasukokonaisuuden tarjoama tuki varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi	31
4.2 Vasun perusteet.....	32
4.2.1 Varhaiskasvatuslain tavoitteet vasun perusteissa ja käytännössä.....	32
4.2.2 Vasun perusteiden tarkoituksenmukaisuus ja selkeys.....	35
4.3 Vasun käyttöönoton ohjaus ja tuki.....	40
4.3.1 Henkilöstön osaamisen varmistaminen	40
4.3.2 Henkilöstön osaamisen varmistamiseen liittyviä haasteita	42
4.3.3 Kuntien tarjoama ohjaus yksityisille palveluntuottajille.....	44
4.3.4 Opetushallituksen tarjoama ohjaus ja koulutus.....	45
4.3.5 Täydennyskoulutus	46

4.4	Paikallinen vasuprosessi	51
4.4.1	Yhteistyön merkitys	54
4.4.2	Paikalliset tekijät vasun perusteiden käyttöönottoa edistävinä tai estävinä tekijöinä	57
4.4.3	Paikallisen vasuprosessin onnistumiseen liittyviä tekijöitä.....	70
4.4.4	Paikallisen vasuprosessin itsearviointia.....	72
4.5	Lapsen vasuprosessi	73
4.5.1	Lasten vasujen laatiminen	78
4.5.2	Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen.....	81
4.6	Yksityisten perhepäivähoitajien arviot vasun perusteista ja sen käyttöönotosta	86
4.6.1	Vasun perusteet yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana	87
4.6.2	Paikallinen vasu yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana.....	90
4.6.3	Yksityisten perhepäivähoitajien vasuprosessiin liittyvä täydennyskoulutus	93
4.6.4	Lapsen vasuprosessi yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana.....	98
4.6.5	Kehityksen ja oppimisen tuki yksityisessä perhepäivähoidossa.....	100

5 Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien ja lasten

	varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt	105
5.1	Paikallisten vasujen sisällöt	105
5.2	Lapsen osallisuus paikallisissa vasuissa.....	107
5.3	Vuorovaikutusilmapiiri ja pysyvien ihmissuhteiden turvaaminen paikallisissa vasuissa	108
5.3.1	Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot.....	109
5.3.2	Kiusaamisen ehkäisy	109
5.3.3	Lapsiryhmien pedagoginen muodostaminen.....	110
5.3.4	Pysyvien ihmissuhteiden varmistaminen	111
5.4	Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo paikallisissa vasuissa	111
5.5	Kulttuurinen osaaminen ja diversiteetti paikallisissa vasuissa	112
5.5.1	Moninaisuuden liittyvä tieto ja osaaminen.....	113
5.5.2	Katsomuskasvatus	113
5.6	Arvioinnin kuvaukset paikallisissa vasuissa	114

5.7	Lasten vasujen sisällöt	115
5.7.1	Lapsen vasun laadinta	115
5.7.2	Lasten vasulomakkeet ja niiden merkitys	116
5.7.3	Lapsen vasun ja lapsiryhmän toiminnan suunnittelun välinen yhteys	117
5.8	Paikallisesti päätettävien asioiden kirjaukset vasuissa	118
5.9	Lasten vasuissa edellytettävät kirjaukset	123
6	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset	125
6.1	Luotettavuuden tarkastelua	125
6.2	Johtopäätökset	127
6.3	Kehittämissuositukset.....	132
Lähteet		135

1 Johdanto

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) toteuttaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016) toimeenpanon arvioinnin vuosina 2017–2019. Tässä kaksiosaisessa arviointihankkeessa tarkastellaan varhaiskasvatusta ohjaavia varhaiskasvatussuunnitelmia varhaiskasvatuksen järjestämistä ja toteutumista tukevin ohjausvälineinä. Arvioinnin tavoitteena on tarkastella varhaiskasvatussuunnitelmien sisältöjä, käyttöönottoon liittyviä prosesseja sekä suunnitelmien toteutumista vuosina 2017–2019. Arviointi toteutetaan kahdessa vaiheessa. Ensimmäisessä vaiheessa vuosina 2017–2018 arvioidaan paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönottoon liittyviä prosesseja sekä varhaiskasvatuksen suunnitelmien sisältöjä. Toisessa vaiheessa vuosina 2018–2019 arvioidaan varhaiskasvatuksen suunnitelmien toteutumista.

Tässä arviointiraportissa kuvataan hankkeen ensimmäisen vaiheen toteutus ja tulokset. Arvioinnin tarkoitus on tuottaa tietoa varhaiskasvatussuunnitelmista varhaiskasvatuksen toiminnan sekä ohjauksen kehittämisen välineenä. Arvioinnin kohteena ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käyttöönoton ohjaus ja tuki, paikallisten suunnitelmien laadintaan liittyvät prosessit ja paikallisten suunnitelmien sisältö. Aineisto kerättiin kunnallisilta varhaiskasvatuksen järjestäjiltä ja yksityisiltä varhaiskasvatuksen palveluntuottajilta ja järjestäjiltä (yksityiset päiväkodit ja yksityiset perhepäivähoitajat).

Tulosten raportoinnissa käytetään ilmaisuja kunnallinen järjestäjä, yksityinen palveluntuottaja sekä yksityinen perhepäivähoitaja riippumatta siitä toimiiko yksityinen taho palveluntuottajana vai järjestäjänä. Toisin sanoen termiä yksityinen palveluntuottaja käytetään riippumatta siitä, tuotetaanko toimintaa ostopalveluna, rahoitetaanko yksityisen palveluntuottajan toimintaa palvelusetelillä, vai onko rahoitusmuotona yksityisen hoidon tuki.

Tässä raportoitu arviointi pohjautuu kahteen eri aineistoon. Ensimmäinen aineisto on varhaiskasvatuksen järjestäjille ja yksityisille palveluntuottajille sekä yksityisille perhepäivähoitajille suunnattu kyselyaineisto. Toinen aineisto koostuu paikallisista ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelmadokumenteista. Raportin ensimmäinen luku sisältää johdannon, jossa kuvataan arvioinnin kohteena olevia varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmään kuuluvia varhaiskasvatussuunnitelmia. Arvioinnin tavoitteet, arviointiasetelma sekä arvioinnin toteuttaminen avataan luvuissa kaksi ja

kolme. Tulokset raportoidaan kappaleissa neljä (varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto) ja viisi (paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt). Arvioinnin luotettavuuden tarkastelu, johtopäätökset sekä kehittämis ehdotukset esitellään lopuksi kappaleessa kuusi.

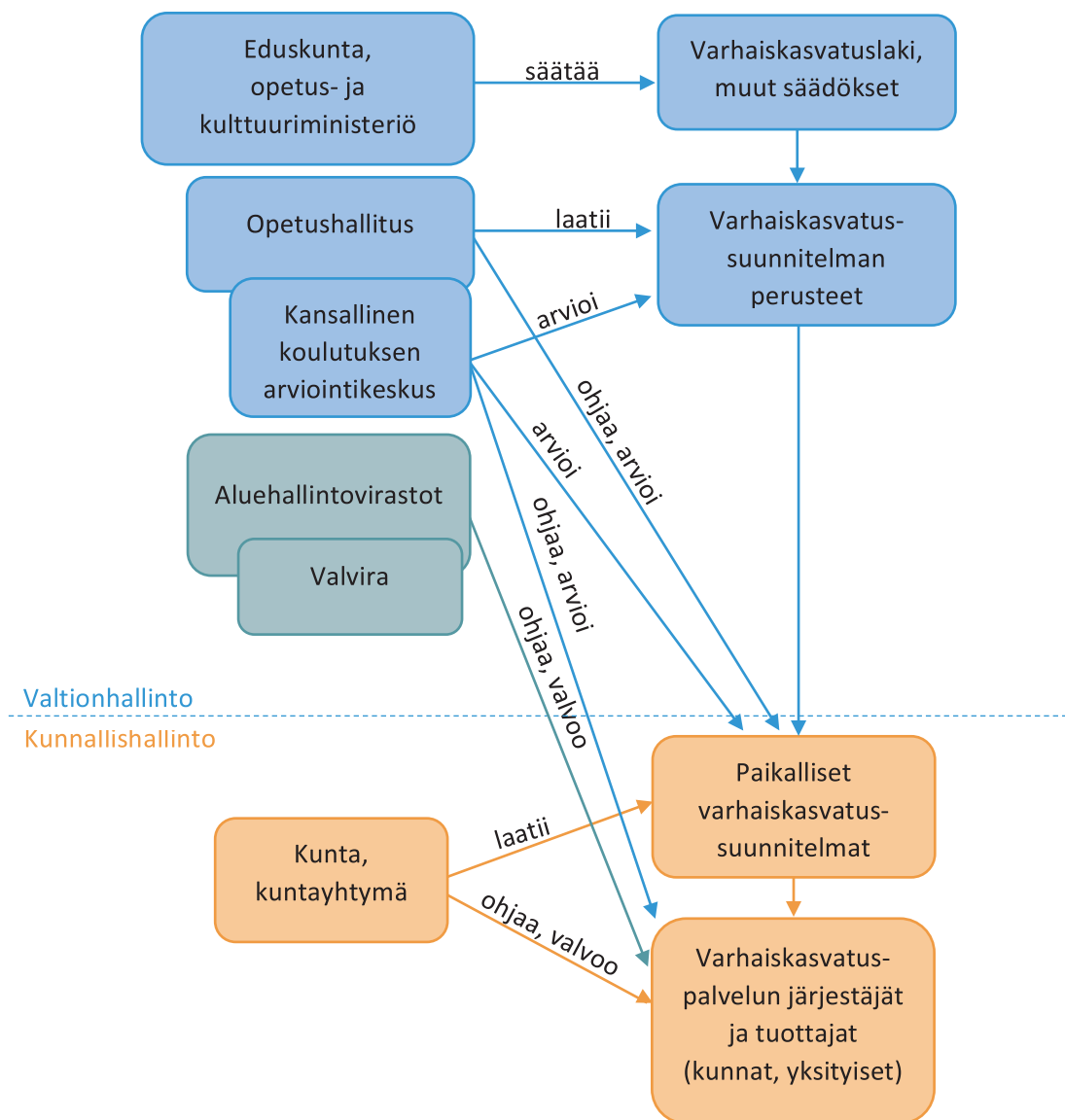
Opetushallituksen laatimista Varhaiskasvatussuunnitelman perusteista 2016 käytetään tässä raportissa lyhempää ja jo vakiintunutta ilmaisua *vasun perusteet*. Paikallisilla suunnitelmilla tarkoitetaan järjestäjän laatimaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja siitä käytetään ilmaisua *paikallinen vasu*. Jokaiselle lapselle erikseen laadittavasta lapsen varhaiskasvatussuunnitelmasta käytetään ilmaisua *lapsen vasu*.

Arvioinnin toteuttamisesta vastasi arviointiryhmä, jonka puheenjohtajana toimi Espoon suomenkielisen varhaiskasvatuksen johtaja Virpi Mattila. Muut jäsenet olivat päiväkodin johtaja Mervi Eskelinen Helsingin kaupungilta, varhaiskasvatusjohtaja Lillemor Gammelgård Vaasan kaupungilta, professori Marja-Kristiina Lerkkanen Jyväskylän yliopistosta, tutkijatohtori Maiju Paananen Tampereen yliopistosta ja opetustoimen ylitarkastaja Jyri Ulvinen Pohjois-Suomen aluehallintovirastosta. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksessa arvioinnin toteutuksesta vastasi Laura Repo, tilastollisista menetelmistä vastasi erityisasiantuntija Jukka Marjanen ja arviointisuunnittelijana toimi 27.12.2017 alkaen Anne Kivistö. Toisen osan dokumenttiaineiston sisällönanalyysin on toteuttanut ja raportoinut yliopisto-opettaja ja väitöstutkija Hanna Hjelt.

Suunnitteluvaiheessa arviointiryhmä kuuli varhaiskasvatuksen toimijoita ja asiantuntijoita viidessä eri työpajassa Helsingissä ja Oulussa. Työpajojen tavoitteena oli saada arviointiryhmän työn tueksi asiantuntijoiden näkemyksiä varhaiskasvatuksen arviointiin liittyvissä kysymyksissä. Työpajoissa asiantuntijoille annettiin tehtäväksi pohtia arviointiin liittyviä teemoja. Pohdinnoista tehtiin kooste arvioinnin suunnittelun tueksi.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelmat osana varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmää

Kuvassa 1 näkyvät eri toimijatahot sekä heidän tehtävänsä valtionhallinnossa ja kunnallishallinnossa. Eduskunta säättää varhaiskasvatusta koskevan lainsäädännön hallituksen esityksestä, jonka opetus- ja kulttuuriministeriö on valmistellut. Varhaiskasvatusjärjestelmä rakentuu tämän lainsäädännön pohjalle. Opetushallituksen tehtävänä on laatia kansalliset opetussuunnitelmat ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Kunnallishallinnon tehtävänä on järjestää lainmukaiset palvelut, laatia paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat sekä valvoa, ohjata ja arvioida niiden toteutumista. Karvi arvioi koko järjestelmää ja Aluehallintovirastot sekä Valvira valvovat toiminnan lainmukaisuutta. Arvioinnin kohteena on ohjausjärjestelmän osa, joka pitää sisällään varhaiskasvatusta ohjaavat suunnitelmat.

KUVA 1. Varhaiskasvatuksen ohjaus, arviointi ja valvonta.

Valtakunnallinen taso

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmä on keskeinen varhaiskasvatustalitiikan toteuttamisen väline. Ohjauksella on merkittävä rooli koulutuksen järjestäjien ja toteuttajien arjessa. Suomessa julkista ja yksityistä varhaiskasvatusta ohjataan osana koulutusjärjestelmää lainsäädännöllä, varhaiskasvatusta ohjaavilla varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla, resurssiohjauksella sekä informaatio-ohjauksella, arviointi mukaan luettuna. Ohjausjärjestelmän tavoitteena on varmistaa

koulutuksellisen tasa-arvon toteutuminen, luoda hyvät edellytykset lasten kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle sekä taata yhtenäinen koulutuksellinen jatkumo (Nyyssölä, 2013). Varhaiskasvatuksen tulee olla lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä ja syrjäytymistä ehkäisevä palvelu.

Varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmässä on tapahtunut suuria muutoksia viime vuosina. Varhaiskasvatuksen hallinto, ohjaus ja lainsäädännön valmistelu siirtyivät sosiaali- ja terveysministeriöstä opetus- ja kulttuuriministeriöön 1.1.2013. Siirron jälkeen aloitettiin varhaiskasvatuslainsäädännön uudistaminen. Ensimmäisessä vaiheessa päivähoitolakia ja eräitä siihen liittyviä lakeja muutettiin (HE 341/2014 vp). Päivähoitolain nimi muuttui varhaiskasvatuslaiksi, joka tuli voimaan 1.8.2015. Siinä päivähoidon käsite korvattiin pääosin käsitteellä varhaiskasvatus. Toisessa vaiheessa koko laki korvataan uudella varhaiskasvatuslailla. Lakiuudistus on keväällä 2018, tämän raportin kirjoittamisen aikaan, eduskunnan käsiteltävänä. Laki astuneen voimaan 1.8.2018. Tämä arviointi pohjautuu ajallisesti ensimmäiseen lakiuudistukseen, joka tuli voimaan vuonna 2015.

Myös asetusta lasten päivähoidosta (239/1973) muutettiin vuonna 2016 Sipilän hallitusohjelman pohjalta. Varhaiskasvatusta koskeviin säädösuudistuksiin sisältyvät pääministeri Sipilän hallitusohjelman muutokset, jotka liittyvät subjektiiviseen varhaiskasvatusoikeuteen sekä henkilöstön ja lasten välisiin suhdelukuihin päiväkotien lapsiryhmissä. Vuosien 2015 ja 2016 uudistusten jälkeen voimaan jäivät muut varhaiskasvatuksen järjestämistä koskevat sosiaalihuollon säädökset¹.

Vuonna 2015 voimaan tulleessa varhaiskasvatuslaissa uutena varhaiskasvatuslain säännöksenä varhaiskasvatuksen järjestäjille säädettiin velvoite arvioida antamaansa varhaiskasvatusta ja osallistua ulkoiseen toiminnan arviointiin. Varhaiskasvatuksen arviointi tuli näin osaksi Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintaa (laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1295/2013). Varhaiskasvatusta arvioidaan siis nyt ensimmäistä kertaa suomalaisen koulutusjärjestelmän osana.

Vuoden 2015 lain uudistamisen myötä varhaiskasvatuksen kansallinen kehittäminen ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laadinta siirtyivät Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselta Opetushallitukseen. Opetushallitus laatii varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, jonka mukaan järjestäjän tulee laatia paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma. Perusteiden laatimista ohjaa varhaiskasvatuslaki. Ensimmäinen Opetushallituksen määräys varhaiskasvatussuunnitelman perusteista annettiin 18.10.2016 ja suunnitelma tuli ottaa käyttöön 1.8.2017 mennessä. Tähän saakka Stakesin (2005) laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat olleet suositus.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sisältää varhaiskasvatuksen tavoitteet ja tehtävän, arvo-perustan, oppimiskäsityksen, toimintakulttuurin, oppimisympäristön, työtapoihin liittyvät periaatteet, oppimisen alueet ja laaja-alaisen osaamisen keskeiset sisällöt, lapsen kasvun ja kehityksen tuen sekä yhteistyöhön liittyvät periaatteet.

¹ Varhaiskasvatusta järjestettäessä sovelletaan myös seuraavia sosiaalihuollon säädöksiä: laki ja asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuuksista (272/2005) (608/2005), laki varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista (astui voimaan 1.3.2017), laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011), laki sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä (569/2009), laki sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1230/2001).

Tässä raportoitu arviointi kohdistuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin, paikallisiin ja lapsikohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmiin sekä niiden käyttöönottoon ja käyttöönoton ohjaukseen eri tasoilla. Muut varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmät, kuten rahoitusjärjestelmää koskevat kysymykset, rajautuvat tämän arvioinnin ulkopuolelle.

Paikallinen taso

Varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisvastuu on kunnilla, jotka voivat organisoida varhaiskasvatuksen paikallisen ohjauksen ja hallinnon parhaaksi katsomallaan tavalla. Kunnat voivat siis päättää, mikä monijäseninen toimielin vastaa kunnalle laeissa säädettyistä tehtävistä. Kunnat voivat myös lainsäädännön puitteissa tuottaa muodoiltaan vaihtelevia varhaiskasvatuspalveluja. Vaihtelua esiintyy esimerkiksi päiväkotien ja perhepäivähoidon palveluverkostojen laajuudessa, päiväkotien henkilöstörakenteissa, kotihoidon tuen kuntalisissä ja niiden myöntämisen ehdoissa, yksityisen hoidon tuen kuntalisissä sekä yksityisen tai julkisesti tuotettujen palvelujen määrässä (Lahtinen & Selkee, 2014). Yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tarjoaminen näyttäisi olevan kunnissa nouseva trendi (Riitakorpi, Alila & Kahiluoto, 2017; Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 29/2017). Kuntien välistä vaihtelua lisää myös se, että vain osa kunnista on rajannut varhaiskasvatusoikeutta tai kasvattanut ryhmäkokoja (Karila, 2016; Puroila & Kinnunen, 2017).

Varhaiskasvatuslain (36/1973) mukaan hankittaessa palveluja yksityiseltä palvelujen tuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Vasun perusteiden mukaan kunnan toimielin vastaa yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta yhdessä aluehallintoviraston ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston kanssa. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston sekä aluehallintovirastojen valvontatehtävät säädetään laissa. Sääöksissä ei kuitenkaan tarkemmin määritellä sitä, mitä kuntien ohjauksella ja neuvonnalla tarkoitetaan.

Paikallinen vasu laaditaan yhteistyössä paikallisten opetusviranomaisten sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa. Sen laadinnassa huomioidaan myös muut paikalliset suunnitelmat, kuten lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset, esiopetuksen opetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma, lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma ja kotoutumissuunnitelma.

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Tämän toteutumisen edistämiseksi jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (lapsen vasu), johon kirjataan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet. Lapsen vasuun tulee kirjata lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, lapsen kiinnostuksen kohteet, lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet ja toimenpiteet niiden toteuttamiseksi sekä toteutumisen arviointi. Lisäksi siihen kirjataan lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki, mahdollinen lääkehoitosuunnitelma sekä

muut lapsen, henkilöstön ja huoltajien yhdessä sopimat asiat. Lapsen vasun tarkoitus on toimia varhaiskasvatuksen ohjauksellisena välineenä ja dokumenttina suunnitelmallisen ja tavoitteellisen varhaiskasvatuksen toteutumisesta.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat kansallisella tasolla varhaiskasvatuksen systemaattista arviointia ja kehittämistä ja tarjoavat viitekehyksen laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi paikallisella tasolla (Opetushallituksen tiedote 18.10.2016). Valtakunnallisten tavoitteiden lisäksi varhaiskasvatuksen järjestäjä voi määritellä paikallisia tavoitteita. Paikalliset vasut ja niihin liittyvät lapsen vasut toimivat strategisina ja pedagogisina työvälineinä, jotka ohjaavat varhaiskasvatuksen järjestäjän toimintaa sekä varhaiskasvatusyksiköiden työtä. Kaikilla varhaiskasvatuksen järjestäjillä tulee olla paikallinen vasu, joka on palvelun järjestäjän kasvat- ja opetustyön perusta. Lapsilla ja heidän huoltajillaan tulee olla mahdollisuus osallistua paikallisen vasun laadintaan ja arviointiin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016).

1.2 Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka (Varhaiskasvatustaki 36/1973). Lain mukaan varhaiskasvatuksen tehtävä on:

1. edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia,
2. tukea oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksen tasa-arvon toteuttamista,
3. toteuttaa leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset,
4. varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö,
5. turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välillä,
6. antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa,
7. tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä,
8. kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen,
9. varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin ja
10. toimia yhdessä lapsen sekä vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Se on keskeinen lapsia ja heidän perheitään koskeva palvelu, johon osallistuu 68 % väestön 1–6 -vuotiaista lapsista ennen oppivelvollisuutta (Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 29/2017).

1.3 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

Varhaiskasvatuslain asettamat tavoitteet konkretisoituvat vasun perusteiden, paikallisten ja lapsen vasujen kautta varhaiskasvatustoiminnaksi. Varhaiskasvatussuunnitelmien tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016). Lisäksi vasun perusteiden tarkoitus on konkretisoida varhaiskasvatuslaissa säädettyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita ja ohjata laadun kehittämistä. Vasun perusteissa myös määritellään ja tarkennetaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisiä sisältöjä, yhteistyötä sekä lapsen vasun sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteilla on ohjausjärjestelmässä pedagogisia, tiedollisia ja juridis-hallinnollisia tehtäviä (Vitikka, Salminen & Annevirta, 2012). Sen yksi tarkoitus on turvata yksilön sivistykselliset oikeudet koulutuspolun alkutaipaleella muodostaen yhdessä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien kanssa ehyen koulutuksellisen jatkumon. Vasun perusteet pohjautuu oppimista, opetusta, lapsen hyvinvointia, kasvua ja kehitystä koskevaan tutkimustietoon, ja sillä ohjataan varhaiskasvatuksen pedagogista kehittämistä. Opetussuunnitelmat heijastelevat yhteiskunnan arvojen ja arvostusten, ihmiskäsityksen sekä vallitsevan oppimiskäsityksen lisäksi yhteiskunnan ihanteita. Opetussuunnitelmat toimivat siis opettajien ja muun henkilöstön toimintatapojen ohjaamisen lisäksi pedagogisen ajattelun kehittymisen tukena ja mahdollistajana (Vitikka, 2009; Saarinen & Venäläinen, 2016).

Vasun perusteet kuvaa lapsen aktiivisena toimijana ja yhteisön jäsenenä. Oppiminen tapahtuu kokonaisvaltaisesti aistien, kehollisten kokemusten, vuorovaikutuksen ja ajattelun kautta. Perusteiden mukaan varhaiskasvatus on monipuolista, suunnitelmallista ja pedagogisesti perusteltua toimintaa, jossa toimintakulttuuri muovaa rakenteita lapsilähtöiseksi, kunnioittavaksi ja osallistavaksi. Lapsilähtöinen toiminta tukee lasten luontaista aktiivisuutta ja halua oppia.

Vasun perusteiden **arvoperusta** muodostuu lapsuuden itseisarvosta, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta ja ihmisarvon loukkaamattomuudesta, lapsen oikeuksista, yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja moninaisuudesta, perheiden monimuotoisuudesta sekä terveellisestä ja kestävästä elämäntavasta. Nämä periaatteet nousevat lapsen edun ensisijaisuudesta, lapsen oikeudesta hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioimisesta sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimuksesta ja lapsen syrjintäkiellosta YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen, varhaiskasvatuslain ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti.

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten **laaja-alaiselle osaamiselle** yhtenäisenä polkuna varhaiskasvatuksesta esiopetuksen kautta perusopetukseen. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Se tarkoittaa kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvamisen, opiskelu, työnteke sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisön jäseninä. Sen tavoitteina ovat lasten ikäkaudet huomioon ottaen tukea ihmisenä kasvamista sekä edistää demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyden ja kestävän elämäntavan edellyttämää osaamista.

Varhaiskasvatuksen **toimintakulttuurin** tulee luoda suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille ja kestävälle elämäntavalle. Toimintakulttuuria kehitetään seuraavien vasun periaatteiden mukaisesti: oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö, osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus sekä hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa. Varhaiskasvatuksen henkilöstön toimintaa säätelevä toimintakulttuuri edellyttää toimivia rakenteita, pedagogisen johtamisen kehittämistä sekä suunnitelmallisuutta.

Oppimisympäristöjen kehittäminen on tärkeä osa toimintakulttuuria. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta

Varhaiskasvatuksen **pedagogisen toiminnan** tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista. Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Pedagoginen toiminta pitää sisällään dokumentoinnin, monipuoliset työtavat, leikin keskeisenä toimintatapana ja oppimisen sisällölliset alueet. Pedagoginen dokumentointi toimii toiminnan suunnittelun, toteuttamisen, arvioinnin ja kehittämisen työvälineenä. Se on prosessi, jossa havaintojen ja toiminnan dokumentointi muodostaa ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Varhaiskasvatuksen **työtavoissa** korostuu luovuus ja osallisuus. Lapselle luontevia oppimisen tapoja ovat omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen, taiteellinen kokeminen ja ilmaisu.

Varhaiskasvatuksen pedagogiset sisällöt on ryhmitelty viideksi **oppimisen alueeksi**: kielten rikas maailma, ilmaisun monet muodot, minä ja meidän yhteisömme, tutkin ja toimin ympäristössäni sekä kasvan, liikun ja kehityn. Oppimisen alueita toteutetaan siten, että toiminnassa mahdollistuu eheytetty asioiden ja ilmiöiden laaja-alainen tarkastelu ja tutkiminen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, 2016).

Arvioinnin tarkoitus ja arviointiasetelma

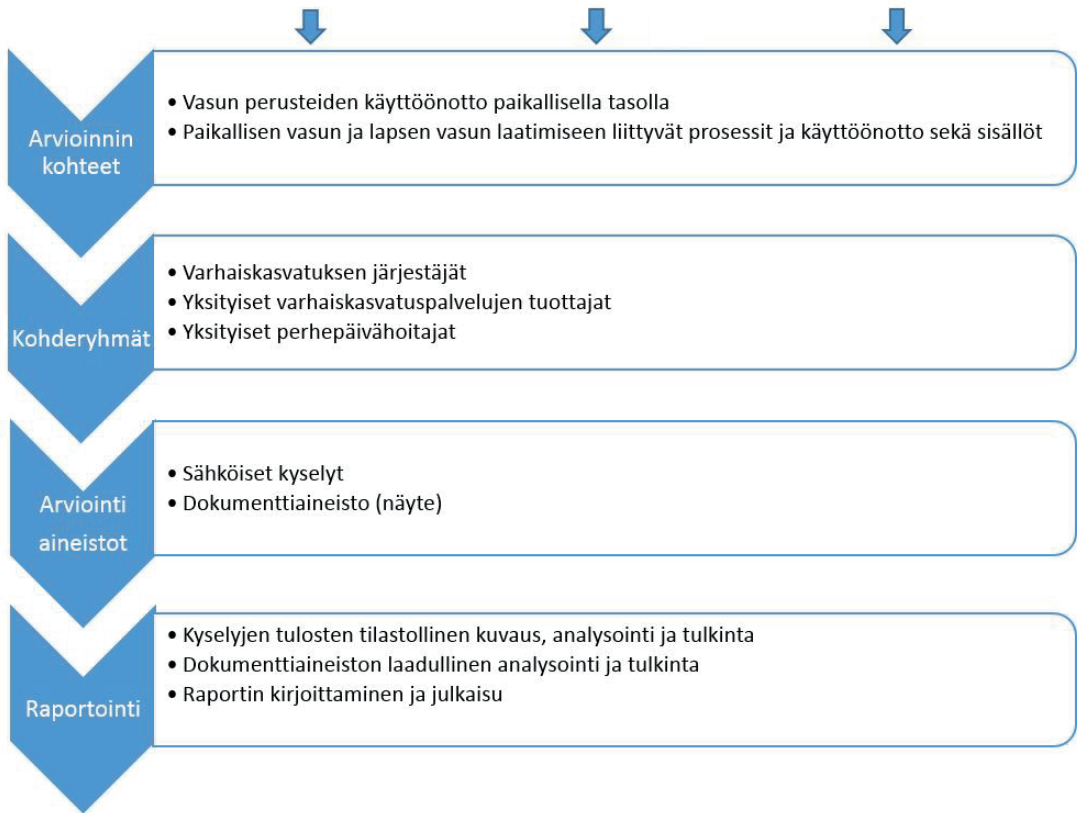
Tämän arvioinnin tavoitteena on tarkastella vasun perusteiden käyttöönottoon liittyviä prosesseja sekä paikallisten vasujen sisältöjä. Tarkoitus on tuottaa tietoa varhaiskasvatussuunnitelmien toimivuudesta strategisen ja pedagogisen kehittämisen välineenä, vasun perusteiden käyttöönoton ohjauksen ja paikallisten vasuprosessien tarkoituksenmukaisuudesta ja onnistumisesta. Tuloksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen kehittämiseksi kansallisella ja paikallisella tasolla sekä poliittisen päätöksenteon pohjana.

Arviointikysymykset olivat:

1. Miten tarkoituksenmukaisiksi varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioivat vasun perusteet varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja pedagogisessa kehittämisessä?
2. Miten tarkoituksenmukaiseksi varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioivat vasun käyttöönoton ohjauksen?
3. Miten varhaiskasvatuksen järjestäjät kokivat onnistuneensa paikallisten vasujen laatimisessa ja käyttöönotossa?

Arvioinnin tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien paikallista vasuprosessia sekä suunnitelmien sisältöjä seuraavan arviointiasetelman mukaisesti.

Varhaiskasvatuslaki (36/1973), asetus lasten päivähoidosta (239/1973),
varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016

KUVA 2. Arviointiasetus.

3

Arvioinnin toteuttaminen

Seuraavaksi kuvataan kunnallisille järjestäjille ja yksityisille palveluntuottajille suunnattuun kyselyyn vastaajat, kyselyaineistolle tehty analyysit sekä paikallisista vasuista koostuva dokumenttiaineisto ja sen analyysi.

3.1 Kyselyaineisto ja arviointiin osallistujat

Aineiston keruu aloitettiin keväällä 2017 pyytämällä varhaiskasvatuksen järjestäjiltä tiedot kuntien alueilla toimivista yksityisistä palveluntuottajista sekä lapsimääristä yksityisissä palveluissa. Näistä ei ole kansallista tilastointia. Tiedot saatiin kaikista Manner-Suomen kunnista (n=295). Saadut tilastotiedot julkaistiin joulukuussa 2017, ja ne löytyvät Karvin nettisivuilta osoitteesta www.karvi.fi/varhaiskasvatus.

Perusjoukon selvittämisen jälkeen kyselyaineisto kerättiin Webropol-ohjelman avulla kaikilta kunnallisilta varhaiskasvatuksen järjestäjiltä, yksityisiltä varhaiskasvatuksen palveluntuottajilta sekä yksityisiltä perhepäivähoitajilta. Kyselylomakkeet löytyvät Karvin nettisivuilta osoitteesta www.karvi.fi/varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen kunnallisten järjestäjien sekä yksityisten palveluntuottajien kyselyt vastasivat sisällöltään toisiaan.

Kyselyn saatekirjeessä suositeltiin, että järjestäjä- ja palveluntuottajakyselyyn vastaa sellainen henkilö, joka tuntee hyvin kunnan tai palvelun paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin, esimerkiksi varhaiskasvatusjohtaja, varhaiskasvatuksen hallinnosta vastaava henkilö, vasukoordinaattori, pedagogiikasta vastaava johtaja tai toimitusjohtaja.

Kaikkiin kyselyihin oli mahdollista vastata suomeksi tai ruotsiksi. Koska ruotsinkielisten vastaajien perusjoukkoa yksityisten palveluntuottajien ja perhepäivähoitajien osalta ei tiedetä, ruotsinkielisten vastausprosenttia ei voitu laskea. Kaiken kaikkiaan ruotsinkielisiä vastaajia oli vähän – kunnallisia vastaajia oli 22 ja yksityisiä 34. Osa ruotsinkielisistä järjestäjistä ja vastaajista vastasi suomeksi. Näistä syistä suomen- ja ruotsinkieliset vastaukset yhdistettiin raportissa. Yksityisten perhepäivähoitajien kyselyn tulokset raportoidaan omana osionaan luvussa 4.6.

Kunnalliset varhaiskasvatuksen järjestäjät

Sähköinen kysely lähetettiin elokuussa 2017 kaikkiin Manner-Suomen kuntiin (n = 295), joista jokainen on varhaiskasvatuksen järjestäjä. Neljässä kunnassa oli erillinen hallinto suomen- ja ruotsinkieliselle varhaiskasvatukselle: näissä kunnissa varhaiskasvatuksen järjestäjiä katsottiin tällöin olevan kaksi ja kumpaankin hallintoon lähetettiin oma kysely. Näin ollen kysely lähetettiin yhteensä 299:lle varhaiskasvatuksen järjestäjälle. Kysely lähetettiin joko Karviin ilmoitetulle yhdyshenkilölle tai kunnan kirjaamoon. Vastausaikaa oli kolme viikkoa, jonka jälkeen vastaamatta jättäneille lähetettiin kaksi muistutusviestiä ja vastausaikaa jatkettiin kahdella viikolla. Vastauksia saatiin 272 kappaletta. Vastausprosentti oli 91.

Yksityisten päiväkotien palveluntuottajat

Kunnat ilmoittivat Karviin alueellaan toimivat yksityiset varhaiskasvatuksen palveluntuottajat sekä heidän sähköpostiosoitteensa. Sähköinen kysely lähetettiin näihin tietoihin perustuen 501 yksityiselle palveluntuottajalle elokuussa 2017. Osa annetuista sähköpostiosoitteista ei ollut käytössä. Vastausaikaa oli kolme viikkoa, jonka jälkeen vastaamatta jättäneille lähetettiin neljä muistutusviestiä ja vastausaikaa jatkettiin kolmella viikolla. Vastauksia saatiin 284 ja vastausprosentti oli 57.

Yksityiset perhepäivähoitajat

Yksityisten perhepäivähoitajien perusjoukon selvittäminen oli haastavaa. Kunnilta kysyttiin, kuinka monta yksityistä perhepäivähoitajaa kunnan alueella toimii sekä heidän sähköpostiosoitteensa. Näin saatiin selville, että 295 kunnassa työskenteli yhteensä 1542 yksityistä perhepäivähoitajaa. Lapsia heillä oli kyselyn aikaan hoidossa 3282, joista 80 oli ruotsinkielisten hoitajien ryhmissä. Vastaajista 11 ilmoitti, että heillä ei ollut lapsia hoidossa kyselyn aikaan lainkaan. Perusjoukon keräämisen yhteydessä Karviin tuli lukuisia yhteydenottoja työnsä lopettaneilta hoitajilta. Heidät poistettiin vastaajien perusjoukosta. Lisäksi kyselyn lähettämisen yhteydessä huomattiin, että lukuisat sähköpostiosoitteet eivät olleet käytössä. Ryhmäperhepäiväkoteihin lähetettiin kuhunkin yksi kysely, yhteensä 147 kyselyä. Näin ollen kysely lähetettiin 1388 yksityiselle perhepäivähoitajalle. Sähköisenä kyselyn sai 1290 hoitajaa ja paperisena 98. Kolmen kunnan kanssa sovittiin, että kunnan perhepäivähoidosta vastaava virkamies toimittaa kyselyn alueensa yksityiseen perhepäivähoitoon. Vastauksia saatiin 831, joista ruotsinkielisiä oli 20 ja paperisia 53. Vastausprosentti oli 60.

Vastausaikaa annettiin kolme viikkoa, jonka jälkeen lähetettiin kuusi muistutusta. Samalla vastausaikaa pidennettiin kolme viikkoa. Yksityisiltä perhepäivähoitajilta tuli useita yhteydenottoja ja erilaisia kysymyksiä kyselyyn liittyen. Yhteydenotoissa kerrottiin muun muassa kyselyyn vastaamisesta kieltäytymisestä. Muutamassa viestissä tietyn alueen kaikki perhepäivähoitajat olivat yhdessä päättäneet kieltäytyä vastaamasta. Syynä oli muun muassa se, että Karvi oli viranomaisena tuntematon ja saateviestissä olevaa kyselylinkkiä ei uskallettu avata.

3.2 Kyselyaineiston analysointi

Kysely oli jaettu neljään eri osaan, joista ensimmäisessä kysyttiin vastaajan ja hänen edustamansa varhaiskasvatuksen tuottajan taustatiedot, toisessa vasun perusteisiin ja sen käyttöönoton ohjaukseen ja tukeen liittyviä arvioita, kolmannessa paikalliseen vasuun ja sen käyttöönottoon liittyviä arvioita, neljännessä lapsen vasuun ja sen käyttöönottoon liittyviä arvioita sekä kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseen liittyviä asioita.

Arvioinnin tarkoitus ei ole vertailla eri vastaajaryhmiä keskenään. Tulokset raportoidaan kuitenkin erikseen silloin, kun aineistoa ei ole ollut kysymysten erilaisten sanamuotojen takia mahdollista yhdistää, tai kun tuloksissa havaittiin eroja, jotka olivat arviointikysymysten kannalta olennaisia².

Vasun käyttöönoton kansallista ohjausta ja tukea arvioitiin lisäksi tarkastelemalla, erosivatko vasun perusteiden käyttöönottoa tukeviin koulutuksiin osallistuneiden palveluntuottajien vastaukset muiden palveluntuottajien vastauksista. Lisäksi varhaiskasvatuksen järjestämisen tavat ja painotukset vaihtelevat kunnittain ja on viitteitä siitä, että vaihtelua voidaan havaita tilastokeskuksen kuntaluokituksen mukaisesti maaseutumaiden, taajaan asuttujen ja kaupunkimaisten kuntien välillä (Karila, Eerola, Alasuutari ym., 2017). Näin ollen tuloksia vertailtiin tilastokeskuksen kuntaluokituksen mukaisesti. Kaupunkimaisia kuntia oli 19 %, taajaan asuttuja 22 % ja maaseutumaisia 59 %.

Kuntatyyppeihin ja koulutuksiin osallistumiseen liittyvissä tarkasteluissa prosenttiosuuksien suoria vertailuja täydennettiin järjestysasteikollisten muuttujien regressioanalyysillä. Jos selitettävä muuttuja oli kaksiluokkainen, käytettiin logistista regressiota. Jos vastauskategorioita oli enemmän, käytettiin ordinaalista regressiota. Näissä analyyseissä vastauskategoriat, joiden osuus kaikista vastauksista oli hyvin pieni, yhdistettiin viereisiin kategorioihin ennen regressioanalyysia. Luetavuuden edistämiseksi tilastollisten analyysien tuloksia ei liitetty tähän raporttiin. Periaatteena on kuitenkin se, että vain tilastollisesti merkitsevät erot on raportoitu tekstissä.

Kyselyn avoimia vastauksia analysoitiin sisällönanalyysillä. Aineistoa tarkasteltiin pyrkien ymmärtämään kysymyksen mukaista ilmiötä, sen sisältöjä ja rakenteita. Vastaukset luokiteltiin aineistolähtöisesti vastausten sisällöstä nouseviin teemoihin. Avointen vastausten raportoinnin yhteydessä nostetaan esiin suoria lainauksia kuvaamaan tyypillisiä vastauksia esimerkinomaisesti.

Tässä arvioinnissa tarkastellaan paikallisia ja lasten vasuja sekä niiden sisältöä kahden eri analyysin keinoin. Aineistoa tarkasteltiin tekemällä sille sisällönanalyysi sekä kriteeriperusteinen arviointi vasun perusteissa paikallisille ja lasten vasuille määriteltyjen vaatimusten mukaisesti.

² Molemmilta palveluntuottajaryhmiltä saadut aineistot ovat verrattain suuret ja vastausprosentit korkeat (prosenttiosuuksien 95 % luottamusväli on julkisten palvelunjärjestäjien aineistossa suurimmillaan 1,8% -yksikköä ja yksityisten palveluntuottajien aineistossa 3,8 % -yksikköä). Tästä syystä jakaumien vertailua on pidetty näiltä osin riittävän luotettavana eikä vertailussa tältä osin ole käytetty tilastollisia testejä.

3.3 Dokumenttiaineiston kuvaus

Arviointiaineisto koostuu 34 varhaiskasvatusta järjestävän tai tuottavan tahon laatimasta paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Näistä 20 on kunnallisten ja 14 yksityisten toimijoiden asiakirjoja. Yksityisistä toimijoista puolet on päiväkoteja ja puolet perhepäivähoitajia tai ryhmäperhepäiväkoteja. Asiakirjoista 32 on laadittu uutta vasun perusteet -asiakirjaa hyödyntäen. Kahden toimijan paikallinen suunnitelma perustui edelliseen, alun perin vuonna 2003 julkaistuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaan. Lasten vasuja otettiin tarkasteluun 86, joista 72 kunnallisilta ja 14 yksityisiltä toimijoilta. Näistä 17 toimijaa, joista yhdeksän kunnallista ja kahdeksan yksityistä, oli hyödyntänyt Opetushallituksen laatimaa lapsen vasu -lomaketta.

Paikalliset vasut kerättiin alueellisesti seuraavalla tavalla:

- Etelä-Suomi: yksi kaupunkimainen kunta, yksi taajaan asuttu kunta (kaksikielinen kunta, jonka pääkieli ruotsi) ja kaksi maaseutumaista kuntaa. Kustakin kunnasta kerättiin paikallinen vasu sekä neljä lapsen vasua.
- Keski-Suomi: yksi kaupunkimainen kunta, yksi taajaan asuttu kunta ja kaksi maaseutumaista kuntaa. Kustakin kunnasta kerättiin paikallinen vasu sekä neljä lapsen vasua.
- Itä-Suomi: yksi kaupunkimainen kunta, yksi taajaan asuttu kunta ja kaksi maaseutumaista kuntaa. Kustakin kunnasta kerättiin paikallinen vasu, yhdestä kunnasta kolme lapsen vasua, yhdestä yksi ja kahdesta neljä.
- Länsi-Suomi: yksi kaupunkimainen kunta, yksi taajaan asuttu kunta ja kaksi maaseutumaista kuntaa, joista toinen kaksikielinen kunta, jonka pääkieli ruotsi. Kustakin kunnasta kerättiin paikallinen vasu, yhdestä kunnasta kolme lapsen vasua ja kolmesta kunnasta neljä lapsen vasua.
- Pohjois-Suomi: yksi kaupunkimainen kunta, yksi taajaan asuttu kunta ja kaksi maaseutumaista kuntaa. Kustakin kunnasta kerättiin paikallinen vasu, kolmesta kunnasta neljä lapsen vasua ja yhdestä yksi.

Lisäksi paikalliset ja lapsen vasut pyydettiin kuudelta yksityiseltä palveluntuottajilta. Valinta tehtiin seuraavin kriteerein:

- Kaksi yrityspohjaista toimijaa, joilla oli liiketoimintaa yli kymmenessä yksikössä usean kunnan alueella.
- Yksi yrityspohjainen toimija, jolla oli viisi yksikköä yhden kaupunkimaisen kunnan alueella.
- Yksi yrityspohjainen toimija, jolla oli kaksi yksikköä maaseutumaisessa kunnassa.
- Yksi aatteellinen voittoa tavoittelematon yksikkö kaupunkimaisesta kunnasta.
- Yksi voittoa tavoittelematon ruotsinkielinen yksikkö, joka ei kuitenkaan toimittanut pyydettyjä asiakirjoja. Yksikkö vaihdettiin, mutta toinenkaan ruotsinkielinen yksityinen palveluntuottaja ei toimittanut pyydettyä asiakirjoja. Näin ollen ruotsinkielistä aineistoa ei ole arvioinnissa mukana.

Yksityisten perhepäivähoitajien vasut valittiin poimimalla kyselyn tuloksista sellaisia perhepäivähoitajia, jotka ilmoittivat käyttävänsä omaa paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Yhteensä suunnitelmia pyydettiin 27 yksityiseltä perhepäivähoitajalta. Suunnitelmien saaminen osoittautui kuitenkin haastavaksi. Suurin osa ei vastannut sähköpostipyyntöihin eikä puhelimeen. Useiden muistutuspyyntöjen jälkeen 10 yksityistä perhepäivähoitajaa toimitti paikallisen ja lapsen vasun. Vaikka he olivat kyselyssä ilmoittaneet käyttävänsä omaa paikallista vasua, asiakirjojen toimittamisen yhteydessä kävi ilmi, ettei yksityisille perhepäivähoitajille ollut aina selvää mitä paikallisella vasulla tarkoitettiin. Tämä tarkoitti sitä, että osa yksityisten perhepäivähoitajien paikallisista analysoiduista vasuista oli tosiasiaa perhepäivähoitajan toimintasuunnitelmia.

Jotta näyte saatiin pysymään sattumanvaraisena, lapsen varhaiskasvatussuunnitelmat pyydettiin toimittamaan ennalta annetun sukunimen alkukirjaimen mukaisesti. Vastaajia pyydettiin kopioimaan asiakirja ja poistamaan lapsen, vanhempien ja ryhmien henkilöstön henkilötiedot esimerkiksi mustalla tussilla. Asiakirjat toimitettiin Karviin sähköpostin liitteenä pdf-muodossa tai postitse paperisina.

3.4 Dokumenttiaineiston analyysit

Dokumenteille tehtiin kaksi analyysiä: sisällönanalyysi ja kriteeriperusteinen dokumenttien arviointi. Sisällönanalyysin on toteuttanut ja raportoinut opettaja Hanna Hjelt Tampereen yliopistosta. Kriteeriarvioinnin on toteuttanut arviointiryhmä.

Sisällönanalyysissa tarkastellaan paikallisia vasuja lain tavoitteiden valossa: osallisuus, lasten yhteistyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittäminen ja pysyvien ihmissuhteiden turvaaminen, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kulttuurinen osaaminen ja diversiteetti sekä arviointi. Koska vasun perusteissa on runsaasti teemoja, arviointia varten valittiin tarkemmat arviointiteemat. Arviointiryhmä teki valinnan painottaen niitä teemoja, joiden arvioitiin olevan keskeisiä lapsen kokeman laadun kannalta (osallisuus, vuorovaikutus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, kulttuurinen osaaminen ja diversiteetti). Koska arvioinnin velvoite on varhaiskasvatuksessa uutta, se valittiin myös mukaan. Analyysin avulla tarkasteltiin, missä määrin laissa varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden tukeminen konkretisoituu paikallisissa vasuissa ja lasten vasuissa. Tämä auttaa arvioimaan myös vasun perusteiden tarkoituksenmukaisuutta ja sen käyttöönoton ohjausta. Lasten vasuja tarkastellaan lapsen iän ja kehityksen mukaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen näkökulmista.

Kriteeriperusteisen arviointi toteutettiin siten, että arviointiryhmän kuusi henkilöä oli jaettu kolmeksi arviointipariksi, joille jaettiin paikalliset vasut ja lasten vasut sattumanvaraisesti. Arviointi perustui ennalta määrättyihin kriteereihin eli vasun perusteiden kirjauksiin siitä, mitä paikallisen vasun ja lapsen vasun tulee sisältää. Arvioinnissa tarkasteltiin vasun perusteiden lukuja 2, 3, 4, 5 ja 7³. Lukujen lopussa on kuvattuna paikallisesti päätettävät ja kuvattavat asiat, joita käytettiin tarkastelun kriteereinä. Kriteerit löytyvät Karvin nettisivuilta osoitteesta www.karvi.fi/varhaiskasvatus.

³ Varhaiskasvatuksen tehtävä ja tavoitteet, varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri, varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen, lapsen kehityksen ja oppimisen tuki, toiminnan arviointi ja kehittäminen.

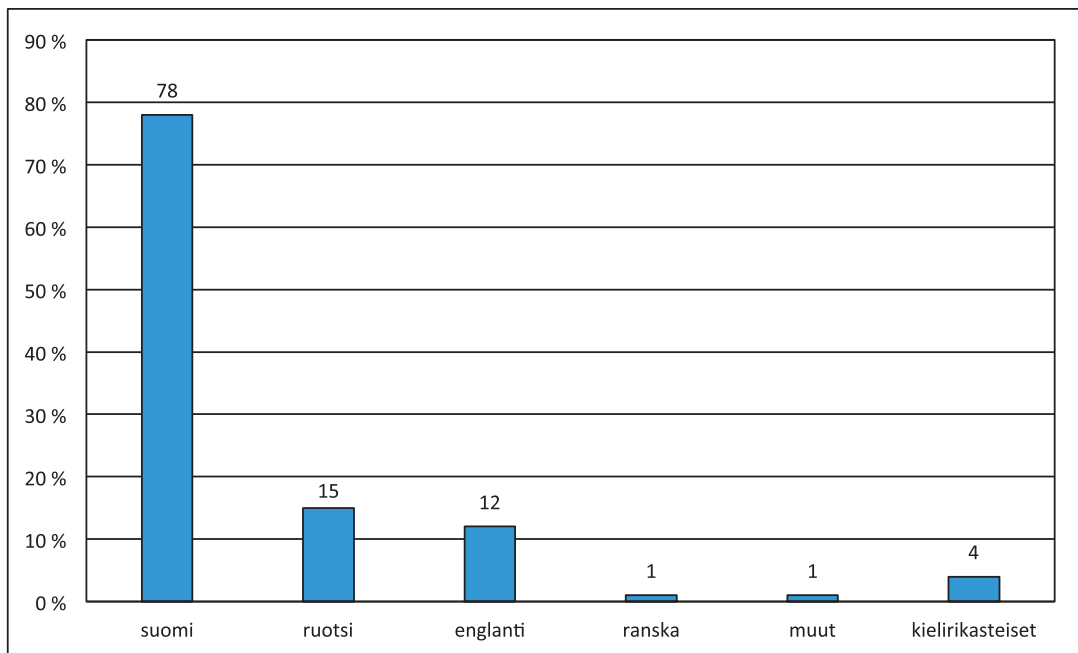
Jokaisen dokumentin arvioi kaksi henkilöä käyttäen strukturoitua arviointilomaketta. Pareittain tapahtuva arviointi toteutettiin siten, että jokainen arvioija arvioi ensin dokumentin itsenäisesti asteikolla 0–2 (*0 = ei kuvattu, 1 = kuvattu ja 2 = kuvattu muualla*). Kuvattu muualla- kategoriaa käytettiin, mikäli vasussa oli merkintä kohdan käsittelystä muussa järjestäjän laatimassa dokumentissa, esimerkiksi kaupungin strategiassa tai turvallisuussuunnitelmassa. Numeroarviointia oli mahdollisuus täydentää sanallisella arvioinnilla. Itsenäisen arvioinnin jälkeen arviointiparit muodostivat yhdessä konsensusarvioinnin. Tässä raportissa esitetyt tulokset pohjautuvat arvioijien tekemiin konsensusarviointeihin. Arvioitsijoilla oli mahdollisuus jättää kunta- tai palveluntuotajakohtaisia kommentteja kunkin tarkastellun osa-alueen kohdalle.

Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto

Kunnalliset varhaiskasvatuspalvelut sijaitsivat kyselyn aikaan suurimmaksi osaksi sivistys-, koulutus-, opetus- tai kasvatuksen hallinnon toimialalla (256:ssä kunnassa). Seitsemässä kunnassa varhaiskasvatuspalvelut sijaitsivat sosiaali- ja terveystoimen hallinnonalalla ja yhdeksässä kunnassa ne sijaitsivat hyvinvointipalveluiden toimialalla.

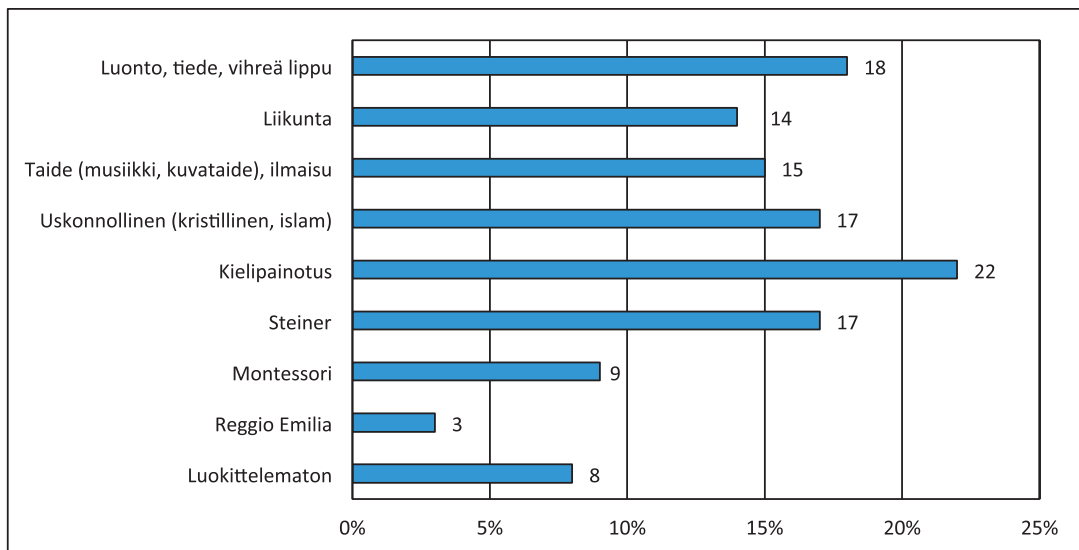
Varhaiskasvatuksen kunnallisista järjestäjistä 90 % (243 järjestäjää) raportoi, että kunnan paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma oli hyväksytty kunnan päätöksentekojärjestelmässä. Vastaavasti 10 % (28 järjestäjää) vastaajista kertoi, että paikallista suunnitelmaa ei ollut vielä virallisesti hyväksytty. Pääasiallinen syy tähän oli kyselyn aikainen ajankohta toimintakauden alussa. Useat vastaajat raportoivat, että paikallinen vasu lähetetään hyväksyttäväksi lautakunnan kokoukseen syksyn 2017 aikana. Muita syitä hyväksymättömyydelle olivat paikallisen vasun keskeneräisyys tai lautakunnan päätös olla hyväksymättä paikallista vasua. Niiltä yksityisiltä palveluntuottajilta, jotka toimivat yhden kunnan alueella kysyttiin, onko heidän paikallinen vasunsa hyväksytty kyseisen kunnan päätöksentekojärjestelmässä. Heistä 95 %:lla paikallinen vasu oli hyväksytty kunnassa ja vastaavasti 5 %:lla prosessi oli vielä kesken. Syynä prosessin keskeneräisyydelle oli kunnan päätöksentekoprosessin hitaus.

Yksityiset palveluntuottajat tarjosivat palvelua pääsääntöisesti suomeksi (kuvio 1). Noin 4 % raportoi toiminnan olevan kielirikasteista, joka piti sisällään esimerkiksi erilaiset kielikylpy- ja kielisuihkupäiväkodit. Muita kieliä olivat esimerkiksi venäjä, espanja, saksa ja ranska.

KUVIO 1. Varhaiskasvatuksessa käytetty kieli yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa (%) (n=283). Mahdollisuus kertoa useita vaihtoehtoja.

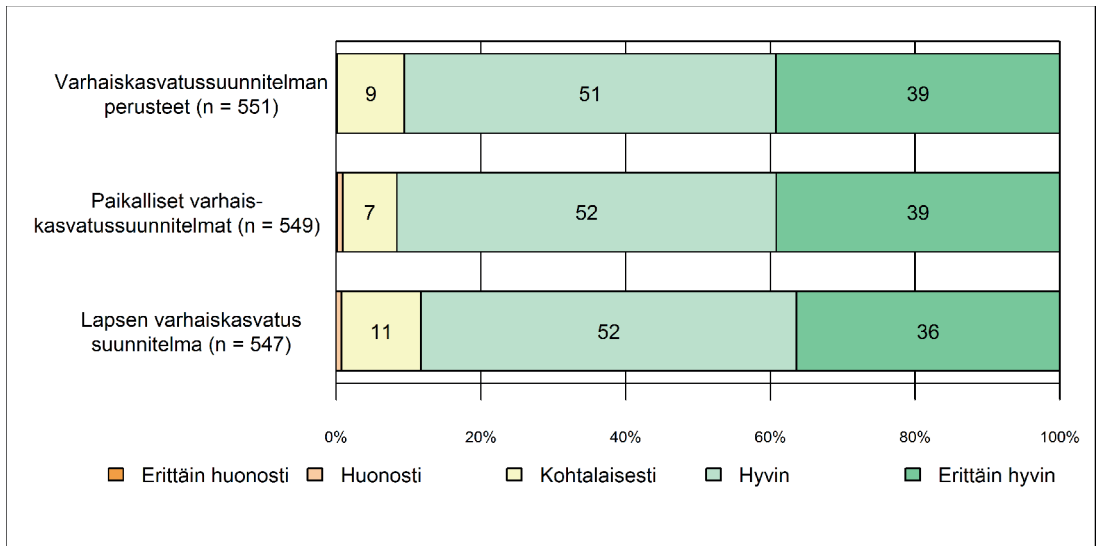
Yksityisistä palveluntuottajista 61 % (123 vastausta) raportoi, että toimintaa ohjasi vasun lisäksi jokin muu erityinen pedagoginen painotus, ohjelma tai katsomus. Näistä 22 % (35 vastausta) oli kielipainotteisia ja 17 % (27 vastausta) uskonnollisesti painottuneita (kuvio 2). Luokittelemattomiin kuuluivat esimerkiksi kodinomaisuus, leikin painottaminen, luontevahvuuspedagogiikka sekä erilainen yhteisöllinen toiminta.

KUVIO 2. Yksityisten palveluntuottajien raportoimat erilaiset painotukset, ohjelmat tai aatteet niissä palveluissa, joissa toimintaa ohjasi vasun perusteiden lisäksi joku painotus, ohjelma tai aate (%). Mahdollisuus kertoa useita vaihtoehtoja.

4.1 Vasukokonaisuuden tarjoama tuki varhaiskasvatuksen toteuttamiseksi

Sekä kunnalliset järjestäjät että yksityiset palveluntuottajat arvioivat vasun perusteiden tukevan paikallista vasuprosessia, eli tavoitteiden konkretisointia, toiminnan toteuttamista ja arviointia hyvin tai erittäin hyvin. Paikallisten vasujen tarjoama tuki varhaiskasvatustoiminnalle arvioitiin niin ikään *hyväksi* tai *erittäin hyväksi*. Sen sijaan lasten vasujen tuomaa tukea varhaiskasvatustoiminnalle arvioitiin hieman kriittisemmin. Vastaajista 12 % arvioi, että lasten vasut tukevat toiminnan toteuttamista ja kehittämistä enintään *kohtalaisesti*. Joskin suurin osa vastaajista arvioi, että lasten vasut tukevat toimintaa *hyvin* tai *erittäin hyvin* (kuvio 3).

KUVIO 3. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio varhaiskasvatussuunnitelmien tarjoamasta tuesta (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

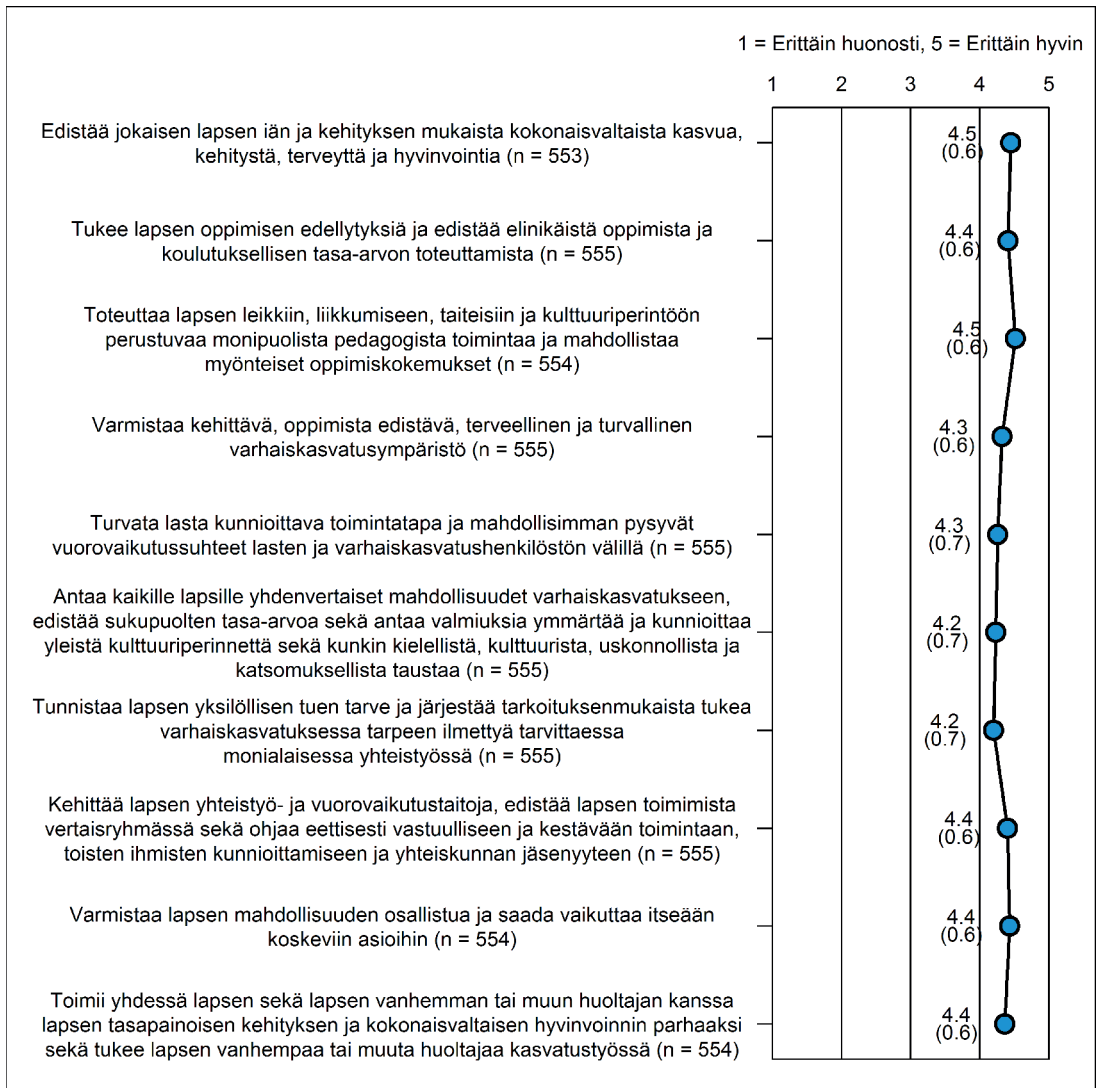
Maaseutumaaisissa kunnissa vasukokonaisuuden tuki toiminnan toteuttamiselle, kehittämiselle ja arvioinnille arvioitiin hieman heikommaksi kuin kaupungeissa.

4.2 Vasun perusteet

Seuraavaksi tarkastellaan tarkemmin vasun perusteita ja sen käyttöönottoa, paikallista vasua ja sen käyttöönottoa sekä lapsen vasua.

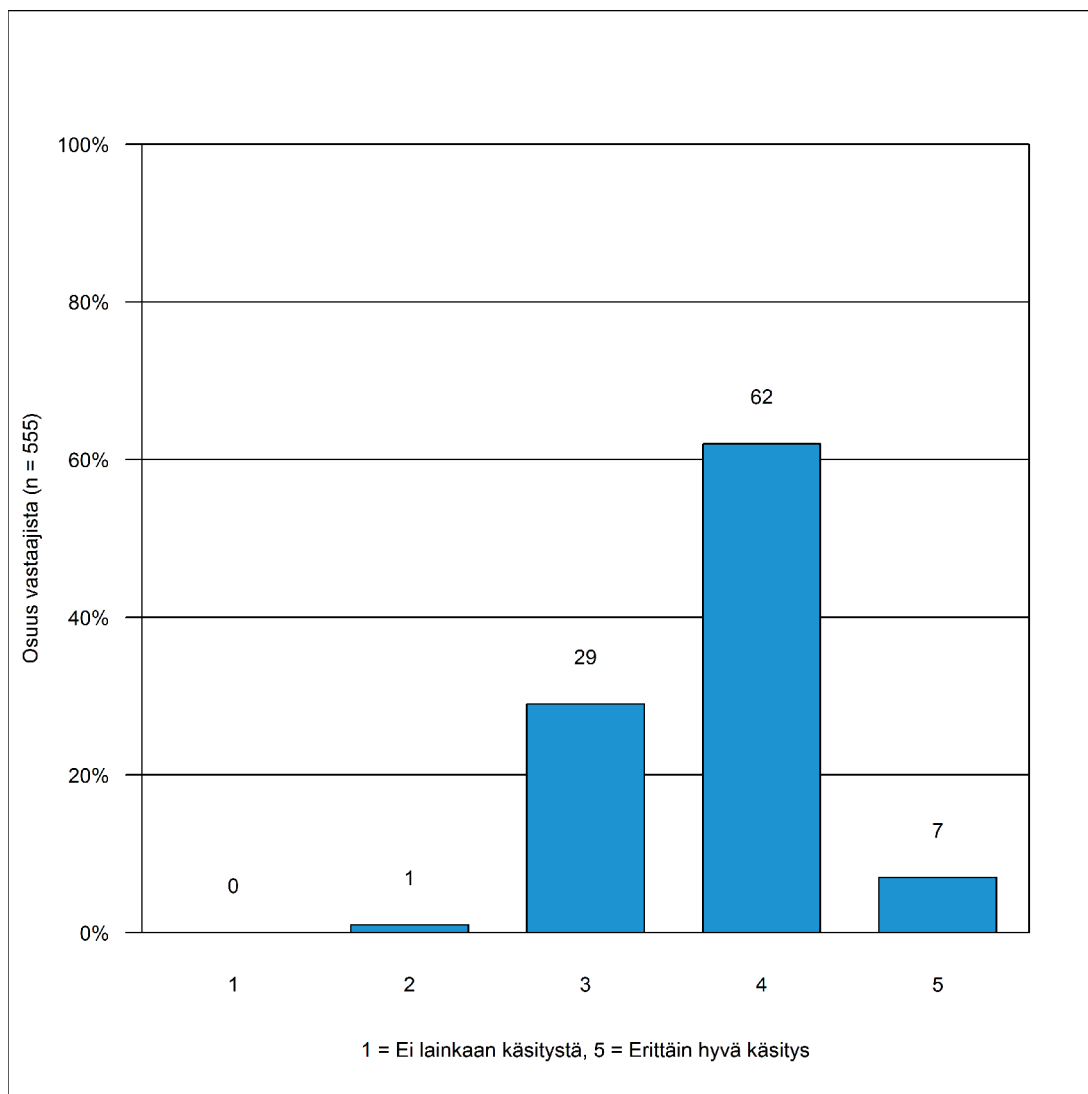
4.2.1 Varhaiskasvatuslain tavoitteet vasun perusteissa ja käytännössä

Kunnallisia järjestäjiä ja yksityisiä palveluntuottajia pyydettiin arvioimaan, missä määrin vasun perusteet edistää varhaiskasvatuslaissa määriteltyjen varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tulokset osoittivat, että vastaajat arvioivat vasun perusteiden edistävän varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamista *hyvin* tai *erittäin hyvin* (kuvi 4).

KUVIO 4. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio siitä missä määrin vasun perusteet edistää varhaiskasvatuslain tavoitteiden saavuttamista (keskiarvo ja keskihajonta) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat arvioivat, että henkilöstön keskuudessa on *hyvä* tai *kohtalainen* käsitys siitä, mitä varhaiskasvatuslain tavoitteet tarkoittavat käytännössä (kuvio 5).

KUVIO 5. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien näkemykset siitä, miten hyvä käsitys henkilöstöllä on varhaiskasvatuslain tavoitteiden merkityksestä käytännön työssä (%) (1=ei lainkaan käsitystä, 2=jonkin verran käsitystä, 3=kohtalainen käsitys, 4=hyvä käsitys, 5=erittäin hyvä käsitys).

Vasutyötä tukeviin koulutuksiin osallistumisella tai kuntatyypillä ei ollut yhteyttä kunnallisten järjestäjien eikä yksityisten palveluntuottajien arvioon siitä, kuinka henkilöstön nähtiin ymmärtävän lain tavoitteiden merkityksen käytännössä.

Vastaajilla oli mahdollisuus tarkentaa vastaustaan avovastauksella (86 kommenttia). Erityisesti kunnalliset järjestäjät kokivat, että henkilöstöryhmien ja yksiköiden välillä on eroja siinä, millainen käsitys lain tavoitteiden käytännön merkityksestä vallitsee.

Lastentarhanopettajilla ja esimiehillä hyvä käsitys, mutta lähihoitajat tarvitsevat täydennyskoulutusta.

Kunnassa paljon vaihtelua. Jokaisessa yksikössä on ainakin yksi henkilö, joka on sisäistänyt asiat hyvin.

Esimiehen rooli tässä on tärkeä. Tilanne vaihtelee yksiköittäin. Meillä on yksiköitä, joissa on erittäin hyvä käsitys ja sitten on yksiköitä, joissa ollaan alkuvaiheessa.

Vastausten mukaan asiaa on käyty läpi erilaisissa tilaisuuksissa ja koulutuksissa, mutta toisaalta todettiin, että asioiden sisäistäminen vie aikaa.

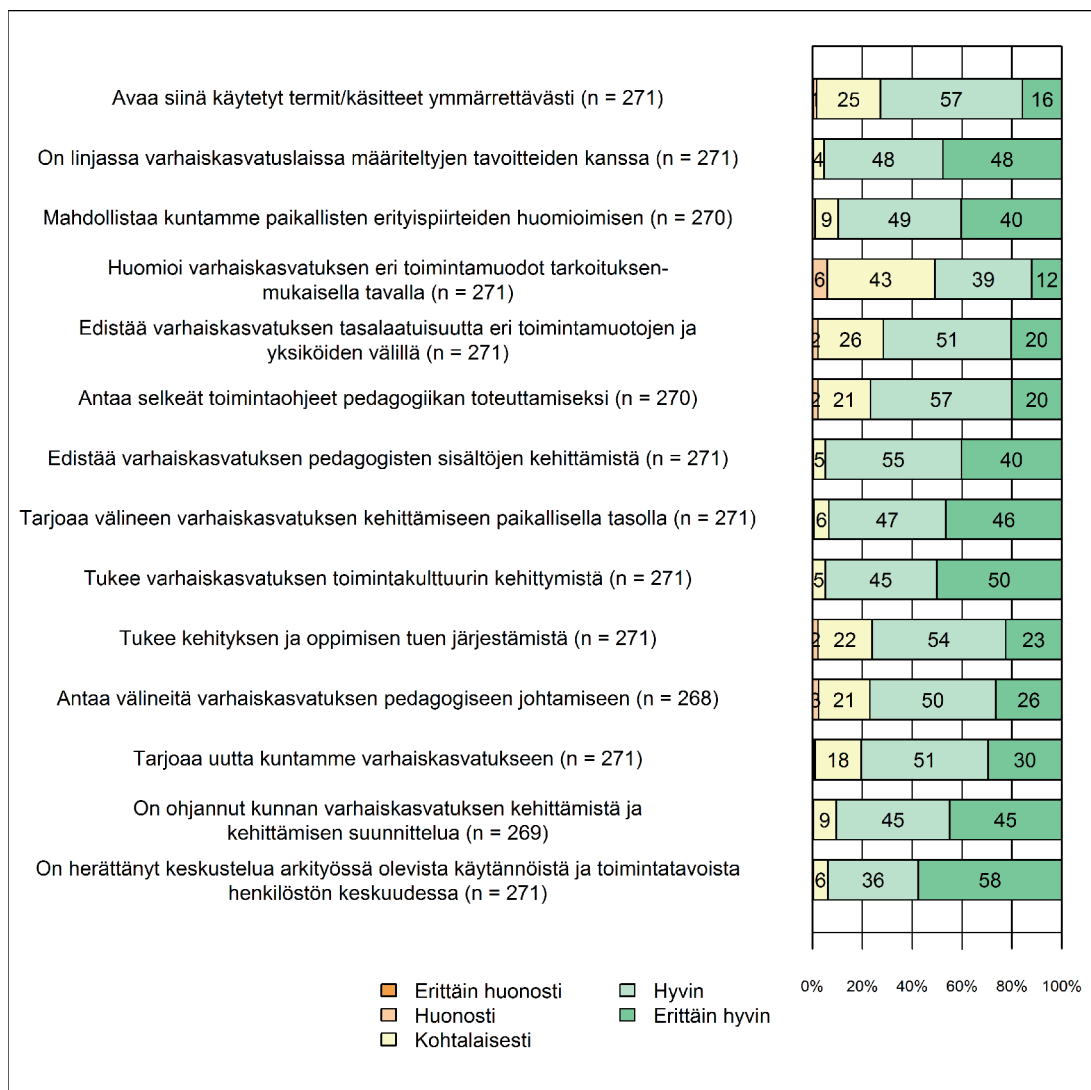
Asiaa ei ole mitattu. Varhaiskasvatustaki tiedetään, mutta käsitys siitä mitä lain tavoitteet tarkoittavat käytännössä ei välttämättä ole vielä hyvällä tai erittäin hyvällä tasolla.

Arvokeskustelu on vielä aluillaan: henkilöstön omat mielipiteet ja toiveet painavat vaakakupissa vielä enemmän kuin yhteiset arvot ja ajatukset lapsesta ja lapsuudesta sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Näen, että meillä on vielä paljon matkaa kuljettavana.

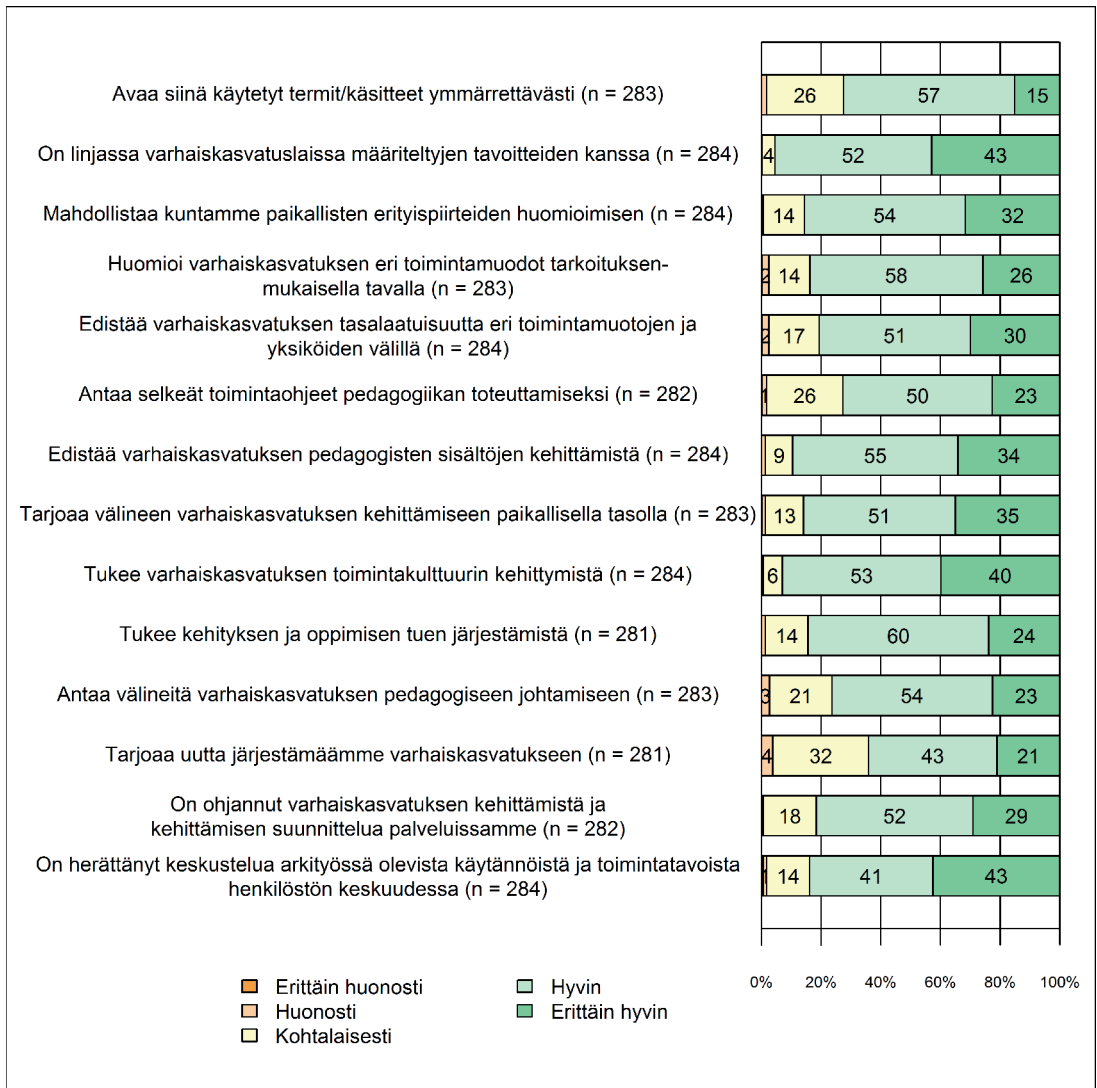
Tavallaan henkilöstöllä on tieto ja käsitys tavoitteista, mutta sisäistetäänkö ne ja miten se toiminnassa näkyy edellyttää koulutuksia ja keskusteluja.

4.2.2 Vasun perusteiden tarkoituksenmukaisuus ja selkeys

Vasun perusteiden arvioitiin olevan tarkoituksenmukainen, selkeä ja käytännöllinen asiakirja, joka tukee kehittämistä paikallisella tasolla *hyvin* tai *erittäin hyvin*. Koska väittämät poikkesivat kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien kyselylomakkeissa hieman toisistaan, tulokset raportoidaan tältä osin erikseen (kuvio 6 ja kuvio 7).

KUVIO 6. Kunnallisten järjestäjien arvio varhaiskasvatuksen perusteiden tarkoituksenmukaisuudesta (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

KUVIO 7. Yksityisten palveluntuottajien arvio varhaiskasvatuksen perusteiden tarkoituksenmukaisuudesta (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Kriittisimmin suhtauduttiin siihen, kuinka vasun perusteet kykenee huomioimaan varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot. Kunnallisista vastaajista 49 % ja yksityisistä palveluntuottajista 16 % arvioi, että vasun perusteet huomioi varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, kuten perhepäivähoidon ja avoimen varhaiskasvatustoiminnan enintään *kohtalaisesti* (kuviot 6 ja 7).

Kaupunkimaisten kuntien vastaajat arvioivat taajaan asuttujen ja maaseutumaisten kuntien vastaajia myönteisemmin sitä, missä määrin vasun perusteet on linjassa lain tavoitteiden kanssa. Kaupunkimaisten kuntien vastaajat olivat taajaan asuttujen kuntien vastaajia useammin sitä mieltä, että vasun perusteet mahdollistaa paikallisten erityispiirteiden huomioimisen, ja että vasun perusteet

edistää tasalaatuisuutta eri toimintamuotojen ja yksiköiden välillä. Niin ikään kaupunkimaisten kuntien ja taajaan asuttujen kuntien näkemys vasun perusteista pedagogisen johtamisen välineenä erosivat toisistaan. Kaupunkimaisissa kunnissa vasun perusteiden tarjoamaa tukea varhaiskasvatuksen pedagogiseen johtamiseen arvioitiin myönteisemmin kuin taajaan asutuissa kunnissa. Maaseutumaiset kunnat eivät tämän osalta eronneet kaupunkimaisista kunnista. Kaupunkimaisissa kunnissa arvioitiin kuitenkin maaseutumaisia kuntia myönteisemmin vasun perusteiden tarjoamaa tukea pedagogisten sisältöjen kehittämiseen. Kaiken kaikkiaan siis kaupunkimaisissa kunnissa vasun perusteiden käytännöllisyyttä ja hyödyllisyyttä arvioitiin myönteisemmin kuin taajaan asutuissa ja maaseutumaisissa kunnissa.

Vasun perusteisiin liittyviä väittämiä oli mahdollista kommentoida kirjallisesti avoimella vastauksella (57 vastausta). Kunnallisilla järjestäjillä keskeiseksi teemaksi nousi se, että vasun perusteet eivät tue riittävästi perhepäivähoidossa toteutettavaa varhaiskasvatusta. Vasun perusteita pidettiin liian vaativina perhepäivähoitoon.

Grunderna är skrivna ur ett dagbems perspektiv och ger väldigt lite stöd för tolkningar i olika verksamhetsformer inom småbarnspedagogiken.

Tavoitteiden saavuttaminen perhepäivähoidossa ja pedagogisen toiminnan laadun varmistaminen on haasteellista.

Lisäksi kommenteista nousi esiin esimiehiin ja johtajuuteen liittyvät kysymykset. Yhtäältä vasun perusteita pidettiin hyvänä johtamisen välineenä, kun taas toisaalta kritisoitiin sitä, että vasu ei anna välineitä johtamiselle.

Ei anna suoraan välineitä pedagogiseen johtamiseen varsinkaan esimiehille.

Johtajana olen saanut hyvän työkalun, jolla arvioida monipuolisesti varhaiskasvatuksen laatua.

Yksityiset palveluntuottajat (59 vastausta) nostivat esiin, että vasun perusteet on linjassa heidän olemassa olevan pedagogiikan kanssa, joten toimintaa ei ole ollut tarpeen muuttaa.

Meillä on steinerpedagogiikan kautta tehty pitkään jo asioita näiden perusteiden henkisesti. Meille tämä ei ollut iso muutos.

Vasu vastaa vihdoin toimintatapaamme, joka on aina ollut kehkeytyvään opetussuunnitelmaan perustuvaa projektioppimista, siksi se ei nyt tarjoa runsaasti uutta, mutta toimii loistavana tukena uusien perehdyttämisessä ja vanhempien suuntaan.

Yksityisten palveluntuottajien vastauksissa heijastui kunnallisia vastaajia enemmän tarve vasun konkreettisuuden lisäämisestä.

Perusteet ei kuitenkaan yllä kovin konkreettiselle tasolle ja jättää siten paljon tulkinnan varaa kuitenkin. Mielestäni varhaiskasvatuksen eri toimintamuotoja ja tuen järjestämistä ei käsitellä/ huomioida kovin syvällisesti.

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat ($n=553$) arvoivat vasun perusteet kokonaisuudessaan *selkeiksi* (65 %) tai *erittäin selkeiksi* (15 %). Vastaajista 19 % arvioi vasun perusteet enintään *kohtalaisen selkeiksi*.

Kunnallista järjestäjistä ja yksityisistä palveluntuottajista 95 % piti *leikkiä kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä* koskevaa alalukua *erityisen selkeänä tai selkeänä*. Samoin lukua *leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö* pidettiin *erityisen selkeänä tai selkeänä* (96 %).

Vähiten selkeiksi arvioitiin *pedagogista dokumentointia ja tuen toteuttamista* käsittelevät luvut. Kunnallisista varhaiskasvatuksen järjestäjistä 32 % ja yksityisistä palveluntuottajista 29 % arvioi, että pedagogista dokumentointia koskeva luku oli korkeintaan *kohtalaisen selkeä*. Lisäksi 28 % kunnallisista varhaiskasvatuksen järjestäjistä ja 24 % yksityisistä palveluntuottajista arvioi, että tuen toteuttamista koskeva luku oli korkeintaan *kohtalaisen selkeä*.

Kunnallisista järjestäjistä 21 % ja yksityisistä palveluntuottajista 24 % piti myös *pedagogisen toiminnan viitekehystä* koskevaa lukua enintään *kohtalaisen selkeänä*. Niin ikään noin viidesosa vastaajista (kunnalliset 20 %, yksityiset 19 %) piti *laaja-alaista osaamista* koskevaa lukua enintään *kohtalaisen selkeänä*.

Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet olivat vastaajien avovastausten (81 kommenttia) mukaan kuvattu selkeästi ja niiden koettiin painottavan pedagogiikkaa ja parantavan pedagogiikan asemaa. Vastaajien mielestä *oppimiskäsitystä* olisi pitänyt avata enemmän ja tieteelliseen tietoon pohjautuen. *Arvot* luku oli avattu selkeästi, mutta suppeasti. *Laaja-alaista osaamista* pidettiin hyvänä uutena teemana, mutta se olisi kaivannut lisää konkretisointia, esimerkiksi kuvion muodossa. Lisäksi toivottiin, että laaja-alaisen osaamisen kohdalla käytetyt termit olisivat yhtenevät muiden opetussuunnitelmien kanssa. Vaatimus uskonnollisesta sitouttamattomuudesta on koettu epäselväksi.

Vastaajien mukaan (76 kommenttia) varhaiskasvatuksen *toimintakulttuuria* koskeva luku oli selkeästi, mutta osin suppeasti kirjoitettu. Toimintakulttuurin avaamista kiiteltiin. Toimintakulttuurin kehittämiseen liittyviin periaatteisiin olisi kuitenkin toivottu selkiyttävää kuviota. *Osallisuudesta, kulttuurisesta moninaisuudesta sekä kestävästä elämäntavasta* toivottiin konkreettisia esimerkkejä. *Leikin* käsittelyä toimintakulttuurin osana pidettiin hyvänä. *Oppimisympäristöjen* maininta koettiin tarpeelliseksi, mutta keskittymistä fyysisiin toimintaympäristöihin pidettiin pinnallisena. Saamen kieltä toivottiin mainittavaksi kansalliskielten yhteydessä.

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen luku koettiin tärkeäksi ja hyväksi kokonaisuudeksi (111 kommenttia). *Pedagoginen dokumentointi* oli vastaajien mukaan kirjattu vasun perusteisiin selkeästi, mutta siihen toivottiin konkretisointia ja välineitä. Dokumentoinnin suhdetta arviointiin toivottiin avattavaksi.

Kehityksen ja oppimisen tuen kuvaamista pidettiin lähtökohtaisesti tärkeänä ja selkeästi kirjoitettuna (100 kommenttia). Vastaajat kokivat, että luku selventää erilaisia pedagogisia ratkaisuja tuen toteuttamiseksi. Useat vastaajat kuitenkin kommentoivat, että erityisen tuen toteuttaminen odottaa kunnassa varhaiskasvatustilan toisen vaiheen linjauksia. Tuen kolmiportaisuutta toivottiin esiopetuksen tapaan myös varhaiskasvatukseen, koska sen katsottiin selkeyttävän sekä tuen järjestämistä että jatkumoa. Uudistusta, jossa lapsen kehityksen ja oppimisen tuki kirjataan suoraan lapsen vasuun, nähtiin pääsääntöisesti hyvänä, vaikka Opetushallituksen tuottamassa vasulomakkeessa kohtaa pidettiin osin epämääräisenä. Tuen toteuttamisen toimenpiteisiin kaivattiin lisää konkreettisuutta.

Yksityiset palveluntarjoajat (28 vastausta) olivat tyytyväisiä, että vaihtoehtopedagogiikoille oli varattu oma lukunsa. Luvun sisältö nähtiin katsomuskasvatuksen osalta epäselväksi: perustetekstin mukaan toiminnan tulee noudattaa asetettuja periaatteita. Erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta järjestävät vastaajat kokivat, että eivät tiedä, voivatko enää toteuttaa varhaiskasvatusta kuten ennen.

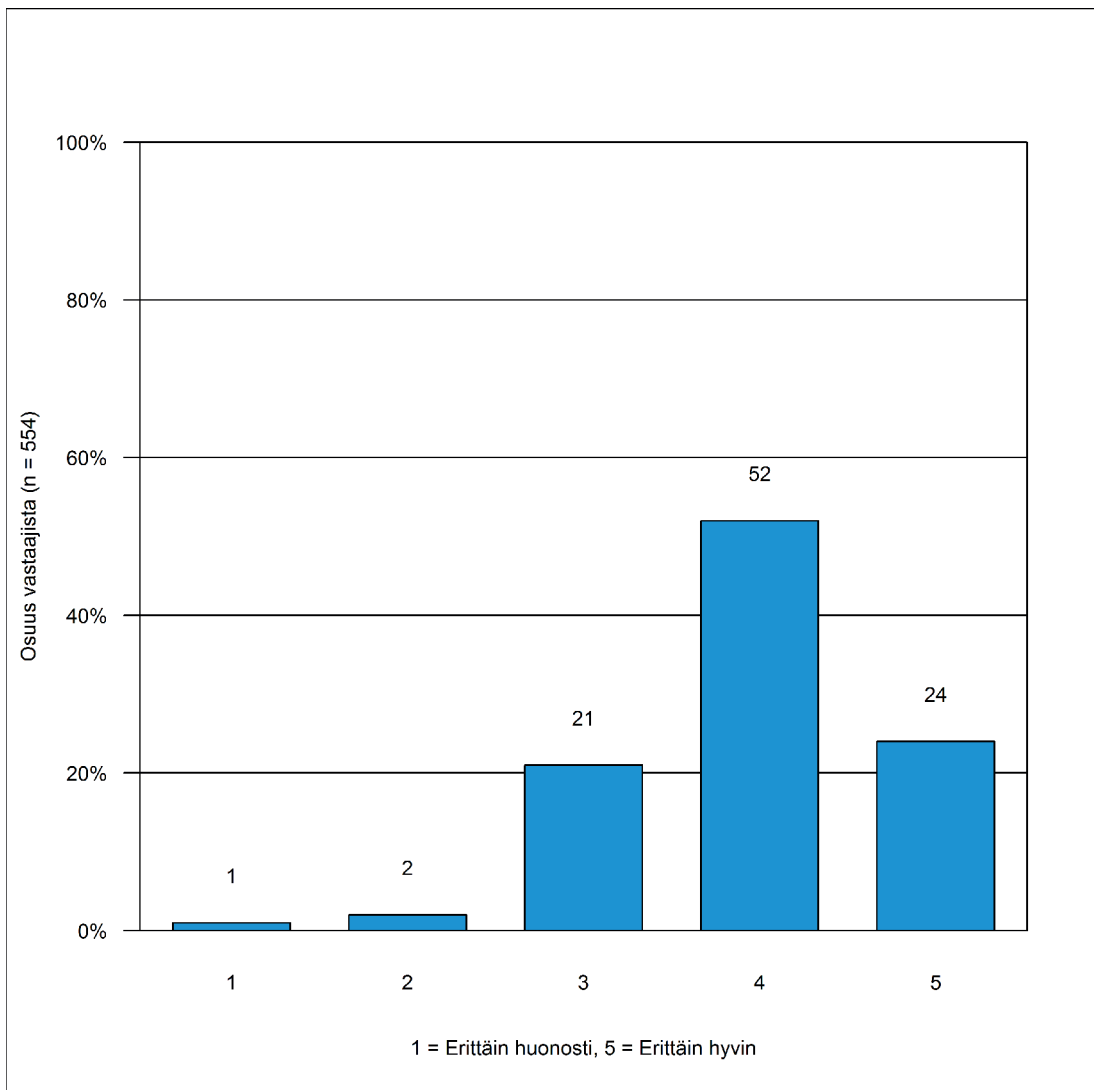
Voiko kristillinen päiväkotitoiminta olla edelleen kristillinen päiväkotitoiminta säilyttäen esimerkiksi ruuan siunaamisen, hengelliset lastenlaulut ja raamatunkertomukset osana sen omakeimaisuutta yhdessä muun tavallisen, populaarin ja perinteisen lastenkulttuurin (sadut, kirjat, kertomukset, lastenmusiikki) rinnalla. Voivatko vanhemmat vielä valita YK:n lasten oikeuksien sopimuksen mukaan heidän viitekehyksestään lähtevää varhaiskasvatusta.

Arviointia käsittelevää lukua pidettiin tärkeänä, koska arviointi on toiminnan kehittämisen perusta, mutta kokonaisuuden hahmottamista haittasi se, että arviointiin liittyviä asioita oli eri puolilla vasua (78 kommenttia). Tavoitteet koettiin selvästi kuvatuiksi, arvioinnin menetelmät puolestaan puuttuivat. Laadun arvioinnin tueksi toivottiin konkreettisia ohjeita ja työkaluja arvioinnin suorittamiseksi.

4.3 Vasun käyttöönoton ohjaus ja tuki

4.3.1 Henkilöstön osaamisen varmistaminen

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat arvioivat henkilöstön saaneen *hyvin* tai *erittäin hyvin* tietoa vasuprosessista ja varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotosta (kuva 8). Maaseutumaisten kuntien varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioivat henkilöstön tiedonsaannin heikommaksi kuin kaupunkimaisten kuntien järjestäjät.

KUVIO 8. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio siitä kuinka hyvin henkilöstö sai tietoa varhaiskasvatussuunnitelmapiiristä ja varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotosta (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Maaseutumaisten kuntien varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioivat henkilöstön tiedonsaannin heikommaksi kuin kaupunkimaisten kuntien järjestäjät.

Avoimella kysymyksellä kysyttiin, minkälaisin keinoin henkilöstön osuutukseen liittyvä osaaminen oli varmistettu (480 vastausta). Sekä kunnallisten järjestäjien että yksityisten palveluntuottajien vastausten mukaan henkilöstön osaaminen varmistettiin kouluttamalla henkilökuntaa ja järjestämällä erilaisia vasaun pedagogisia keskusteluja. Myös verkostotyön ja mentoroinnin keinoja käytettiin. Kunnallisen ja yksityisten vastaukset poikkesivat toisistaan vain vähän. Vas-

tausten perusteella vaikutti kuitenkin siltä, että kunnallisilla toimijoilla tehtiin prosessin aikana yhteistyötä esimerkiksi alueen, kunnan, päiväkodin tai tiimin sisällä enemmän kuin yksityisillä palveluntuottajilla. Sen sijaan yksityisillä korostui henkilöstön oma aktiivisuus sekä esimiesten aktiivisuus itsenäiseen kouluttautumiseen ja tiedon siirtämiseen henkilökunnalleen. Yksityisten vastauksista tuli esiin myös omalla ajalla tehtävän työn määrä. Lisäksi kunnan toimijoita kiiteltiin runsaasti silloin, kun yksityiset toimijat oli kutsuttu mukaan koulutuksiin tai muuta informaatiota oli jaettu kunnan kautta.

Vastauksissa nousi esiin myös erilaisten vaihtoehtopedagogisten päiväkotien erityispiirteet sekä keskinäisen verkoston tuki. Ongelmia oli tuottanut vieraskielisen henkilöstön osaamisen varmistaminen, koska vasun perusteet oli saatavilla paikallisen vasun laatimisen aikaan vain suomeksi ja ruotsiksi. Yksityiset palveluntuottajat kritisoiivat myös kunnan tarjoamaa tukea. He kokivat jääneensä melko yksin prosessin kanssa ja käyttöönotosta olisi toivottu enemmän koulutusta.

Kunnallisten järjestäjät raportoivat, että on vaikea arvioida, miten henkilökunta on sisäistänyt koulutuksissa tarjotun tiedon. Kiireellistä aikataulua kritisoitiin.

Koulutusta ja perehdytystä on ollut aivan liian vähän. Aikataulu on ollut aivan liian tiukka. Vastuu jäänyt pienessä kunnassa yhden harteille.

4.3.2 Henkilöstön osaamisen varmistamiseen liittyviä haasteita

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat raportoivat avovastauksissa (486 vastausta), että henkilöstön perehdyttämisessä vasun perusteisiin, paikalliseen vasuun ja lapsen vasun käyttöönottamiseen on ollut myös haasteita. Keskeisin molempia tahoja koskeva ongelma liittyi prosessien aikatauluun. Vasun perusteiden julkaisemisesta paikallisten vasujen käyttöönottoon ollut aika koettiin niin tiiviiksi, että henkilöstön perehdyttämisen ei kaikilta osin koettu olevan mahdollista. Vastaaajien mukaan koko prosessissa on niin paljon sisäistettävää, että siihen on välttämätöntä käyttää riittävästi aikaa. Henkilöstön perehdyttäminen jatkuu edelleen, vaikka paikalliset asiakirjat on jo otettu käyttöön.

Yksityisten palveluntuottajien vastauksissa näkyi vahva toive kuntien suuntaan. Koettiin, että tietoa ja koulutusta ei ollut riittävästi tarjolla, mikä vaikutti heidän arvioonsa henkilöstön osaamisesta.

Aikataulu on ollut hieman liian kiireinen. Paikallinen vasu oli luettavissa ensi kertaa huhtikuussa ja lapsen vasun saimme heinäkuussa.

Uuden omaksuttavan tiedon (suuri) määrä.

Aika. Lapsiryhmätyöskentelystä ei paljoa jää aikaa näin ison asian pohtimiseen. Vaatii oman suunnitteluillan tai kehittämispäivän. Näitä ei kuitenkaan monta lukuvuoteen mahdu. Yhteiset kunnan koulutukset, jossa "vasuasiantuntija" kertoo ja perehdyttää, olisivat tervetulleita. Päiväkodin johtajana olen ensin yrittänyt itse selvittää näitä vasuasioita itsekseni ja itse kollegoiden kanssa turisten ja sitten

käydä läpi henkilökunnan kanssa. Aikaa on mennyt ihan tubottomasti (hyvään asiaan kuitenkin), mutta tämän olisi varmasti voinut tehdä järkevämminkin. XXX kunta piti hyviä vasutyöpajoja kunnan työntekijöille ja ostopalveluille, muttei yksityisille.

Molempien vastaajaryhmien vastauksissa korostui lisäksi resurssien puute. Vastaajat kokivat, että koko varhaiskasvatuksen uudistaminen vasun perusteiden mukaiseksi edellyttää toiminnan resursoimista siten, että henkilöstö voi osallistua riittävässä määrin koulutuksiin, ja heille voidaan palkata siksi aikaa sijaisia. Vastaajat myös kokivat, että henkilöstöllä tulisi olla paremmat mahdollisuudet pohtia ja työstää uusia vaatimuksia erilaisissa tilaisuuksissa ja kokouksissa. Ilman keskustelua ja pohdintaa isojen muutosten tekeminen ei ole mahdollista.

Lisäksi vastaajat nostivat esteeksi henkilöstön muutosvastarinnan, motivaation puutteen ja ammattitaidon. Vastaajat pohtivat sitä, että osa henkilöstöstä ei ole ymmärtänyt vasun perusteiden sitovuutta ja normiluonteisuutta.

Välillä on tuntunut, että osa henkilöstöstä ei ota vasua tosissaan ja ajattelevat, että 'kyllä minä nämä tiedän ja osaan'. Tämän kääntäminen rikkaudeksi ja oppimiseksi on ollut välillä haasteena.

Aina henkilöstö ei lue uusia asiakirjoja, ja oikeasti lue, mitä niissä tarkoitetaan. Lukemaan motivoiminen ja yhteisen keskustelun herättämisen kautta. Saa tarkkaan miettiä, että miten laitan työntekijän miettimään itse asioita.

Lähihoitajilla ja perhepäivähoitajilla sekä osalla sosionomeista on selvästi osaamisen vajetta pedagogiikassa. Se täytyy korjata ensin, vasta sitten päästään eteenpäin. Vaatii esimiehiltä paljon työtä, prosessin hallintaa sekä vahvaa pedagogista osaamista.

Henkilöstön sitoutumattomuus uuden toimintakulttuurin luomiseen: vastuu oman työn kehittämisestä on ikään kuin ulkoistettu ja vasuasioiden sisäänojaminen ajatellaan tapahtuvan ulkoapäin. Korvien välissä siis tarvitsee tapahtua monen kohdalla vielä paljon: mutta olen valmis (järjestäjä) tarttumaan haasteeseen ja minulla on hyvä johtoryhmä tekemässä työtä kanssani.

Hur jä alla att förstå att "detta skall göras". En norm?

Näiden lisäksi kunnalliset vastaajat mainitsivat esteeksi tietotekniset ongelmat. Näillä viitattiin tietoteknisen osaamisen puutteisiin sekä erilaisten sähköisten järjestelmien ongelmiin.

Erilaisten dokumenttien määrä yksittäistä lasta kohti on kasvamassa kohtuuttomaksi. Lisäksi olisi toivottavaa saada toimiva sähköinen systeemi dokumenttien laatimiseen ja arkistointiin, joka olisi kontaktissa hallinnollisen ohjelmiston kanssa.

4.3.3 Kuntien tarjoama ohjaus yksityisille palveluntuottajille

Kunnallisilta varhaiskasvatuksen järjestäjiltä kysyttiin, ohjasivatko he alueellaan toimivia yksityisiä varhaiskasvatuksen palveluntuottajia vasuprosessin aikana. Vastaajista 45 % kertoi ohjanneensa yksityisiä päiväkotipalveluntuottajia ja 40 % yksityisiä perhepäivähoitajia. Niistä kunnista, joiden alueella toimi yksityisiä palveluntuottajia, vastaajista 35 % raportoi, että he eivät ohjanneet kumpaakaan yksityistä palveluntuottajaryhmää.

Ne kunnalliset järjestäjät, jotka kertoivat ohjanneensa yksityisiä palveluntuottajia, kuvasivat avovastauksissa (108 vastausta), millaista ohjaus oli ollut. Yleisin ohjauksen muoto oli kunnan koulutuksiin kutsuminen. Muita olivat erilaisiin työryhmiin kutsuminen, yhteisen vasun laatiminen, tiedotus sekä erilaiset keskustelut ja palaverit.

Yksityisiä palveluntuottajia pyydettiin vastaavasti kuvailemaan kunnalta/kunnilta saamaansa tukea vasuprosessin aikana. Vastauksissa (229 vastausta) kuntien tarjoamaa tukea moitittiin riittämättömäksi, jopa olemattomaksi. Joukossa oli kuitenkin vastauksia, joiden mukaan tuki arvioitiin hyväksi ja riittäväksi, joskin prosessin aikataulun tiukkuus nousi jälleen esiin.

Hyvä! Tarvittaessa on saanut tukea ja ohjausta jos sellaista on tarvinnut.

Vasupajat ovat olleet äärimmäisen laadukkaita ja opettavaisia.

Vi fick tex ingen info/epost till vårt dagis om alla utbildningar. Sedan fick jag veta av andra då de redan hade börjat tex.

Yksityisten toimijoiden liittäminen tasavertaisesti ja luontevasti kunnissa johdettaviin kehittämisprosesseihin ei vielä toteudu toivotulla tavalla, vaan suunnitelmia ehditään tehdä jo aika pitkälle, ennen kuin yksityiset kytketään mukaan. Nob, antoisampaa/ tehokkaampaa olisi ollut työstää vasua siten, että olisi ollut koko henkilöstölle (myös siis yksityisille!) yhteisiä keskustelu/ infoiltoja muutama: mitä uusi vasu tuo tullessaan, mitä muutoksia meidän kunnassa, meidän taloissa kenties, ym.

Vasu vaadittiin valmiiksi kolmen päivän varoitusajalla, vaikka alun perin käsitys oli, että sen tulee olla valmis vasta kaksi kuukautta tämän jälkeen.

Meille ei kerrottu xxx kunnan vasuprosessista mitään. Saimme nähdä vasta valmiin version.

Vastauksissa nostettiin esiin erilaisia yksityisten palveluntuottajien tai kuntien käytäntöjä, jotka herättivät pohdintaa, kuten paikallisen vasun rakenteen muuttuminen aiemmista sekä siirtyminen yksikkövasuista paikallisiin vasuihin.

Poikkeaa aikaisemmasta vasusta. Silloin jokaisen yksikön tuli tehdä myös yksikkökohtainen vasu. Se myös lähetettiin kaupungille hyväksyttäväksi. Tämä vasutyöskentely on jäänyt vieraaksi, kun ei tarvitse tehdä yksikkökohtaista vasua ja kaupungilta on toimitettu päiväkoteihin vain yhdet julisteet, jotka tulee laittaa näkyville. Niihin kirjataan muutama asia yksikön omia toimitustapoja.

Pidämme itse edellisen vasun voimassa ja lisäämme sinne tämän 2016 vasun lisäykset. Edellinen vasu on nähtävillä kotisivuillamme lyhennettynä ja omilla kuvilla ja teksteillä lisätyinä. Olemme olleet kuuntelemaan paria kokousta, joissa kerrotaan miten asiat xxx kunnassa edistyvät, varsinaisessa prosessissa emme ole olleet mukana.

4.3.4 Opetushallituksen tarjoama ohjaus ja koulutus

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat olivat pääosin tyytyväisiä Opetushallituksen ohjaukseen ja koulutukseen paikallisen vasuprosessin tukena. Erityisesti painettuihin materiaaleihin oltiin tyytyväisiä. Vastaajat arvioivat Opetushallituksen teematyöskentelypajojen tukeneen *hyvin* paikallista vasuprosessia. Joskin kuntavastaajista 39 % arvioi, että ajankohta hyödytti paikallista vasuprosessia *kohtalaisesti* tai *huonosti*, ja 36 % vastaajista arvioi, että Opetushallituksen tarjoaman ohjauksen ja tuen määrä oli enintään *kohtalainen*.

Avovastauksissa kunnalliset järjestäjät (77 kommenttia) raportoivat, että Opetushallituksen tuen saavutettavuutta haittasivat vasuprosessin liian tiukka aikataulu, koulutusten liian vähäinen määrä sekä informaation puute tai vääräaikaisuus.

Olisivat saattaneet tukea paikallista prosessia, jos olisivat olleet riittävän ajoissa, mutta olivat kaikki ehdottomasti liian myöhään. Isommissa kunnissa kaikki oli jo jouduttu suunnittelemaan ja tekemään ennen koulutuksia. Koulutuksissa arvioimme, ollaanko omassa prosessissa ja jo käydyissä keskusteluissa tulkittu aiemmat luonnokset ja perusteet Oph:n hyväksymällä tavalla. Kaikki koulutukset olisi pitänyt olla heti perusteiden valmistuttua ja myös Loisto- verkoston toiminta olisi pitänyt käynnistää heti perusteiden valmistuttua, koska kunnilta edellytettiin 1.8.(2017) käyttöönottoa. Kuntien päätöksentekoprosessit kestävät myös aikansa ja valmistelua ja keskusteluakin oli tarpeen käydä vaikka aikataulu olikin hyvin hankala haluttuun osallisuuteen nähden.

Varhaiskasvatuksen kehittämisverkosto ei ennättänyt kuin Vasun loppuvaiheeseen mukaan.

Painetut materiaalit ja artikkelit eivät tulleet kovin helposti tietoisuuteen.

Teematyöpajat eivät tavoittaneet muualla pohjoisemmassa suomessa asuvia.

Koulutuksista ja eri vaihtoehdoista ei tullut riittävästi tietoa tai koulutukset olivat kaukana / täynnä.

Kritiikin vastapainoksi Opetushallituksen tuki sai myös runsaasti myönteistä palautetta. Sekä koulutuksia että materiaaleja pidettiin sopivina, informatiivisina, vasuprosessia hyödyttävinä ja riittävinä.

Koko prosessin aikataulu on ollut todella tiukka, koulutuksia on kuitenkin ollut saatavilla siihen nähden hyvin!

Koulutusten materiaalit sekä opb:n nettisivujen materiaalit ovat erittäin hyviä ja auttavat paljon käytäntöjen kehittämisessä.

Yksityisten palveluntuottajien avoimissa vastauksissa (69 kommenttia) heijastui sekaannus siitä, kuka tukea ja ohjausta antoi tai oli koulutusten järjestäjänä, Opetushallitus vai kunta. Vastauksista on nähtävissä, että vastaajat olivat monesti arvioineet kunnan toimintaa Opetushallituksen ohjauksen sijaan. Osa vastaajista kertoikin, että tuen ja ohjauksen arviointi oli vaikeaa eivätkä he aina tiedä, kuka mistäkin kokonaisuudesta ohjausjärjestelmässä vastaa. Vastauksista ei myöskään aina selviä, mihin arviointi kohdistuu ja sellaiset vastaukset jätettiin luokittelematta.

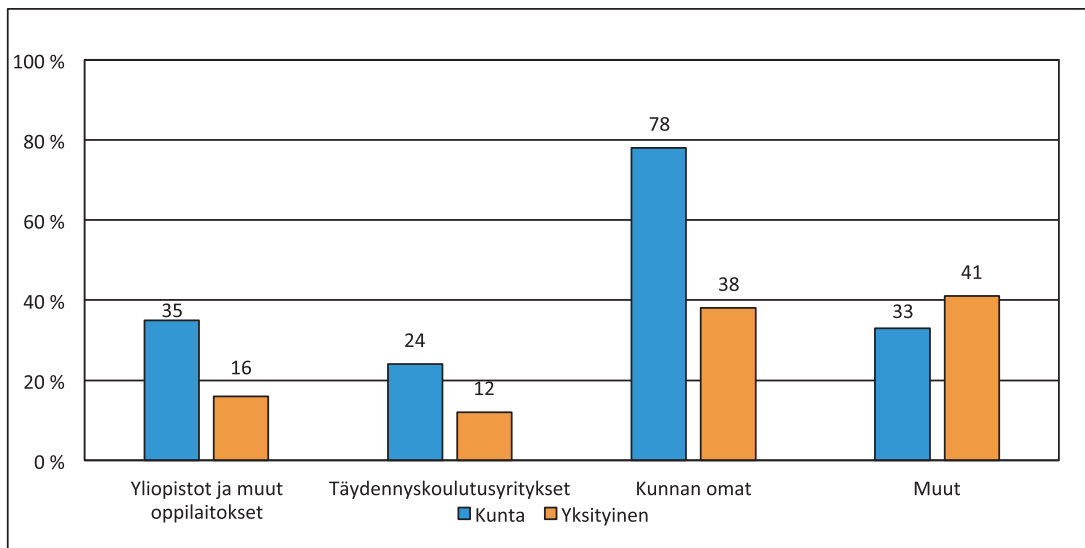
Vi är ett enda daghem och har därför inte haft alla möjligheter som kommuner. Vissa frågor kanske inte direkt gäller oss utan en större helhet, därför borde kanske enskilda privata aktörer få en egen förfrågan som gäller bättre vår situation.

Kunta ei niinkään avannut tätä puolta suunnittelutyössään.

Yksityisen ostopalvelun tuottajana ei juuri ollut aikaa perehtyä kaupungilta tulleisiin opetushallituksen viesteihin.

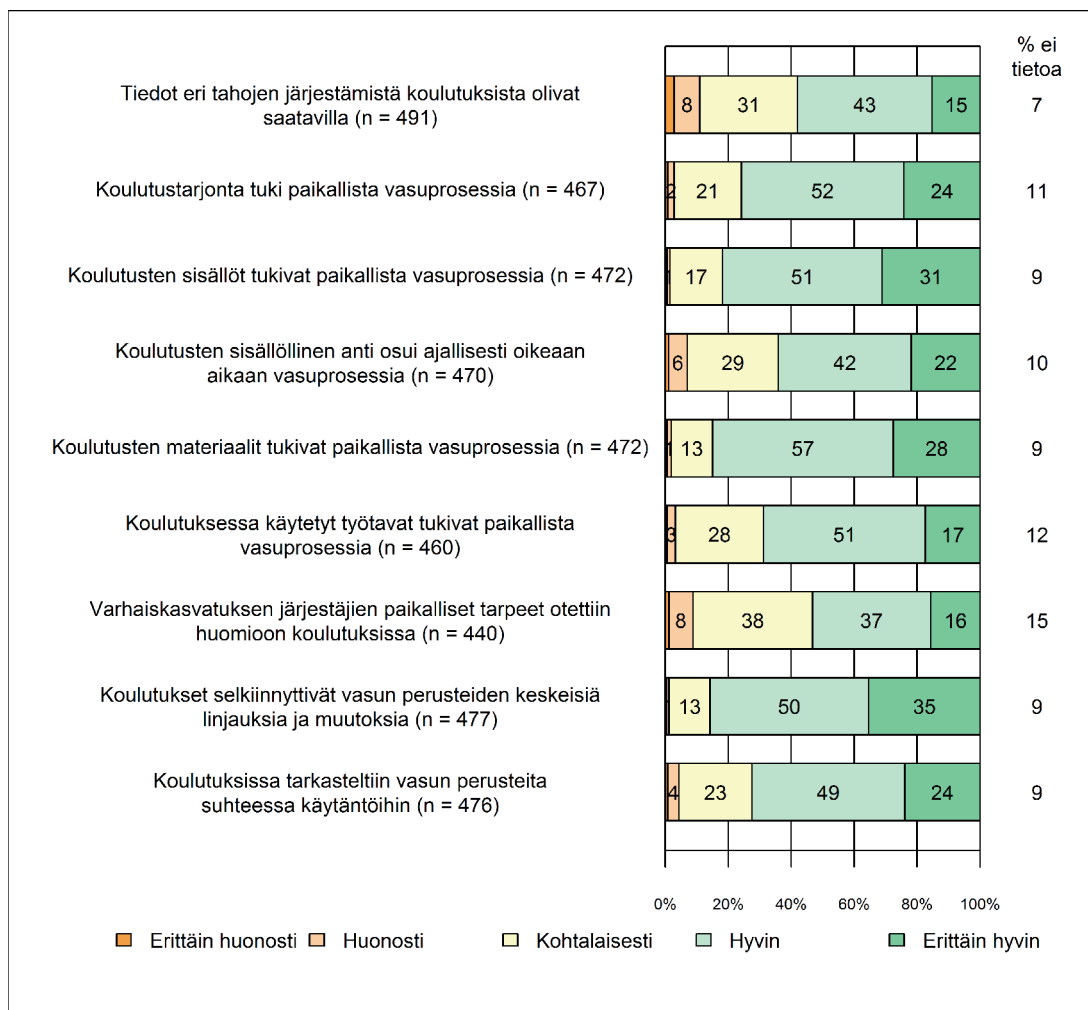
4.3.5 Täydennyskoulutus

Vastaajilta kysyttiin muuhun kuin Opetushallituksen järjestämiin täydennyskoulutuksiin osallistumisesta. Kuntien vastaajista 7 % ja yksityisistä palveluntuottajista 21 % ei ollut osallistunut mihinkään täydennyskoulutukseen. Kuvioista 9 nähdään, että 78 % kuntien vastaajista kertoi henkilöstön osallistuneet pääosin kunnan itse järjestämään koulutukseen. Yksityisten palveluntuottajien mukaan heidän henkilöstöstään suurin osa osallistui muun tahon tuottamaan koulutukseen (41 %). Avovastauksista (209 vastausta) kuitenkin nähtiin, että muilla tarkoitettiin kuitenkin pääsääntöisesti kunnan tai Opetushallituksen järjestämiä koulutuksia. Muita koulutuksenjärjestäjätahoja olivat lisäksi paikallisjärjestöt, Aluehallintovirastot, OAJ sekä Steiner-yhdistykset. Vähiten vastaajat olivat osallistuneet täydennyskoulutusyritysten järjestämiin koulutuksiin.

KUVIO 9. Täydennyskoulutukseen osallistuminen vastaajaryhmittäin (%), (kuntavastaajat n=272, yksityiset vastaajat n=283).

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat arvioivat, että kokonaisuudessaan koulutukset hyödyttivät vasuprosessia *hyvin* tai *erittäin hyvin* (kuvio 10). Kriittisimmin arvioitiin koulutusten ajoitusta suhteessa paikalliseen vasuprosessiin ja paikallisten tarpeiden huomioimisen puutteita.

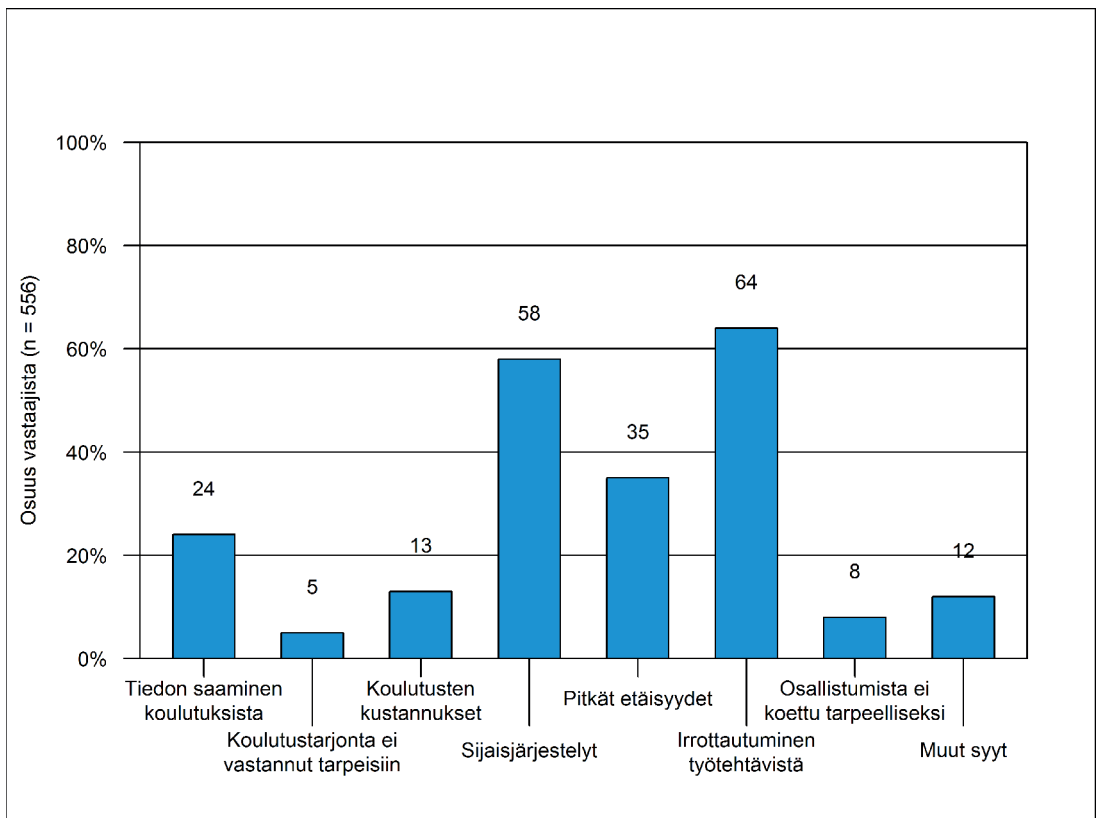
KUVIO 10. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arviot koulutusten kokonaisuuden hyödyistä paikalliselle varhaiskasvatussuunnitelmaprosessille (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Yksityisiä palveluntuottajia koskevista tuloksista nousi esiin, että yksityisistä palveluntuottajista 55 % arvioi koulutuksista tiedottamisen enintään *kohtalaiseksi*.

Mikäli kunnassa oli osallistuttu vasun perusteiden käyttöönottoa tukevaan koulutukseen, vasun perusteissa käytetyt termit koettiin ymmärrettävämmiksi kuin niissä kunnissa, joissa koulutuksiin ei ollut osallistuttu. Samoin koulutukseen osallistuneet toimijat arvioivat useammin, että vasun perusteet antavat selkeät toimintaohjeet varhaiskasvatuksen järjestämiseksi. Muihin vasun perusteita koskeviin arvioihin koulutukseen osallistumisella ei ollut yhteyttä.

Niin ikään yksityiset varhaiskasvatuksen palveluntuottajat arvioivat vasun perusteiden ohjanneen varhaiskasvatuksen kehittämistä ja kehittämisen suunnittelua palveluissaan. Vasun perusteet olivat herättäneet keskustelua arkityössä olevista käytännöistä ja toimintatavoista henkilöstön keskuudessa useammin silloin, kun he raportoivat osallistuneensa vasun perusteiden käyttöön-ottoa tukeeseen koulutukseen.

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat raportoivat merkittävimmäksi estäväksi tekijäksi henkilöstön koulutuksiin osallistumiselle hankaluuden irrottautua muista työtehtävistä sekä ongelmat sijaisjärjestelyissä. Lisäksi pitkät etäisyydet hankaloittivat myös koulutuksiin osallistumista (kuvio 11).

KUVIO 11. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio henkilöstön koulutuksiin osallistumisen esteistä (%). Mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

Muiden syiden raportoitiin olevan koulutuksen sisältö tai sen kieli, kiinnostuksen puute, koulutuksen ajankohta ja vasuprosessin kiireellinen aikataulu. Lisäksi esteeksi mainittiin koulutusten nopea täyttyminen. Yksityisten palveluntuottajien avovastauksissa (36 vastausta) kritiikki kohdistui kuntiin ja kuntien tarjoamien mahdollisuuksien puutteeseen.

Varhaiskasvatushenkilöstön suuri määrä. Useita koulutuksia, mutta vain osa pääsi osallistumaan. Tarvitaan aikaa, että vuorollaan jokainen työntekijä pääsee tarvittaviin koulutuksiin.

Info koulutuksista tuli bajanaisesti ja emme mahtuneet niihin, mihin olis haluttu.

Yksityisiä ei kutsuttu koulutustilaisuuksiin.

Koulutusten hyötyjä paikallisen vasuprosessin tukena arvioitiin avovastauksin (90 kommenttia). Koulutusten hyötynä nähtiin vasun perusteisiin perehtyminen ja sen konkretisointi toiminnan tasolle. Vastauksissa kerrottiin, että Opetushallituksen rahoittaman hankkeen turvin oli mahdollista hankkia sellaista koulutusta, joka tuki paikallista vasutyötä. Koulutusten koettiin siten selkiyttäneen vasun perusteita.

(Koulutukset) ovat selkiyttäneet Vasun perusteita suhteessa käytäntöön.

Hankkeen myötä saamamme koulutukset hyödyttivät meitä kaikkein eniten, sillä saimme valita kouluttajan ja aiheen sen mukaan, mihin tarvitsimme selvennystä ja mistä oli jo kokemusta.

Vastauksissa pohdittiin kuitenkin varsin vähän koulutusten hyötyjä, sen sijaan niistä annettiin kriittistä palautetta. Kritiikki kohdistui jälleen prosessin aikataulun tiukkuuteen ja resurssien puutteeseen. Vastaajien mielestä riittävä määrä henkilöstöä ei päässyt osallistumaan koulutuksiin. Koulutukset saivat myös kritiikkiä luentomaisuudesta sekä asioiden konkretisoinnin puutteesta. Kerrottiin, että teemoista puhuttiin paljon yleisellä tasolla, mutta yhteys siihen, miten asioita tulisi käytännössä tehdä tai muuttaa puuttuivat.

Lapsen osallisuudesta esim puhuttiin paljon, mutta sitä ei mainittu, miten osallisuutta käytännössä parannettaisiin. Työntekijät tarvitsevat käytännön vinkkejä, he tekevät käytännön työtä.

Yksityiset vastaajat toivat tässäkin kohdassa esiin odotuksensa kuntia kohtaan koulutuksen järjestämisestä sekä yksityisten kutsumisesta kunnan järjestämiin koulutuksiin.

Tulee vain mieleen, että kenen vastuulla on ilmoittaa ja tarjota koulutusmahdollisuuksia myös yksityisille varhaiskasvatustoimijoille. Eikö koulutuksia ole lainkaan järjestetty täällä metsä-Suomessa?

Vastaajat raportoivat, että koulutukseen osallistumista edistivät henkilöstön koulutusmyönteisyys, se että koulutukset toteutettiin lähellä ja iltaisin tai lauantaisin, koulutuksen maksuttomuus, johdon myönteisyys tai erilaiset kannustimet ja koulutuksen velvoittavuus. Hyvä suunnittelu turvasi mahdollisimman monen osallistumisen sekä sijaisten rekrytoinnin koulutuksen ajaksi. Sen, että koulutukseen osallistui useampi henkilö yhdestä yksiköstä, koettiin turvaavan myös keskustelujen ja todellisen muutoksen mahdollisuudet. Yksityisten vastauksissa nousi esiin englanninkielisten koulutusten puute.

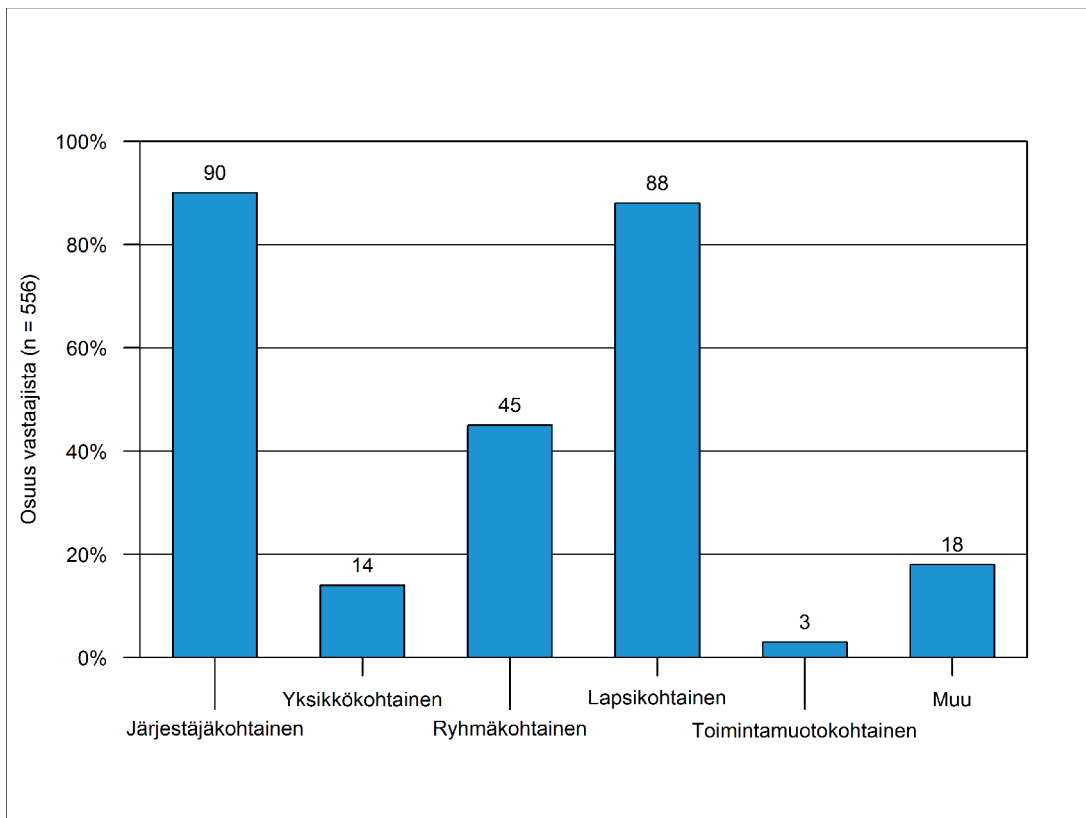
4.4 Paikallinen vasuprosessi

Kunnallisista varhaiskasvatuksen järjestäjistä 45 % raportoi, että heidän kunnassaan vasuprosessiin oli osoitettu kunnan sisäistä tai ulkopuolista rahoitusta. Näistä 89 % raportoi, että rahoitus tuki valmistelutyötä *hyvin* tai *erittäin hyvin*. Vastaaajilla oli mahdollisuus kommentoida rahoituksen merkitystä valmistelutyössä avovastauksella (43 vastausta). Rahoituksella oli turvattu henkilöstöresursseja vasuprosessin toteuttamiseksi ja hankerahalla koettiin olevan merkittävä vaikutus prosessin onnistumiseen.

Pystyimme rahoituksen turvin järjestämään teematyöpajoja esimiehille ja henkilöstölle ja tarjoamaan näin osallistumisen mahdollisuuksia laajasti, myös täydennyskoulutuksen järjestäminen vasutyön tueksi mahdollistui rahoituksen kautta.

Pienellä kunnalla ei olisi ollut vara kouluttaa henkilökuntaa niin laajasti, kuin nyt olemme pystyneet.

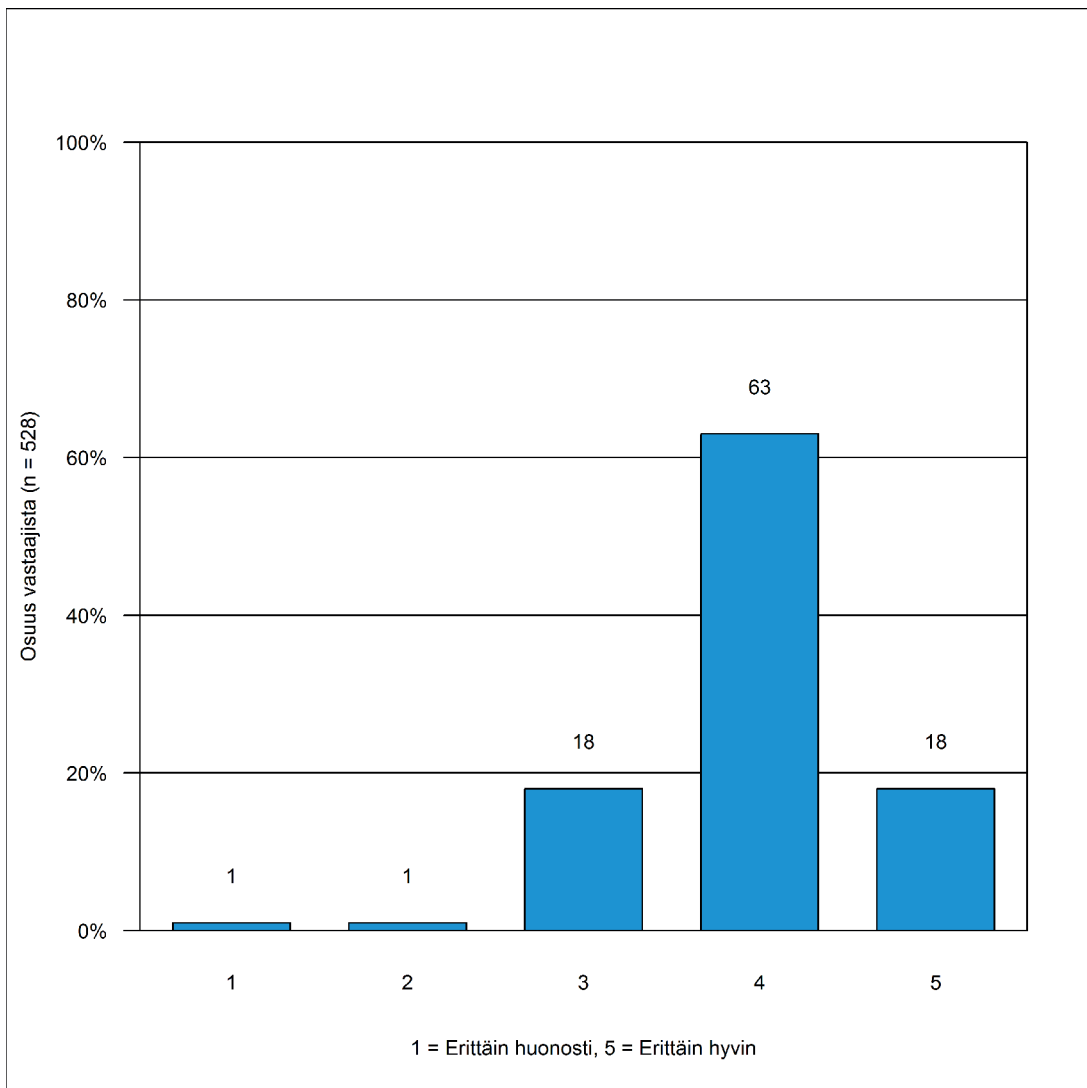
Kuviossa 12 esitellään, mitä paikallisia vasudokumentteja kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat laativat. Vastaaajat lisäsivät kohtaan *Muu* esimerkiksi seudulliset vasut, erilaiset toimintasuunnitelmat, vuosisuunnitelmat, tiimisopimukset ja ryhmävasut.

KUVIO 12. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien laatimat varhaiskasvatussuunnitelmadokumentit (%). Mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

Sekä kunnalliset järjestäjät että yksityiset palveluntuottajat arvioivat, että he olivat onnistuneet konkretisoimaan vasun perusteiden tavoitteet paikalliseen vasuun *hyvin* tai *erittäin hyvin*. Vastaajista kuitenkin 18 % arvioi, että konkretisointi oli onnistunut enintään *kohtalaisesti* (kuvio 13).

Kaupunkimaisten kuntien kunnallisen varhaiskasvatuksen järjestäjät arvioivat vasun perusteiden konkretisoinnin paikallisiin vasuihin onnistuneen hieman paremmin kuin maaseutumaisten kuntien järjestäjät. Niin ikään koulutukseen osallistuneet arvioivat vasun konkretisoinnin onnistuneen paremmin. Mikäli vasun perusteet koettiin selkeiksi ja ymmärrettäviksi, arvioitiin myös konkretisoimisen onnistuneen paremmin.

KUVIO 13. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio tavoitteiden konkretisoinnista paikallisessa varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Vastaajia pyydettiin arviomaan avovastauksella (435 vastausta) niitä tekijöitä, jotka vaikuttivat siihen, että vasun perusteiden tavoitteet saatiin onnistuneesti konkretisoitua paikalliseen suunnitelmaan. Näitä olivat henkilöstön osallisuus sekä keskinäinen yhteistyö, perheiden osallisuus, henkilöstön ammattitaito, koulutus ja perehdytys sekä erilaiset materiaalit ja kirjallisuus. Aikataulutus ja hyvä suunnittelu edistivät prosessin onnistumista. Onnistumista vahvistivat myös kokemukset aiemmasta vasuprosessista sekä esiopetuksen opetussuunnitelman laatimisesta. Yksityiset palveluntuottajat mainitsivat onnistumista edistävänä tekijänä myös yhteisiin arvoihin pohjautuvan toimintakulttuurin.

Vastaajat kertoivat avovastausten avulla (280 vastausta) myös syitä sille, jos he kokivat epäonnistumisia vasun perusteiden konkretisoinnissa paikalliseen suunnitelmaan. Suurin yksittäinen tekijä epäonnistumisen kokemuksille oli aikapula. Toinen suuri tekijä liittyi jaksamiseen ja koettuun väsymykseen sekä muutosvastarinta. Muita epäonnistumisen syitä olivat yhteistyön vähyys tai puuttuminen esimerkiksi huoltajien kanssa, tekniset ongelmat, vasun perusteiden epäselvyys tai paikallisen vasuprosessin ongelmat sekä prosessin johtamiseen liittyvät ongelmat.

Vasuprosessin aikana käytettiin paljon aikaa siihen keskusteluun, mitä ylipäänsä on enää tarpeellista kirjata paikalliseen vasuun, koska kaikki on perusteissa jo avattu. Paikallisen näkökulman korostamiseen tuli palata usein.

Vasuväsymys, valmiiksi paperille pusertaminen haastavaa arjen kiireiden lomassa vanhempien mukaan saanti jäi vähälle.

Prosessin johtamisen vaikeus.

Sivistysjohtoon tuen puute.

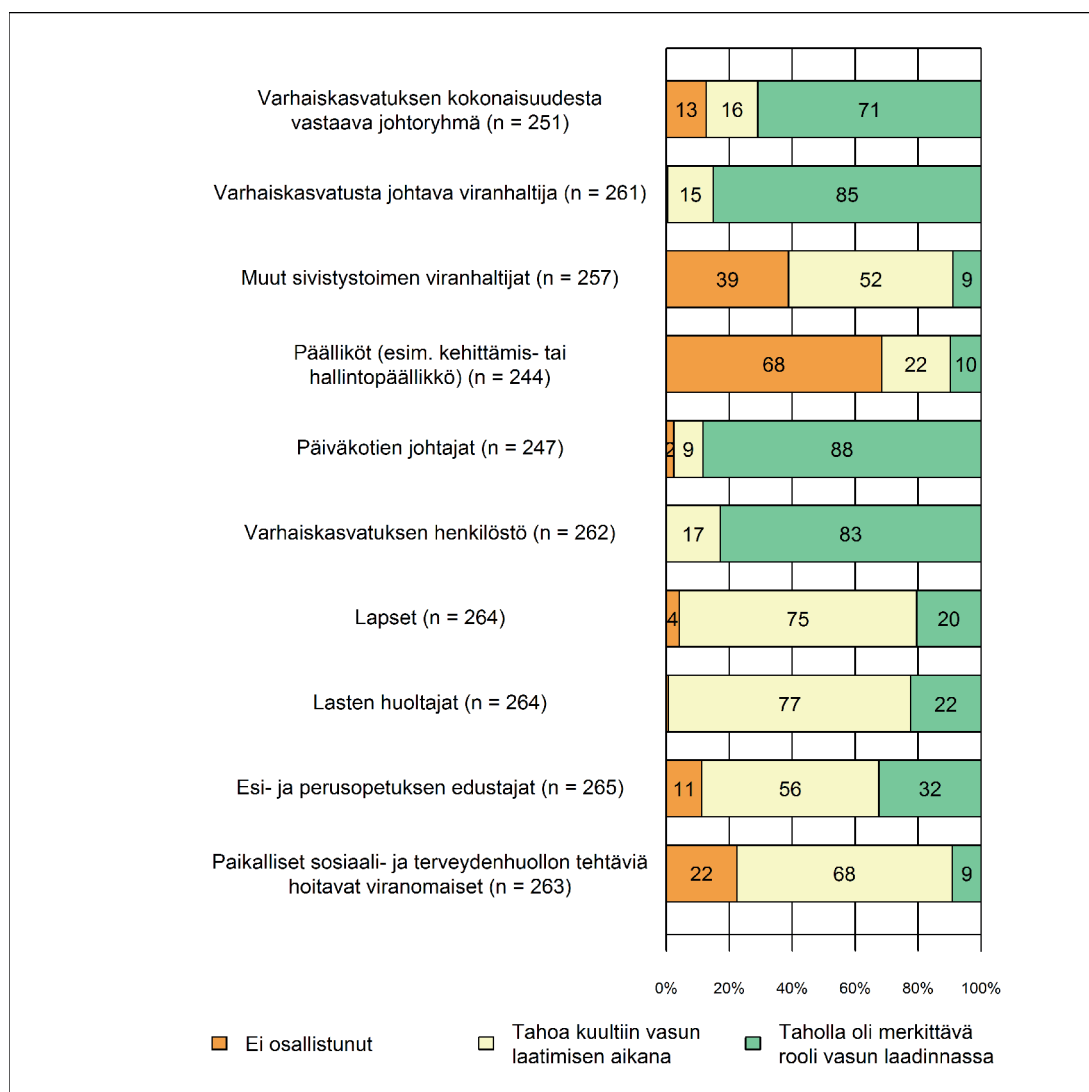
Myös valmiudet paikallisten vasujen käyttöönottoon arvioitiin *hyviksi* tai *erittäin hyviksi*. Vain 11 % järjestäjistä arvioi valmiuksien olevan *kohtalaiset*. *Huonoiksi* edellytyksiä ei arvioinut kukaan. Maaseutumaisissa kunnissa arvioitiin valmiuksien olevan hieman heikommalla kuin kaupunkimaisissa kunnissa.

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat kuvailivat avovastauksissa (438 vastausta) valmiuksistaan ottaa uusi paikallinen vasu käyttöön. Valmiuksina tukevin tekijöinä nähtiin motivoitunut ja sitoutunut henkilökunta, prosessia tukevat koulutukset, suunnitelmallinen vasuprosessi sekä kunnossa olevat rakenteet ja yhteistyö. Yhteistyöllä tarkoitettiin hankkeita sekä paikallisen vasun työstämistä yhdessä.

Valmiuksia estävinä tai haittaavina tekijöinä nähtiin muutosvastarinta ja prosessin sisäistämisen puutteet. Tässäkin kohdassa esiin nousi ajan puute suurten muutosten toteuttamiseksi. Lastentarhanopettajien puute mainittiin myös valmiuksia heikentävänä tekijänä.

4.4.1 Yhteistyön merkitys

Varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia pyydettiin raportoimaan, missä määrin eri tahot osallistuivat vasuprosessiin ja missä määrin näiden eri tahojen nähtiin hyödyttäneen paikallista vasutyötä. Vastaajaryhmien kyselylomakkeet poikkesivat toisistaan, joten ne raportoidaan erikseen. Kuviossa 14 näkyvät kunnallisten järjestäjien vastaukset ja kuviossa 15 yksityisten palveluntuottajien vastaukset.

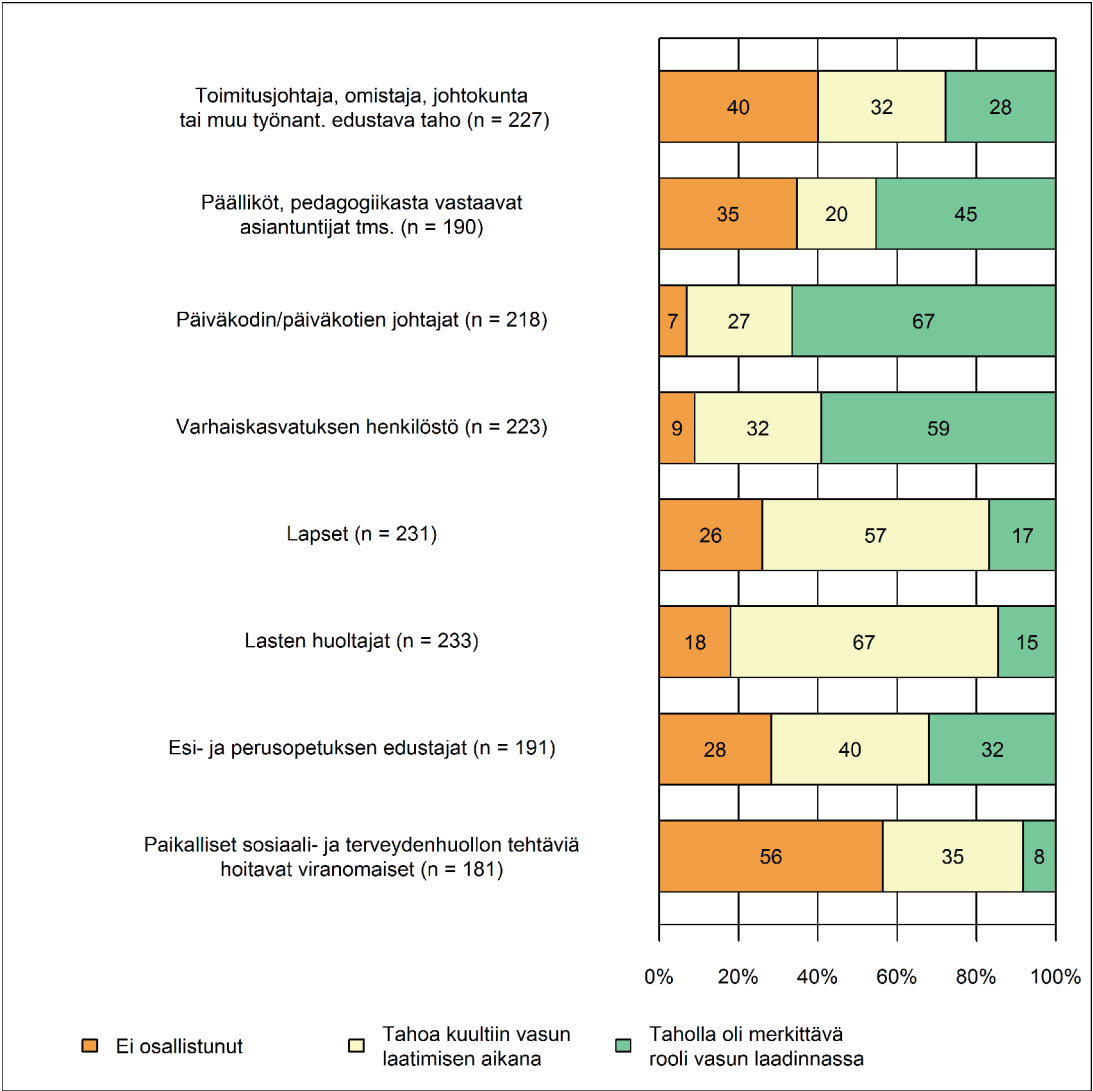
KUVIO 14. Kunnallisten järjestäjien arviot eri tahojen osallistumisesta paikalliseen vasuprosessiin (%).

Kunnan vasuprosessissa olivat useimmiten vahvimmin mukana varhaiskasvatusta johtava viranhaltija, päiväkotien johtajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä varhaiskasvatuksen kokonaisuudesta vastaava johtoryhmä (kuvio 14). Lapsia, lasten huoltajia, esi- ja perusopetuksen henkilöstöä, muita sivistystoimen viranhaltijoita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavia viranhaltijoita kuultiin prosessin aikana.

Päiväkotien johtajien (88%) osallistuminen prosessiin nähtiin onnistumisen kannalta kaikkein tärkeimpänä. Vastaajista 83 % kertoi, että heidän osallistuminen edisti merkittävästi vasutyötä. Myös varhaiskasvatuksen johtavan viranhaltijan (85 %) ja johtoryhmän osallistuminen (71 %) nähtiin lähes yhtä tärkeäksi. Vastaajista 68 % raportoi, että päälliköiden osallistuminen ei edistänyt

lainkaan prosessia ja 39 % raportoi, että muiden sivistystoimen viranhaltijoiden osallistuminen ei edistänyt lainkaan prosessia. Lisäksi 22 % raportoi, että paikalliset sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten osallistuminen ei edistänyt prosessia lainkaan.

Päiväkotien johtajilla ja henkilöstöllä oli myös yksityisten palveluntuottajien vasuprosesseissa keskeinen rooli (kuvio 15).

KUVIO 15. Yksityisten palveluntuottajien arviot eri tahojen osallistumisesta paikalliseen vasuprosessiin (%).

Päiväkodin johtajat myös edistivät prosessin onnistumista merkittävästi. Vastaajista 67 % katsoi, että päiväkodin johtajien osallistuminen edisti prosessia merkittävästi. Samoin varhaiskasvatuksen henkilöstön (59%) ja päälliköiden osallistumisen koettiin edistäneen (45 %) prosessia. Vastaajista 56 % raportoi, että paikallisten sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitaneiden viranomaisten osallistuminen ei edistänyt prosessia. Vastaajista 26 % koki, että lasten osallistuminen ei edistänyt prosessia ja vastaavasti 17 % koki, että edisti merkittävästi.

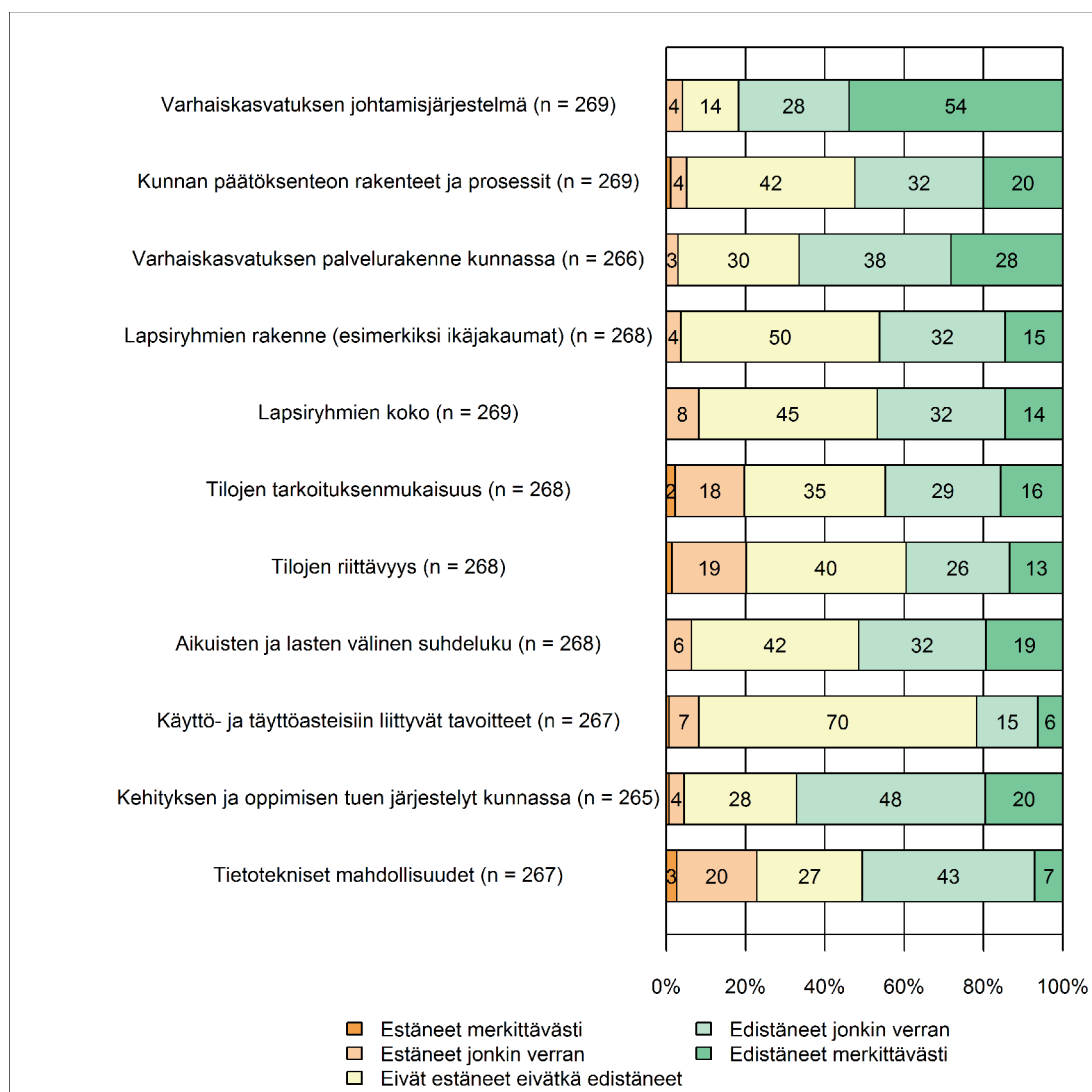
4.4.2 Paikalliset tekijät vasun perusteiden käyttöönottoa edistävinä tai estävinä tekijöinä

Vastaajilta tiedusteltiin, miten erilaiset tekijät ovat estäneet tai edistäneet vasun perusteiden käyttöönottoa. Seuraavaksi tekijöitä tarkastellaan osa-alueittain. Kunnallisten ja yksityisten vastaukset raportoidaan erikseen silloin, kun kyselylomakkeiden kysymyksen asettelut poikkesivat toisistaan.

Rakenteelliset tekijät

Kunnalliset varhaiskasvatuksen järjestäjät

Kuviosta 16 nähdään kunnallisten järjestäjien arviot siitä, miten erilaiset rakenteelliset tekijät ovat estäneet tai edistäneet vasun perusteiden käyttöönottoa.

KUVIO 16. Kunnallisten järjestäjien rakenteellisten tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

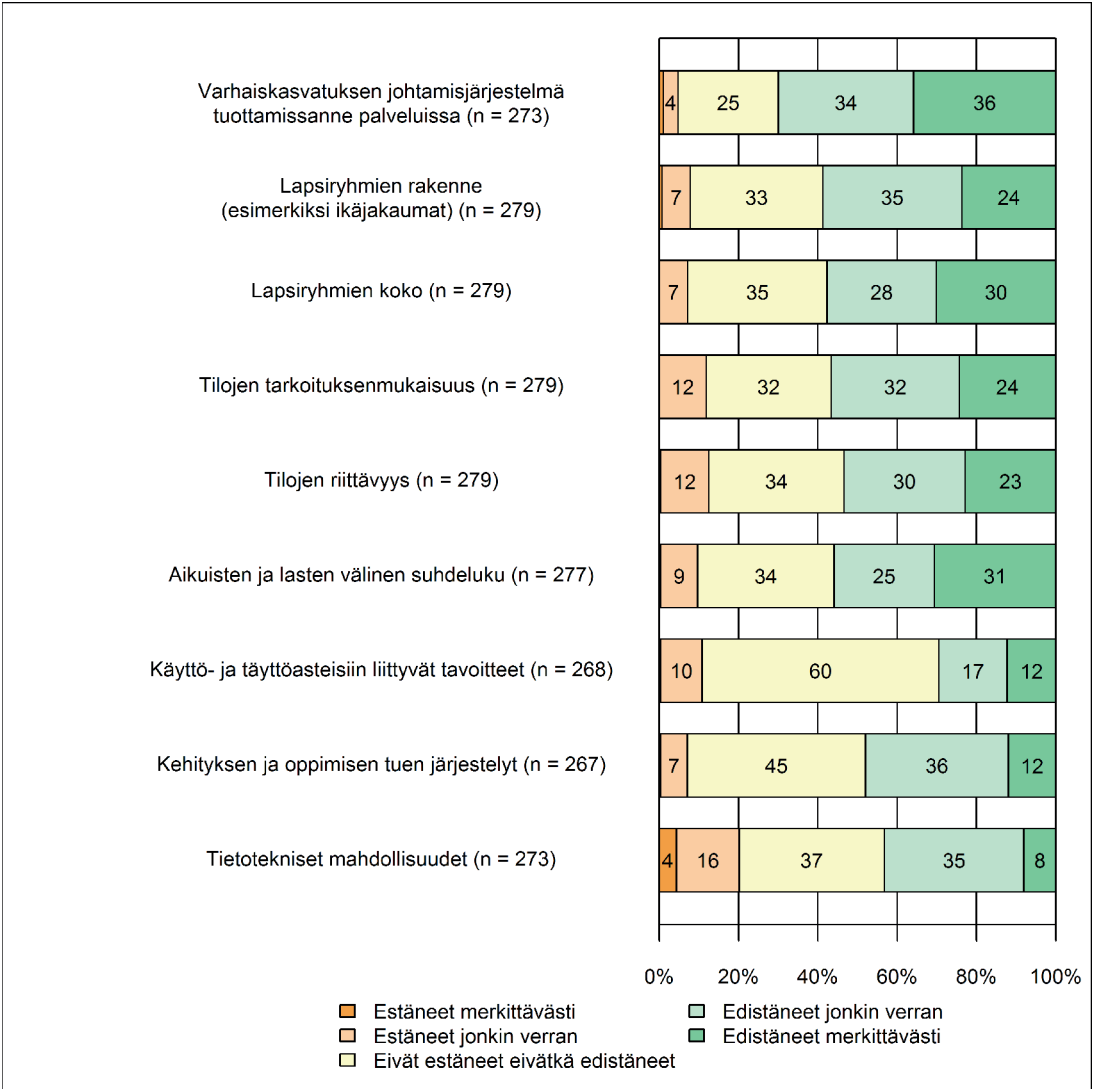
Kunnalliset järjestäjät arvioivat rakenteellisesta tekijöistä varhaiskasvatuksen palvelurakenteen, johtamisjärjestelmän, kunnan päätöksenteon rakenteiden ja prosessien sekä kehityksen ja oppimisen tuen järjestelyjen edistäneen eniten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden käyttöönottoa.

Tilojen riittävyys ja tarkoituksenmukaisuus arvioitiin käyttöönottoa eniten estäneiksi tekijöiksi. Tietoteknisten mahdollisuuksien nähtiin toisaalta edistävän, mutta monissa kunnissa myös estävän vasun käyttöönottoa. Tilat arvioitiin tarkoituksenmukaisemmiksi ja riittävämmiksi maaseutumaisissa kunnissa kuin kaupunkimaisissa kunnissa.

Käyttö- ja täyttöasteeseen liittyvät tavoitteet ja lasten ja aikuisten välinen suhdeluku arvioitiin maaseutumaisissa kunnissa useammin kuin kaupunkimaisissa kunnissa pikemminkin vasun perusteiden käyttöönottoa edistäviksi kuin estäviksi tekijöiksi.

Yksityiset palveluntuottajat

Kuviosta 17 nähdään yksityisten vastaajien arviot siitä, miten erilaiset rakenteelliset tekijät ovat estäneet tai edistäneet vasun perusteiden käyttöönottoa.

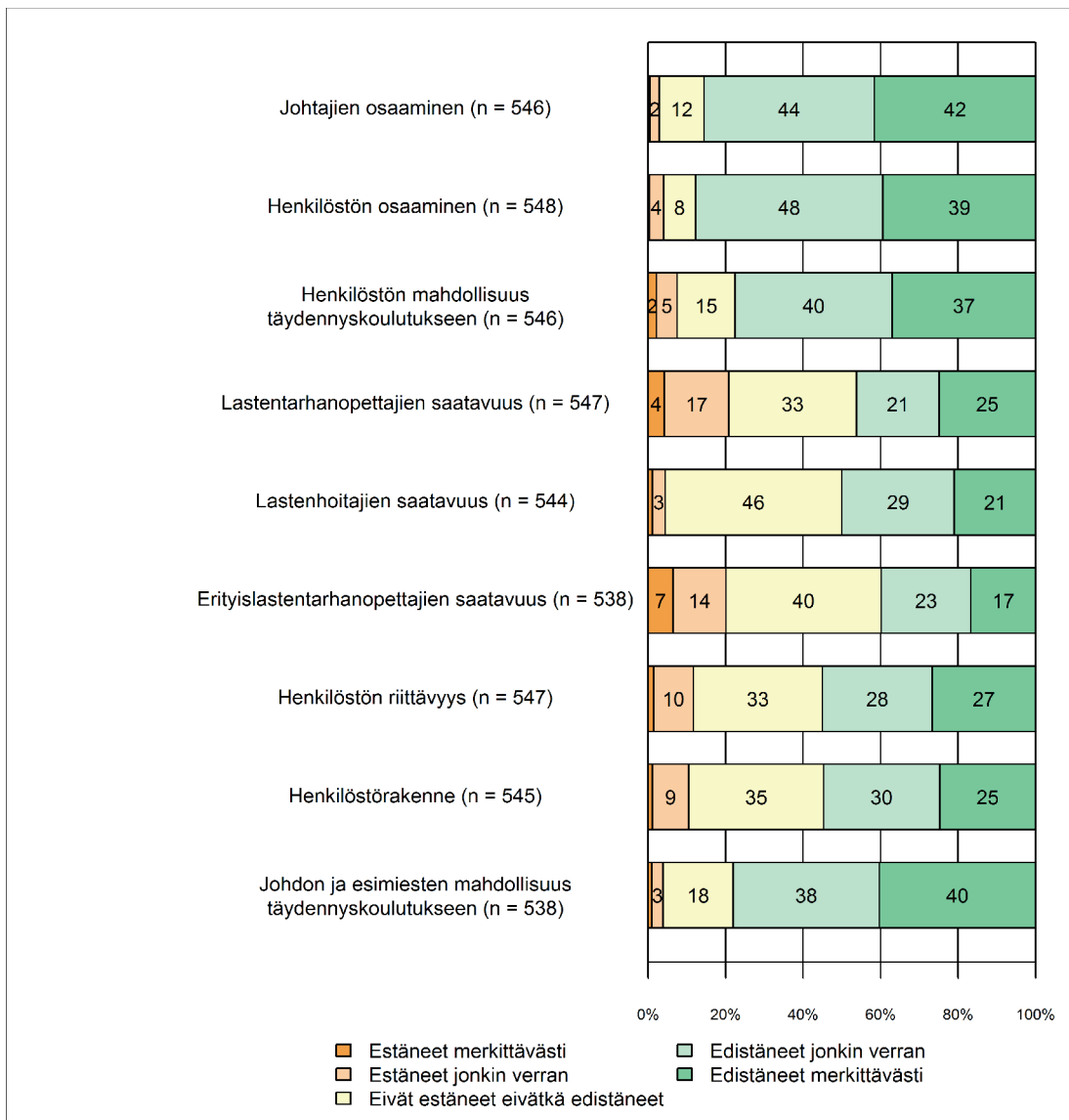
KUVIO 17. Yksityisten palveluntuottajien vastaukset rakenteellisten tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Yksityisillä vastaajilla edistäviksi tekijöiksi raportoitiin niin ikään johtamisjärjestelmä, mutta myös lapsiryhmien koko sekä aikuinen-lapsi suhdeluvut. Estävistä tekijöistä merkittävimmit nousivat tietotekniset mahdollisuudet. Yksityiset palveluntuottajat raportoivat melko vähän estäviä rakenteellisia tekijöitä.

Henkilöstöön liittyvät tekijät

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat

Henkilöstöön liittyvistä tekijöistä vastaajat arvioivat johtajien ja henkilöstön osaamisen sekä johtajien ja henkilöstön mahdollisuuksien täydennyskoulutukseen edistävän vasun käyttöönottoa. Lastentarhanopettajien ja erityislastentarhanopettajien heikko saatavuus taas vaikutti käyttöönottoa heikentävästi (kuvio 18).

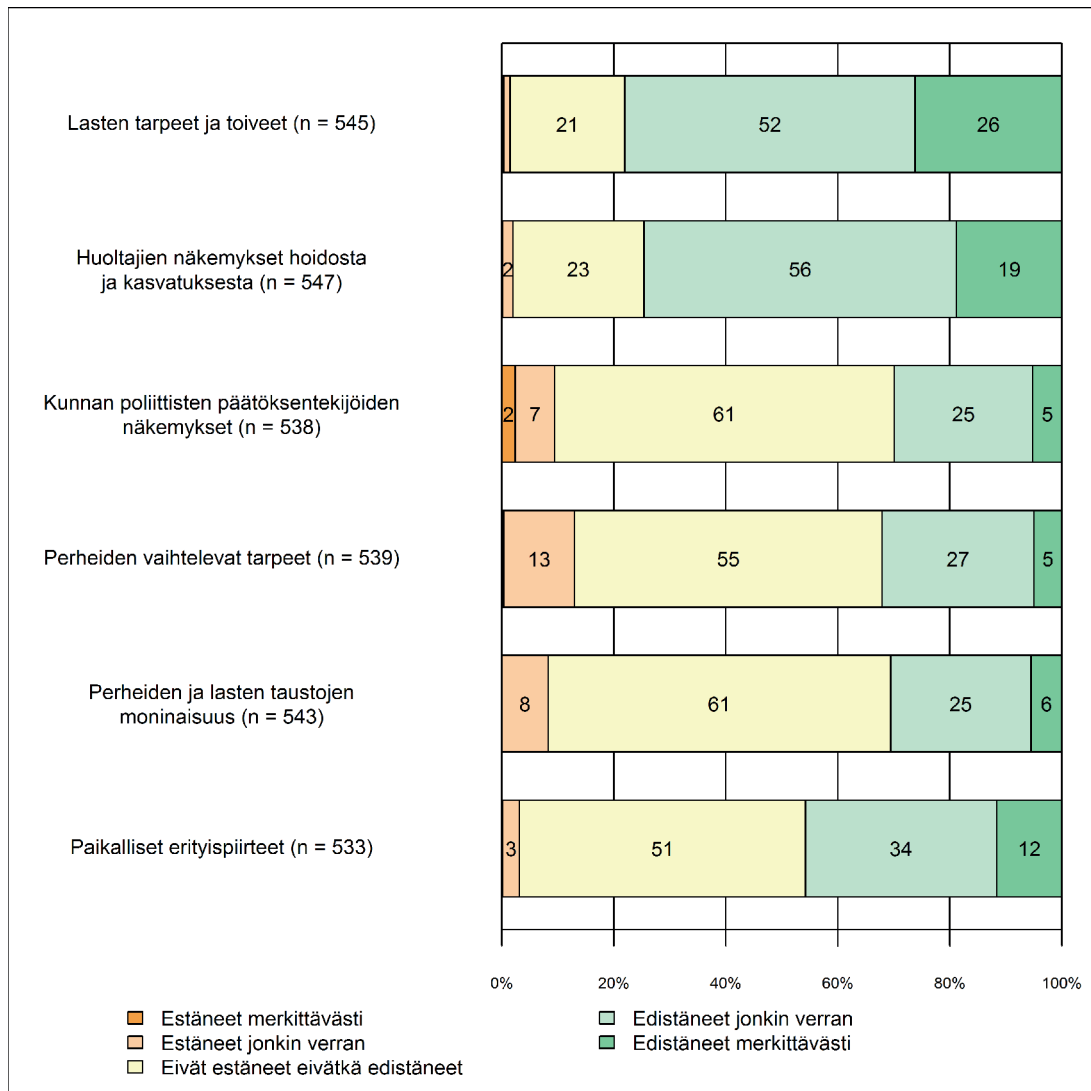

KUVIO 18. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien vastaukset henkilöstöön liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Henkilöstön, johdon ja esimiesten mahdollisuudet täydennyskoulutukseen, lastentarhanopettajien ja erityisopettajien saatavuus arvioitiin maaseutumaissa kunnissa heikommiksi kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Henkilöstörakenteen katsottiin sen sijaan maaseutumaissa kunnissa useammin kuin kaupunkimaisissa kunnissa pikemminkin edistävän kuin estävän vasun käyttöönottoon.

Eri tahojen näkemykset ja tarpeet

Kuviossa 19 esitellään tarkemmin, kuinka kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat arvioivat eri tahojen näkemysten ja tarpeiden edistävän tai estävän vasun käyttöönottoa.

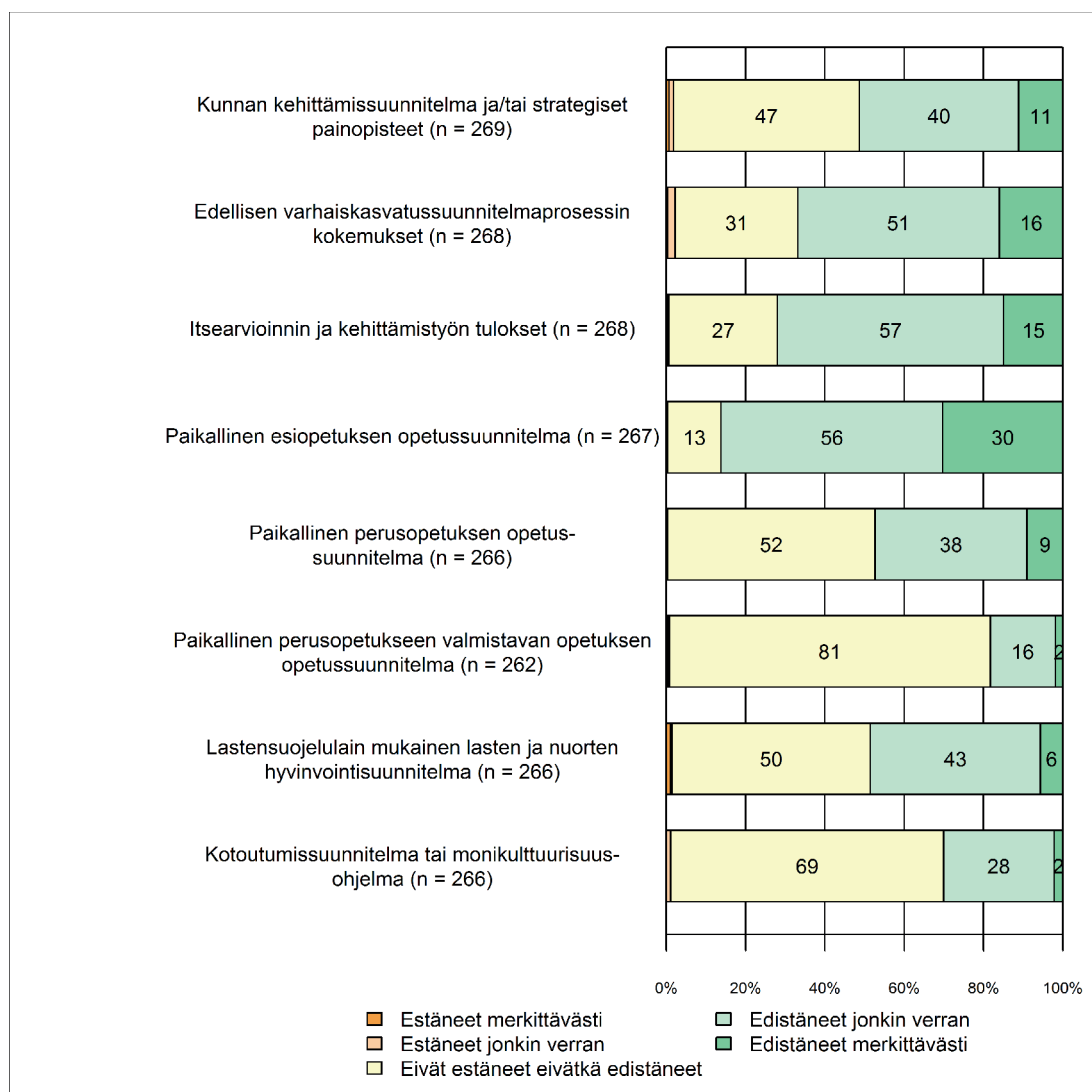
KUVIO 19. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien vastaukset erilaisiin näkemyksiin ja tarpeisiin liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Lasten tarpeet ja toiveet sekä huoltajien näkemykset hoidosta ja kasvatuksesta nähtiin edistäneen vasun käyttöönottoa, joskin vastaajista 13 % arvioi perheiden vaihtelevien tarpeiden *estäneen jonkin verran* vasun perusteiden käyttöönottoa. Lisäksi 8 % vastaajista arvioi, perheiden ja lasten taustojen ja moninaisuuden *estäneen jonkin verran* vasun käyttöönottoa. Maaseutumaaisissa kunnissa tämä mainittiin estäväksi tekijäksi kaupunkimaisia kuntia harvemmin. Mikäli järjestäjä raportoi kunnan osallistuneen vasun perusteiden käyttöönottoa tukevaan koulutukseen, arvioi järjestäjä harvemmin, että perheiden vaihtelevat tarpeet vaikuttaisivat kielteisesti vasun perusteiden käyttöönottoon.

Strategiat ja suunnitelmat

Kunnalliset järjestäjät

Kuviossa 20 näkyvät kunnallisten vastaajien arviot siitä, miten erilaiset strategiat ja suunnitelmat ovat edistäneet tai estäneet vasun perusteiden käyttöönottoa.

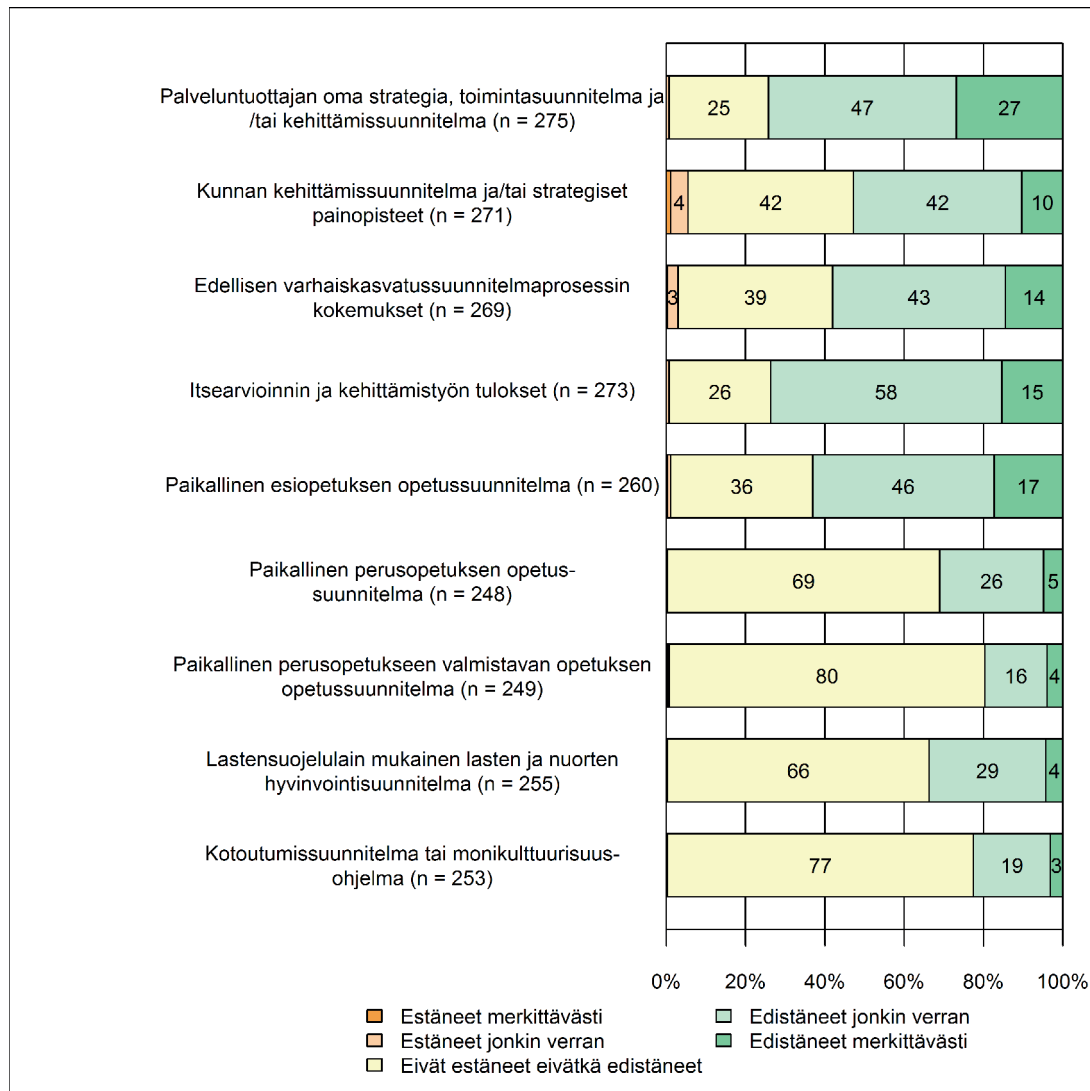

KUVIO 20. Kunnallisten järjestäjien vastaukset strategioihin ja suunnitelmiin liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Kunnassa käytössä olevista muista ohjausjärjestelmistä ja prosesseista erityisesti esiopetuksen opetussuunnitelman katsottiin edistäneen paikallista vasutyötä. Vähiten merkitystä oli paikallisella perusopetuksen valmistavan opetuksen opetussuunnitelmalla.

Kunnan strategia ja painopisteet, edellisen vasu- ja esiopetussuunnitelmaprosessien kokemukset ja kehittämistyö edistivät kaupunkimaisissa kunnissa vasun perusteiden käyttöönottoa useammin kuin maaseutumaisissa kunnissa.

Kuviossa 21 näkyvät yksityisten vastaajien arviot siitä, miten erilaiset strategiat ja suunnitelmat ovat edistäneet tai estäneet vasun perusteiden käyttöönottoa.

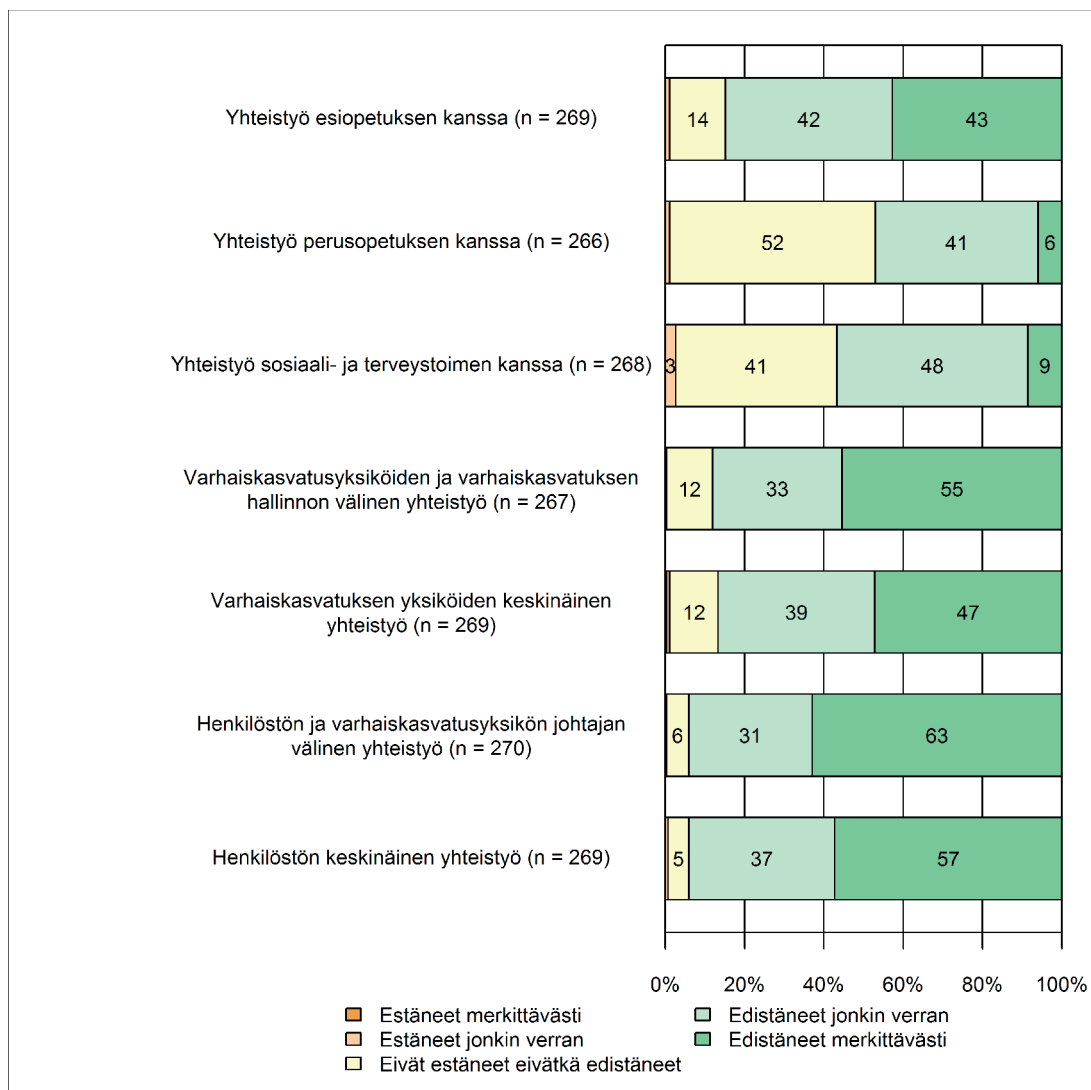
KUVIO 21. Yksityisten palveluntuottajien vastaukset strategioihin ja suunnitelmiin liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Yksityisillä palveluntuottajilla ja järjestäjillä käytössä olevista muista ohjausjärjestelmistä ja prosesseista erityisesti palveluntuottajan oman strategian, toimintasuunnitelman ja/tai, kehittämissuunnitelman sekä itsearvioinnin ja kehittämistyön katsottiin edistäneen paikallista vasutyötä. Huomattavaa on, että suurimmaksi osaksi muilla strategioilla ja suunnitelmilla ei katsottu olevan varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia edistävää eikä estävää merkitystä.

Yhteistyö

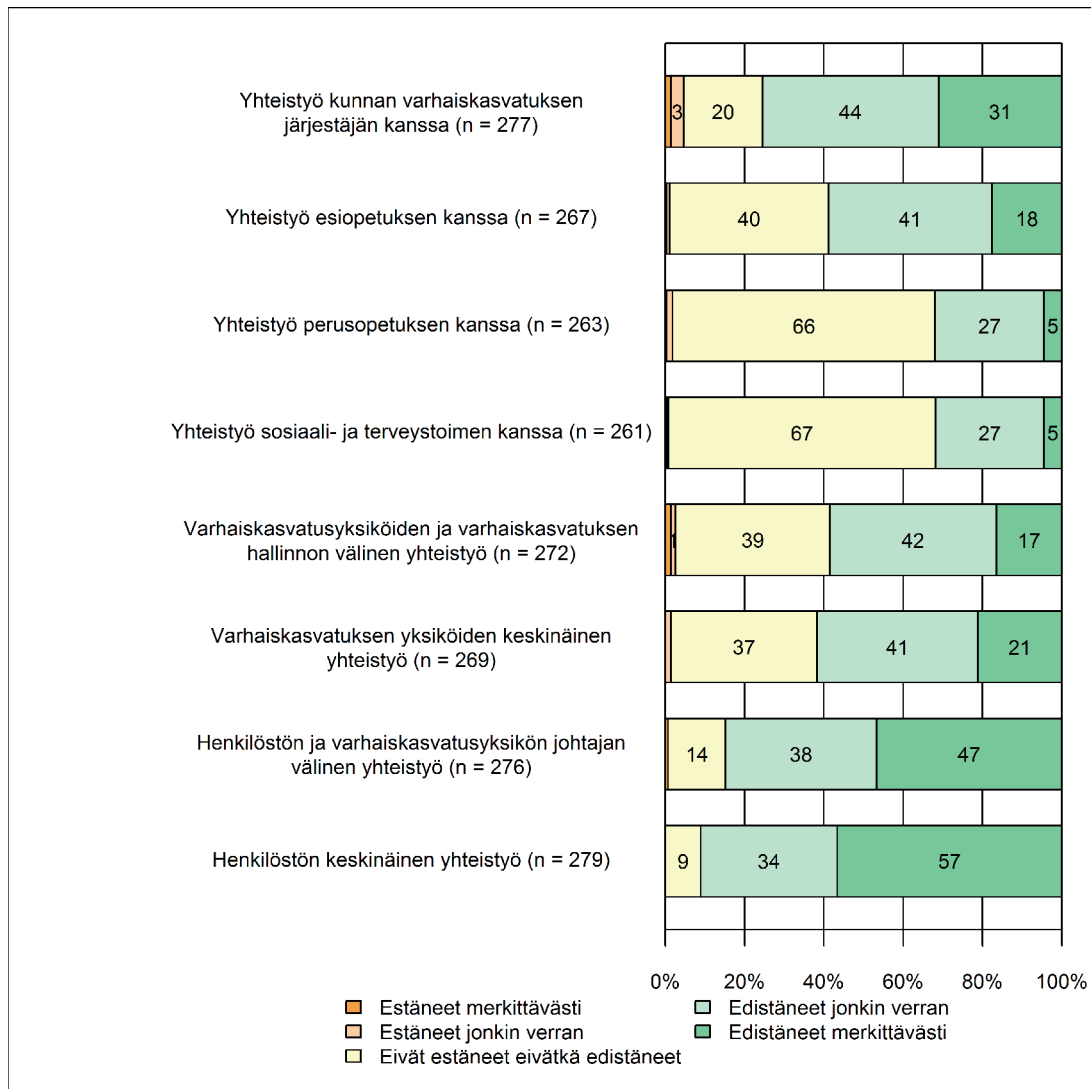
Kunnalliset järjestäjät

Kuviossa 22 näkyvät kunnallisten vastaajien arviot siitä, missä määrin yhteistyö eri tahojen kanssa on edistänyt tai estänyt vasun perusteiden käyttöönottoa. Yhteistyö näytti olevan merkittävä tekijä vasun käyttöönoton edistämiseksi. Yhteistyö erityisesti varhaiskasvatuksen hallinnonalan sisällä nähtiin edistäneen vasun käyttöönottoa.

KUVIO 22. Kunnallisten järjestäjien vastaukset yhteistyöhön liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Kuviossa 23 näkyvät yksityisten palveluntuottajien arviot siitä, missä määrin yhteistyö eri tahojen kanssa on edistänyt tai estänyt vasun perusteiden käyttöönottoa.

KUVIO 23. Yksityisten palveluntuottajien vastaukset yhteistyöhön liittyvien tekijöiden merkityksestä paikalliselle vasuprosessille (%).

Yksityisten vastauksissa esiin nousee yhteistyön merkitys henkilöstön kesken sekä henkilöstön ja varhaiskasvatuyksikön johtajan välillä. Yhteistyötä perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa ei koettu estäväksi eikä edistäväksi tekijöiksi.

Sekä kunnalliset järjestäjät että yksityisten palveluntuottajat kuvailivat avovastauksessa (418 vastausta) vasuprosessiin liittyviä hyväksi kokemiaan käytäntöjä. Tyypillisesti vasuprosessia työstämään oli valittu työryhmä, joka koostui eri ammattiryhmistä mahdollisimman laaja-alaisesti. Työryhmä usein vastasi paikallisen vasun kirjoittamisesta.

Vasua kirjoittanut työryhmä koostui jokaisen yksikön edustajasta (lto) ja PPH:n edustajasta + varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Työryhmän jäsen toimi myös yksikkönsä vasu-vastaavana ja piti yllä keskustelua yksikössään yhdessä esimiehen kanssa. Prosessiin kuuluneet välitehtävät koettiin hyviksi. Koko henkilöstö pääsi osallistumaan koulutuksiin. Hyvää oli myös yksityisten palveluntuottajien osallistuminen prosessiin.

Koko henkilöstölle tarkoitettuja koulutuksia oli monin paikoin järjestetty, ja niiden tavoite oli varmistaa koko henkilöstön käsitys vasun perusteiden sisällöstä. Muitakin tapoja käsitellä vasun perusteita löytyi, kuten seuraavissa esimerkeissä kuvaillaan.

Esimiehet osallistuivat oppimiskahviloihin n. kerran kuukaudessa ja sitä kautta sitoutuivat Vasuprosessiin. Yksiköille annettiin etukäteistehtävät käsiteltäviksi ja esimiehet toivat asiat käsittelyn jälkeen oppimiskahviloihin. Kaikki saivat kommentoida asioita prosessin aikana. Oppimiskahviloista asiat tuotiin ohjausryhmään.

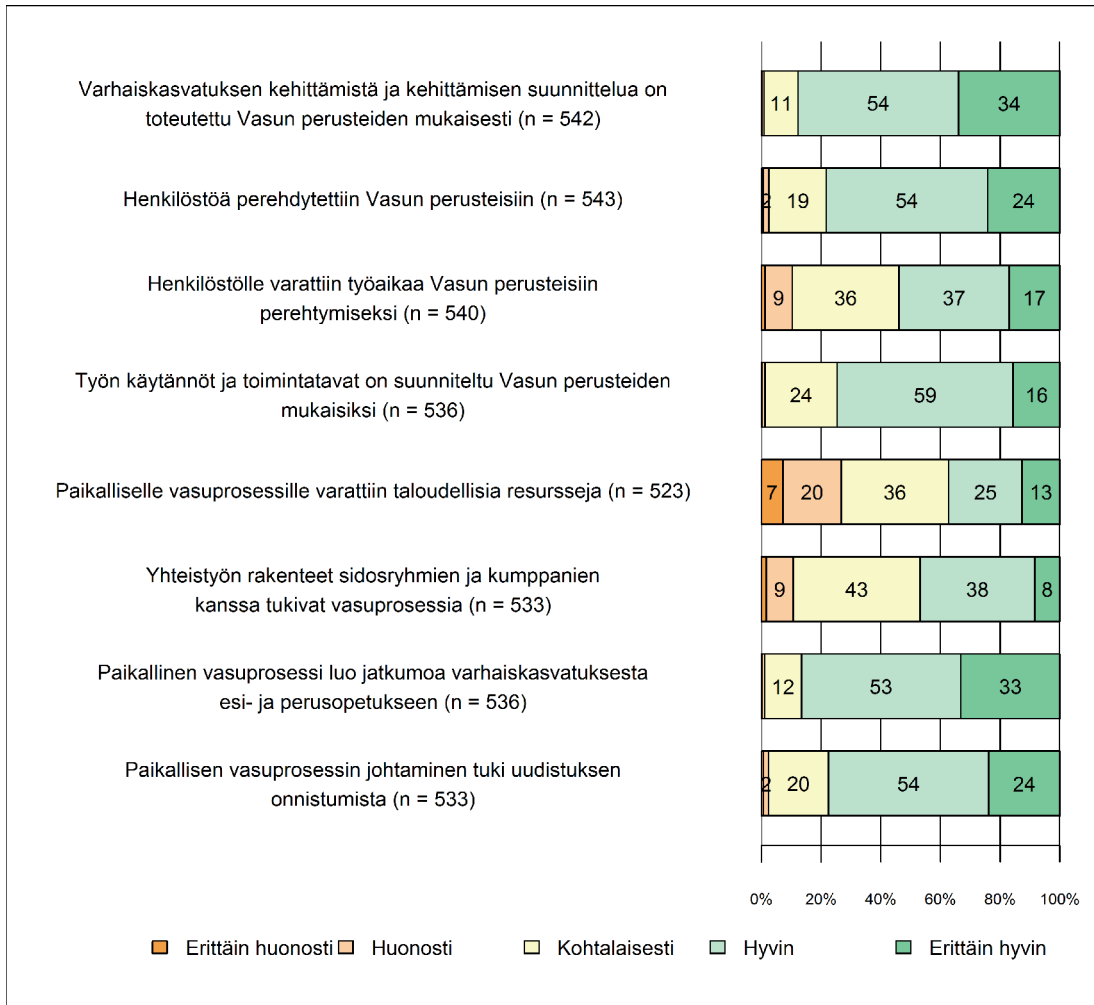
Vasua työstettiin osio kerrallaan, yksi teema kuukaudessa, jolloin pohdittavaa ei tullut liikaa kerrallaan. Jokainen henkilöstön jäsen osallistettiin prosessiin vasun hengen mukaisesti ja tämän pohjalta luotiin kuntavasun. Kuntayhteistyö xxxxx kuntien kanssa oli hyvä apuna, kun pohdittiin kuntavasun muotoa, perhepäivähoidon osuutta ja muita vastaan tulevia haasteita. Yksiköt ottivat oma-aloitteisesti vanhempia mukaan vasun työstöön.

Etenkin suurissa kaupungeissa sähköiset alustat, joilla paikallista vasua on kirjoitettu, ovat helpottaneet työtä ja tehneet sen läpinäkyväksi koko henkilöstölle.

stad strukturerade arbete genom en styrgrupp, utnämnda utvecklingspedagoger, digitala plattformar för personalen områdesvis för delgivning av tankar och förfaringssätt, genom deltagandet i olika nätverk, samt skapat stödmaterial (bl.a. kring kompetenserna och lärområden, samt kring stöd arrangemangen) samt kommuninvånarnas (bl.a. vårdnadshavarna och barn) delaktighet, har fungerat bra.

4.4.3 Paikallisen vasuprosessin onnistumiseen liittyviä tekijöitä

Varhaiskasvatuksen kunnalliset järjestäjät sekä yksityiset palveluntuottajat arvioivat paikallisen vasuprosessin onnistumista kaiken kaikkiaan hyvin myönteisesti (kuvio 24).

KUVIO 24. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmaprosessista (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Vastaaajat arvioivat, että varhaiskasvatuksen kehittämistä ja kehittämisen suunnittelua on toteutettu vasun perusteiden mukaisesti, ja että paikallinen vasuprosessi luo jatkumoa varhaiskasvatuksesta esi- ja perusopetukseen. Taloudellisia resursseja paikalliselle prosessille varattiin kuitenkin *huonosti* tai *kohtalaisesti*.

Kuntaluokka oli yhteydessä siihen, kuinka paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaprosessia arvioitiin. Samoin se, oliko vastaajan kunta osallistunut koulutukseen, oli yhteydessä siihen, kuinka paikallista prosessia arviointiin. Ne kunnat, jotka olivat osallistuneet vasun perusteiden käyttöönottoa tukeviin koulutuksiin, arvioivat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessin onnistuneemmaksi. Maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa prosessin arvioitiin onnistuneen heikommin kuin kaupunkimaisissa kunnissa.

Avovastauksissa (77 vastausta) vastaajat molemmista vastaajaryhmistä toivat esiin, että paikallinen vasuprosessi oli kyselyn aikaan vielä kesken ja sen arviointi liian aikaista.

Näitä kysymyksiä on erittäin vaikea arvioida, kun uusi vasu on ollut voimassa kolme viikkoa.

Lisäksi esiin nousi jälleen prosessin liian kiireellinen aikataulu, joka oli yhteydessä myös puutteelliseen suunnitteluun sekä resursointiin. Tämänkin kysymyksen kohdalla vastaajat pohtivat henkilöstön käsitystä normittavasta vasusta. Hyvä suunnittelu sekä resurssien varaaminen edesauttoivat prosessin onnistumista ja näitä tekijöitä pidettiin ratkaisevina lukuisissa vastauksissa.

Ymmärrys vasun tavoitteista ei kaikesta koulutuksesta ja aiheen työstämiseen varatusta työajasta huolimatta ole tavoittanut kaikkia. Vahvat periaatteet ja toimintatavat elävät vahvassa, mutta uskallus ottaa asioita tiimissä puheeksi on kasvanut vasun perusteiden velvoittavuuden ansiosta.

Henkilöstö velvoitettiin lukemaan vasun perusteet ja kaikille annettiin mahdollisuus kommentoida vasutyöryhmän kehkeytyvää paikallista suunnitelmaa.

Yksityisten palveluntuottajien avovastauksista (33 vastausta) voidaan päätellä, että heille oli jäänyt epäselväksi, onko kyselyn tarkoituksena arvioida heidän omaa vasuprosessiaan vai sen kunnan prosessia, jonka alueella palveluntuottaja toimi.

On tässä kohtaa epäselvää, pitäisikö oman vastauksen kohdistua seudulliseen vasuprosessiin vai oman yksikön vasuprosessiin. arvioimme tässä kohden yksikön vasuprosessia. Oman yksikön vasuprosessi aloitetaan täysipainoisesta vasta keväällä 2018 XXXX kaupungissa tapahtuneiden suurien uudistusten vuoksi. Normaali työkin on pystyttävä hoitamaan.

En voi arvioida näiden toteutumista kotikuntamme vasuprosessissa, koska emme olleet siinä mukana.

Yksityisten palveluntuottajien, toisin kuin kunnallisten järjestäjien, avovastauksissa tuotiin kuitenkin esiin, että toiminta on jo aiemmin mukaillut uutta vasua eikä siksi muutos ole kovin suuri. Tämä liittyi osaltaan erilaisiin painotuksiin, joita yksityisissä palveluissa toteutetaan. Toisaalta taas pohditaan vasun perusteiden rajoittavan yksikön omaa vapautta toteuttaa pedagogiikkaa.

Montessoripedagogiikassa on jo vahva jatkumo esiopetuksesta perusopetukseen. vasun uudet painotukset eivät sitä sinällään muuta.

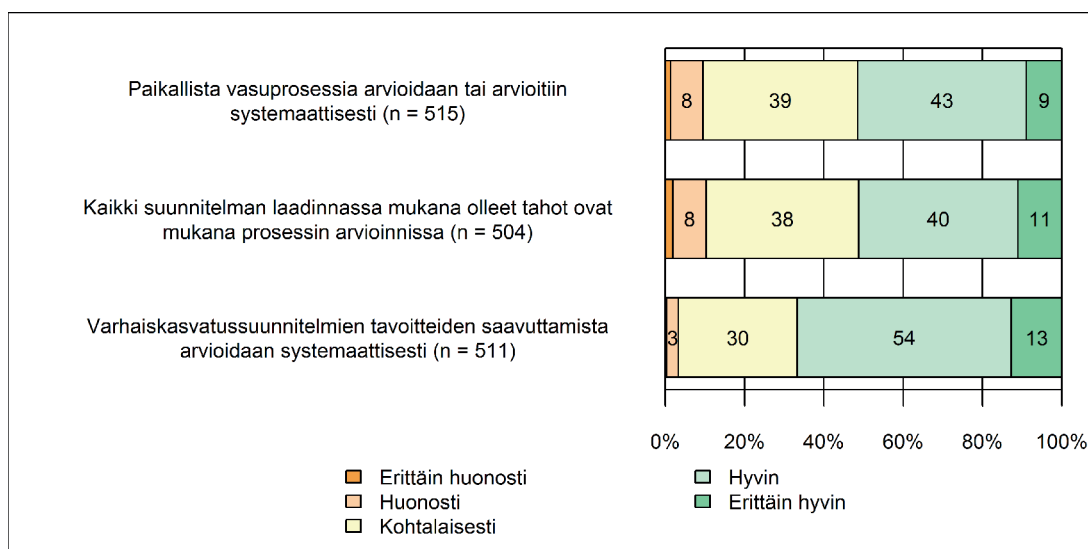
Vasun asiat ovat totentuneet työssämme jo aiemmin. Kirjaamista vaaditaan jatkossa enemmän.

Päiväkotimme toiminta on ollut jo pitkään uuden vasun mukaista joten muutos ei ole ollut suuri.

Uusi vasu näyttää rajoittavan ja antavan opettajille vähemmän mahdollisuuksia valinnan vapauteen kun aiempi vasu.

4.4.4 Paikallisen vasuprosessin itsearviointia

Varhaiskasvatuksen järjestäjien ja palveluntuottajien arviot paikallisen vasuprosessin arviointiin liittyvistä käytännöistä vaihtelivat. Myönteisimmin arvioitiin varhaiskasvatussuunnitelmien tavoitteiden saavuttamisen arviointiin liittyviä käytäntöjä (kuvio 25).

KUVIO 25. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio vasuprosessin arvioinnista (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Kunnalliset järjestäjät ja yksityiset palveluntuottajat arvioivat jälkikäteen prosessin sujuvuutta sekä siinä esiintyneitä pulmia sekä kehittämisehdotuksia.

Olimme mukana Xxx:n seudun vasuprosessissa, mutta jo varhain totesimme, että seutuvasu jää liian yleiselle tasolle ja etäälle käytännöstä. Aloitimme työn omassa kunnassa ja vasumme on kirjattu hyvin konkreettiseksi, jota voi käyttää suoraan arvioinnin välineenä.

Pääasiallinen paikallista prosessia haitannut problematiikka liittyi prosessin aikatauluttamiseen. Kehittämisehdotukset voitiin selvästi jakaa kolmeen osa-alueeseen: 1) suunnitelmallisempi aika-
tauluttaminen, 2) riittävä resursointi ja 3) vahvempi uskallus uusiin näkökulmiin.

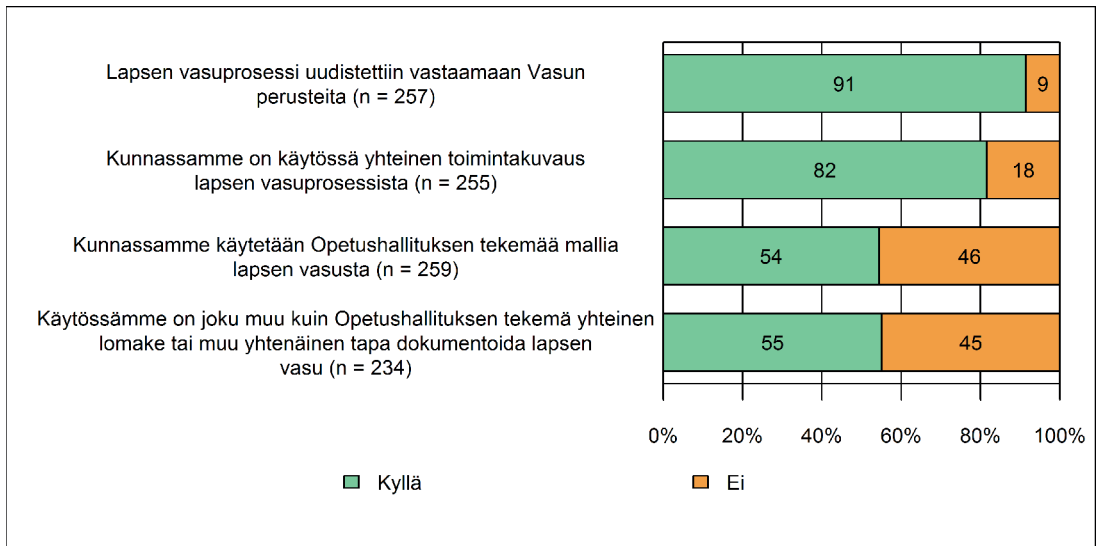
Aikatauluongelmia oli ollut kaikissa prosessin vaiheissa. Aikaa olisi tarvittu enemmän keskusteluun, pohdintaan, kommenttikierroksiin, paikalliseen työskentelyyn ja yhteistyöhön eri toimijoiden välillä. Vastaajien mukaan erilaiset ohjausryhmät ja työryhmät olisi pitänyt nimetä aiemmin ja aikataulun olisi ollut toivottavaa olla ylipäättään väljempi. Yksityiset toivoivat myös tiiviimpää yhteistyötä kunnan kanssa prosessin eri vaiheissa sekä lisää paikallisia koulutuksia, joihin yksityiset olisivat kutsuttu mukaan.

Myös resursoinnin koettiin nousseen prosessia haitanneeksi tekijäksi. Vastaajat kokivat, että vasuprosessin vetäjällä tulisi olla riittävästi työaikaa prosessille. Lisäksi koettiin, että henkilökunnan irrottaminen prosessiin oli haastavaa. Henkilöstölle kaivattiin myös enemmän aikaa kokoontua keskustelemaan pedagogiikasta. Kehittämisideoina vastaajat mainitsivat esimerkiksi asiakirjojen, päätösten ja koulutusten paremman synkronoinnin, tietotekniikan hyödyntämisen, erilaiset esitteet vanhemmille sekä sidosryhmien vahvemman osallistamisen. Kehittämiskohteeksi nousi myös prosessin arviointi.

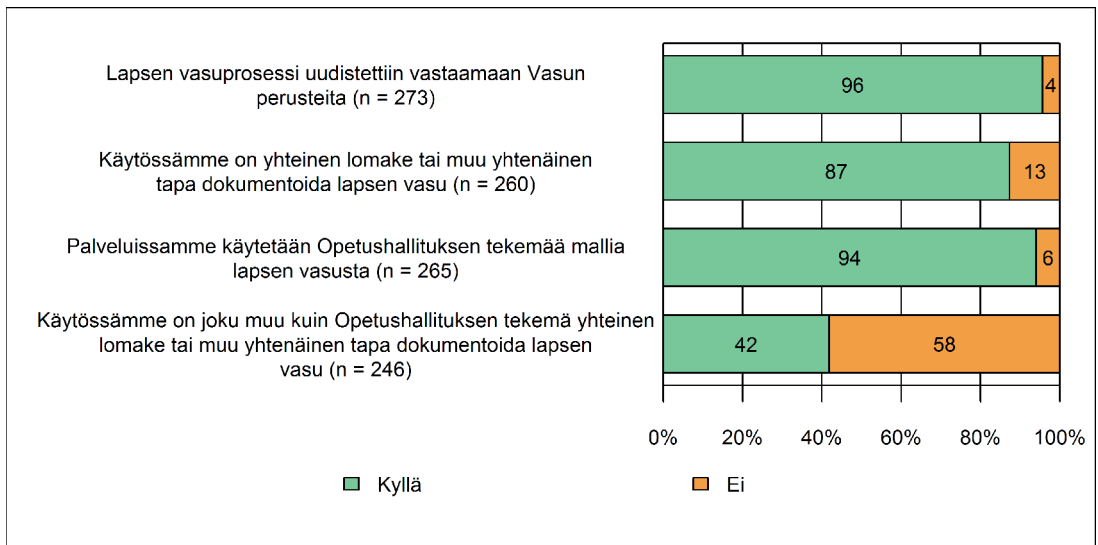
Uusien näkökulmien rohkeampaa käyttöä kaivattiin esimerkiksi lasten ja huoltajien osallistamiseen, vasukummien käyttöön, tietotekniikan parempaan hyödyntämiseen, ja erilaisten esitteiden runsaampaa käyttämistä avaamaan prosessia esimerkiksi vanhemmille.

4.5 Lapsen vasuprosessi

Varhaiskasvatuksen järjestäjiä ja palveluntuottajia pyydettiin raportoimaan lapsen vasuprosessiin liittyviä seikkoja. Vastaajaryhmien kyselylomakkeet poikkesivat toisistaan, joten ne raportoidaan erikseen. Lähes kaikki varhaiskasvatuksen järjestäjät ja palveluntuottajat raportoivat, että lapsen vasuprosessi uudistettiin vastaamaan vasun perusteita (kuvio 26 ja kuvio 27). Toimijoilla oli käytössä yhtenäinen toimintakuvaus lapsen vasuprosessista. Hieman yli puolet kunnallisista järjestäjistä ja 94 % yksityisten palveluiden tuottajista oli ottanut käyttöönsä Opetushallituksen laatiman mallilomakkeen lapsen vasusta. Noin puolet vastaajista raportoi käyttävänsä muuta kuin Opetushallituksen laatimaa lomaketta. Näin ollen joissakin kunnissa on ilmeisesti käytössä useampia erilaisia lapsen vasulomakkeita.

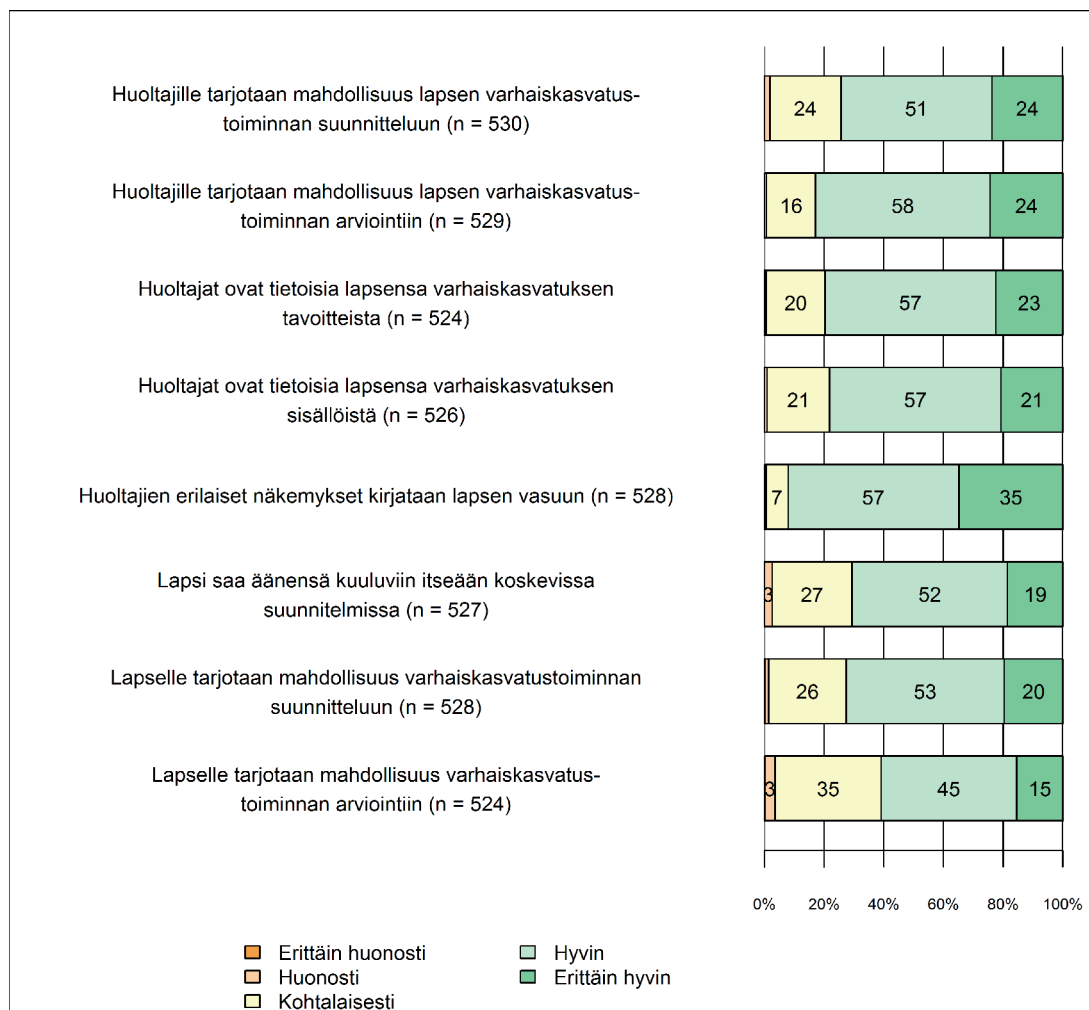

KUVIO 26. Lapsen vasuprosessin uudistaminen kuntien järjestämässä varhaiskasvatuksessa (%).

KUVIO 27. Lapsen vasuprosessin uudistaminen yksityisten palveluntuottajien järjestämässä varhaiskasvatuksessa (%).

Varhaiskasvatuksen järjestäjät ja palveluntuottajat arvioivat, että kokonaisuudessaan he olivat onnistuneet lapsen vasun valmistelussa *hyvin* tai *erittäin hyvin*. Kriittisimmin suhtauduttiin siihen, onko lapsille mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatustoiminnan arviointiin, joskin myös nämä mahdollisuudet arvioitiin pääsääntöisesti hyväksi. Kaiken kaikkiaan lapsen mahdollisuudet osallistua vasuprosessiin arvioitiin heikommaksi kuin huoltajien osallistumisen mahdollisuudet (kuvio 28).

KUVIO 28. Kunnallisten järjestäjien ja yksityisten palveluntuottajien arvio lasten ja huoltajien osallisuudesta varhaiskasvatussuunnitelmapiirityksessä (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Erityyppiset kunnat eivät eronneet sen suhteen, tarjottiinko huoltajille mahdollisuutta lapsen varhaiskasvatustoiminnan suunnitteluun. Myöskään sillä, oliko vastaaja osallistunut koulutukseen, ei ollut yhteyttä siihen, tarjottiinko huoltajille mahdollisuutta osallistua suunnitteluun.

Maaseutumaisissa kunnissa arvioitiin kuitenkin kokonaisuudessaan sekä huoltajien ja lasten osallisuus hieman heikommiksi kuin kaupunkimaisissa kunnissa.

Vastaajia pyydettiin kuvailemaan avovastauksella (451 vastausta), miten lapset ovat mukana vasun laatimisessa. Lapsen osallistuminen vasuprosessiin miellettiin usein lapsen mielipiteen selvittämisenä.

Lapsilta kysytään erilaisin menetelmin ikätaso huomioiden mikä varhaiskasvatuksessa ilahduttaa, mikä surettaa. Mitä tekemisiä toivoisi, mitä haluaa oppia. Mitkä ovat mielipaikkoja/tiloja jne.. Lapsen vasuun kirjataan lasten kommentit.

Lasten ikä huomioiden lapsia otettiin mukaan vasukeskusteluihin usein ainakin osaksi aikaa. Jotkut kertoivat haastattelevansa lapsia tai järjestävänsä heille omia kyselyitä. Lisäksi vasulomakkeissa saattoi olla lapsen oma sivu tai osio lapsen toiveille ja ajatuksille.

Lapsi on mukana vasu-keskustelussa vähintään lapsen puheenvuoron ajan.

Lapsille on laadittu oma lomake, joka käydään yhdessä läpi lapsen kanssa. Lomake joko tuodaan mukaan vasukeskusteluun tai lapsi voi osallistua keskusteluun soveltuvien osien kehityksensä mukaisesti.

Lasta haastatellaan ja järjestetään lasten kokouksia.

Vastaajat kertoivat käyttävänsä monipuolisesti erilaisia tapoja ottaa lapsi mukaan vasuprosessiin. Lasten kanssa käytettiin myös erilaisia ilmaisun keinoja, kuten tahdon ilmaisemista kuvin, leikin, pelien, piirrosten tai kerronnan avulla. Lasten havainnointia ja dokumentointia pidettiin myös keinona selvittää lasten mielipiteitä.

Havainnointien perusteella, kyselyt, jotka dokumentoidaan, erilaiset raadit, draamankeinot/ilmaisun keinoin.

Lisäksi lapsia otettiin osaksi prosessia huoltajien avustuksella. Näin myös koettiin, että huoltajien osallisuutta saadaan vahvistettua.

Huoltajia on ohjeistettu selvittämään lapsen mielipide.

Huoltajat tuovat myös lapsen näkemyksiä vasukeskusteluun ja ne kirjataan lapsen vasuun.

Myös kriittistä puhetta esiintyi. Se liittyi lähinnä siihen, että lasten osallisuuden arvioiminen osana vasuprosessia oli liian aikaista prosessin tässä vaiheessa sekä uudenlaisen työtavan opetteluun.

Uutta lapsen vasua ollaan valmistelemassa ja se otetaan käyttöön syyskuussa, joten edellistä ja seuraavaa kohtaa ei voi vielä arvioida.

Lapsen on tarkoitus olla läsnä keskustelussa. Tähän lto:t ja elto, jotka keskustelun käyvät tarvitsevat vielä uudenlaista ajattelua ja ohjausta.

Lasten osallisuuden lisääminen on koko varhaiskasvatuksen yhteinen kehittämiskohde tällä toimintakaudella.

Vastaajat kuvailivat avovastauksessa (453 vastausta) myös sitä, kuinka huoltajat ovat mukana lapsen vasun laatimisessa. Vastauksissa oli huomattavissa sekaannusta siitä, tarkoitettiinko kyselyssä osallistumista oman lapsen vasuprosessiin vai kunnan lapsen vasuprosessin laadintaan.

Tyypillisesti huoltajat ovat mukana vasukeskustelussa, jonka pohjalta vasuun kirjataan huoltajien näkemyksiä. Vasukeskusteluun liittyi usein valmistautuminen ennalta sovitulla tavalla, esimerkiksi kotona täytettävä lapsen/huoltajien osa. Vastauksissa korostui, että keskusteluja järjestetään lisäksi tarpeen mukaan ja päivittäisiä hakutilanteessa tapahtuvia keskusteluja pidettiin tärkeinä.

Huoltajat täyttävät lapsen vasuun liittyvän aloituskeskustelu-kaavakkeen ja käyvät sen pohjalta keskustelun työntekijän kanssa lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa. Keskustelu voidaan käydä myös lapsen kotona. Huoltajat ovat mukana lapsen vasu-keskustelussa ja vasuun kirjataan, miten huoltajien näkemykset otetaan huomioon ja miten yhteistyö on järjestetty. Huoltajien ja henkilökunnan väliset päivittävät keskustelut ovat tärkeitä.

Muita menetelmiä ottaa huoltajia mukaan prosessiin olivat erilaiset kyselyt, vanhempainillat sekä erilaiset sähköiset järjestelmät, jotka mahdollistivat kommentoinnin tai yhteydenpidon. Lisäksi kuvattiin erilaisia varhaiskasvatuksen aloittamisen käytäntöjä. Muutamassa vastauksessa toivottiin enemmän huoltajien omaa aktiivisuutta ja muutamassa todettiin prosessin olevan vielä kesken. Yksittäisissä vastauksissa myös pohdittiin huoltajien osallistumisen vaikeutta.

Erittäin vaikeaa ja turhauttavaa. Koetaan, että vanhemmat eivät tunne lapsiryhmää eikä heillä ole teoria- tai käytännöntietoa tai kokemusta.

Kunnallisia järjestäjiä ja yksityisiä palveluntuottajia pyydettiin kertomaan keskeisiä lapsen vasuprosessin laatimiseen liittyviä onnistumisia (397 vastausta) sekä epäonnistumisia (168 vastausta). Molemmissa vastaajaryhmissä keskeinen onnistumista implikoiva tekijä oli ammattitaitoinen henkilöstö, joka perehtyi ja sitoutui prosessiin huolella. Toinen merkittävä onnistumisen elementti oli Opetushallituksen laatima lapsen vasudokumentti. Toisaalta todettiin, että lapsen vasuja on laadittu aina, joten näiltä osin toiminta ei muuttunut.

Lapsen vasuprosessiin liittyi myös melko runsaasti epäselvyyttä. Merkittävimmät syyt lapsen vasuprosessissa koetuille epäonnistumisille olivat kunnallisten järjestäjien mukaan Opetushallituksen mallilomakkeen valmistuminen liian myöhään, muut vasuprosessiin liittyvät aikatauluongelmat, henkilöstön koulutukseen liittyvät puutteet, vasulomakkeseen liittyvät ongelmat ja prosessin keskeneräisyys. Yhtenä merkittävänä epäselvyyttä aiheuttaneena tekijänä mainittiin lapsen kehityksen ja oppimisen tuen epäselvyys lainsäädännön ja vallitsevien käytäntöjen osalta. Myös huoltajien osallisuuden vähäisyys mainittiin.

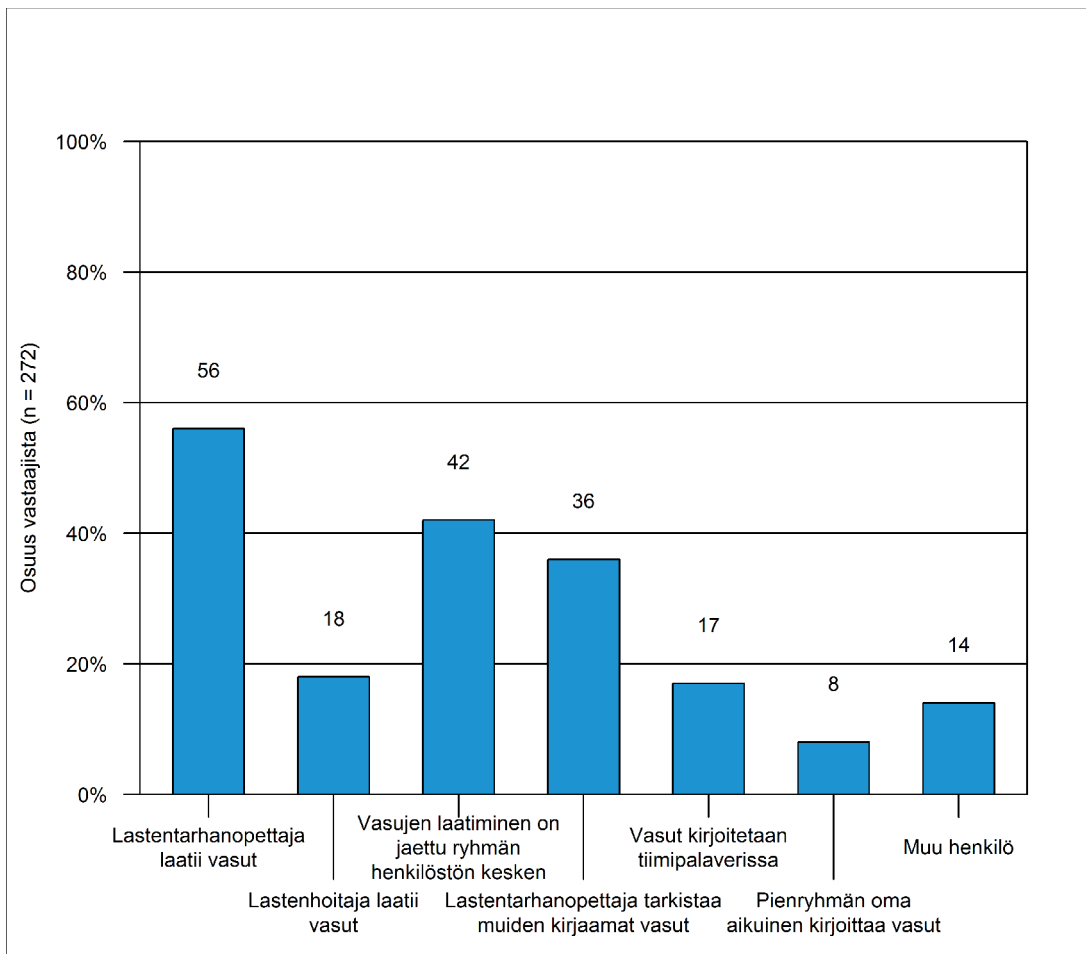
Lisäksi luettiin joukko erilaisia epäselvyyttä aiheuttaneita tekijöitä, kuten mihin vanhat lapsen vasut laitetaan, henkilöstö ei sitoutunut prosessiin ja erilaiset näkemykset lapsen vasun merkityksestä.

Yksityiset palveluntuottajat eivät ottaneet vastauksissaan esiin Opetushallituksen mallilomakkeen aikataulua, mutta epäonnistumisia koettiin koko prosessin aikataulutuksen suhteen. Lisäksi yksityisiä palveluntuottajia mietitytti lapsen vasuprosessin muutos. He toivat esiin pelon uutta asiaa kohtaan sekä vaikeuden muuttaa totuttuja asenteita.

Mikä muuttuu suhteessa entiseen – onko parempi käytäntö- mietityttää.

4.5.1 Lasten vasujen laatiminen

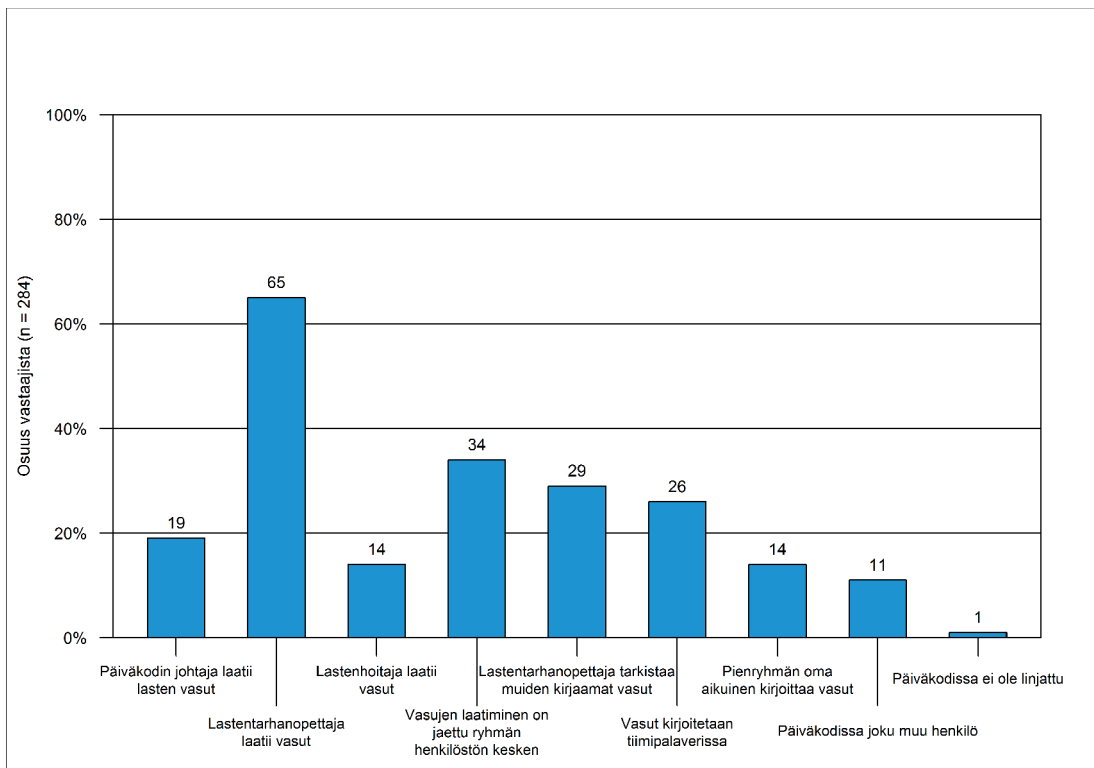
Vastaajilta kysyttiin, mitä paikallisessa vasussanne on linjattu siitä, kuka laatii lasten vasut päiväkotien varhaiskasvatuksessa (kuviot 29). Vastaajilla oli mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja. Vastaajaryhmien kyselylomakkeet poikkesivat toisistaan, joten ne raportoidaan erikseen. Kunnat ovat tulkinneet vaihtelevalla tavalla varhaiskasvatustilanteen linjausta siitä, millainen on henkilöstöryhmien välinen työnjako lapsen vasun laatimisen osalta.

KUVIO 29. Kunnallisten järjestäjien käytännöt lasten vasujen laatimisesta (%). Mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

Kunnallisista vastaajista 56 % raportoi, että kunnassa oli linjattu, että lastentarhanopettaja laatii ryhmänsä lasten vasut. Vastaajista 42 % mukaan linjaus oli, että vasujen laatiminen jaetaan ryhmän henkilöstön kesken. Vastaajista 8 % liitti tämän kiinteän pienryhmätoiminnan ajatukseen. Mikäli vasujen laatimisen kirjaus oli jaettu eri henkilöstöryhmien kesken, kunnista 36 %:ssa oli linjattu, että lastentarhanopettajan vastuulla on kuitenkin tarkistaa muiden kirjaamat vasut, kun taas 18 % kunnista lastentarhanopettajan ei odotettu tarkistavan, mitä lasten vasuihin on kirjattu, jolleivät ne olleet hänen itsensä laatimia (kuvio 29).

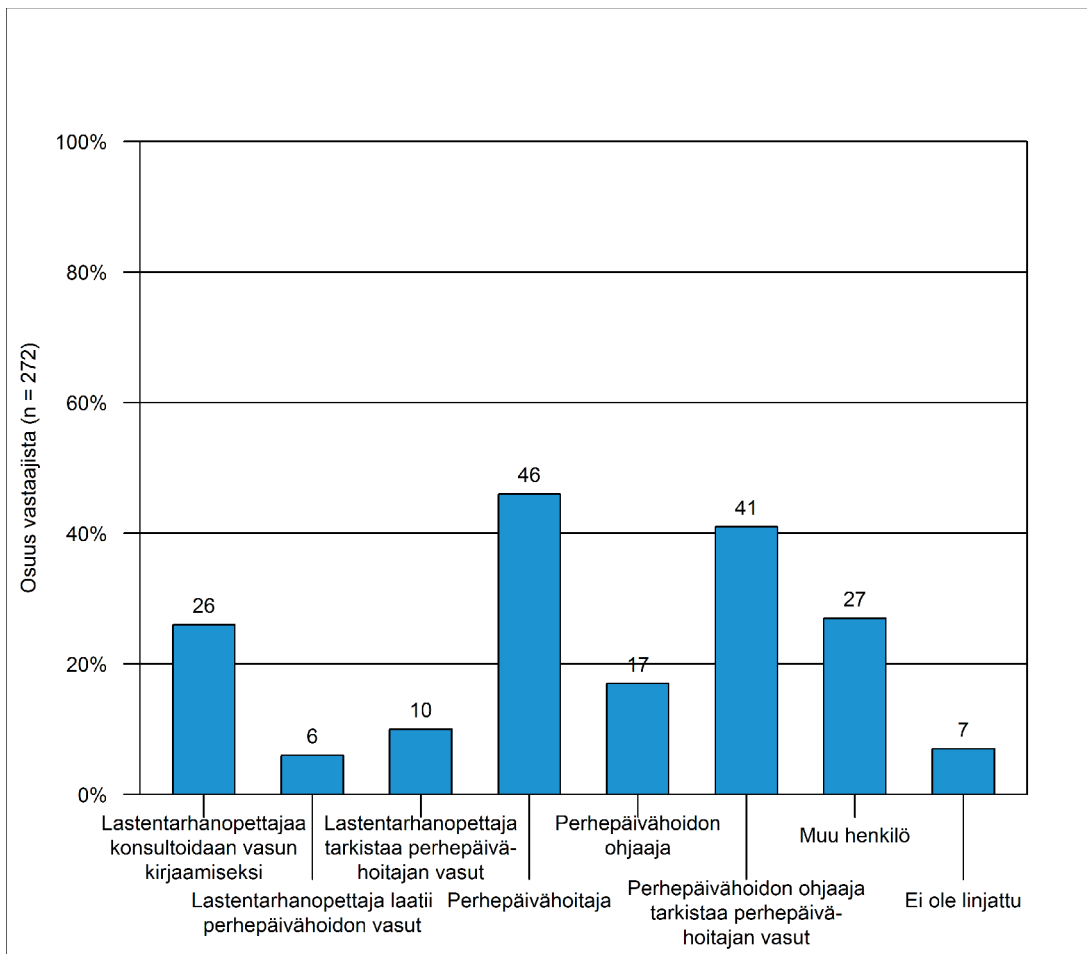
Yksityisten palveluntuottajien käytännöt lasten vasujen laatimisesta noudattelivat samaa linjaa kunnallisten järjestäjien kanssa.

KUVIO 30. Yksityisten palveluntuottajien käytännöt lasten vasujen laatimisesta (%). Mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

Yksityisillä vastausvaihtoehtoksi oli lisätty myös *'Päiväkodin johtaja laatii vasut'*, jonka valitsi 19 % vastaajista (kuvio 30). Sekä yksityisten palveluntuottajien että kunnallisten järjestäjien kyselyssä oli mahdollista valita myös 'joku muu henkilö', jolloin vastaajaa pyydettiin täsmentämään vastaukseen avoimella vastauksella. Vastauksissa pääsääntöisesti kerrottiin, että vasu laaditaan lastentarhanopettajan johdolla tiimityönä, erityislastentarhanopettajaa on mahdollista konsultoida, kun vasua laaditaan tai että myös huoltajat osallistuvat vasun laatimiseen.

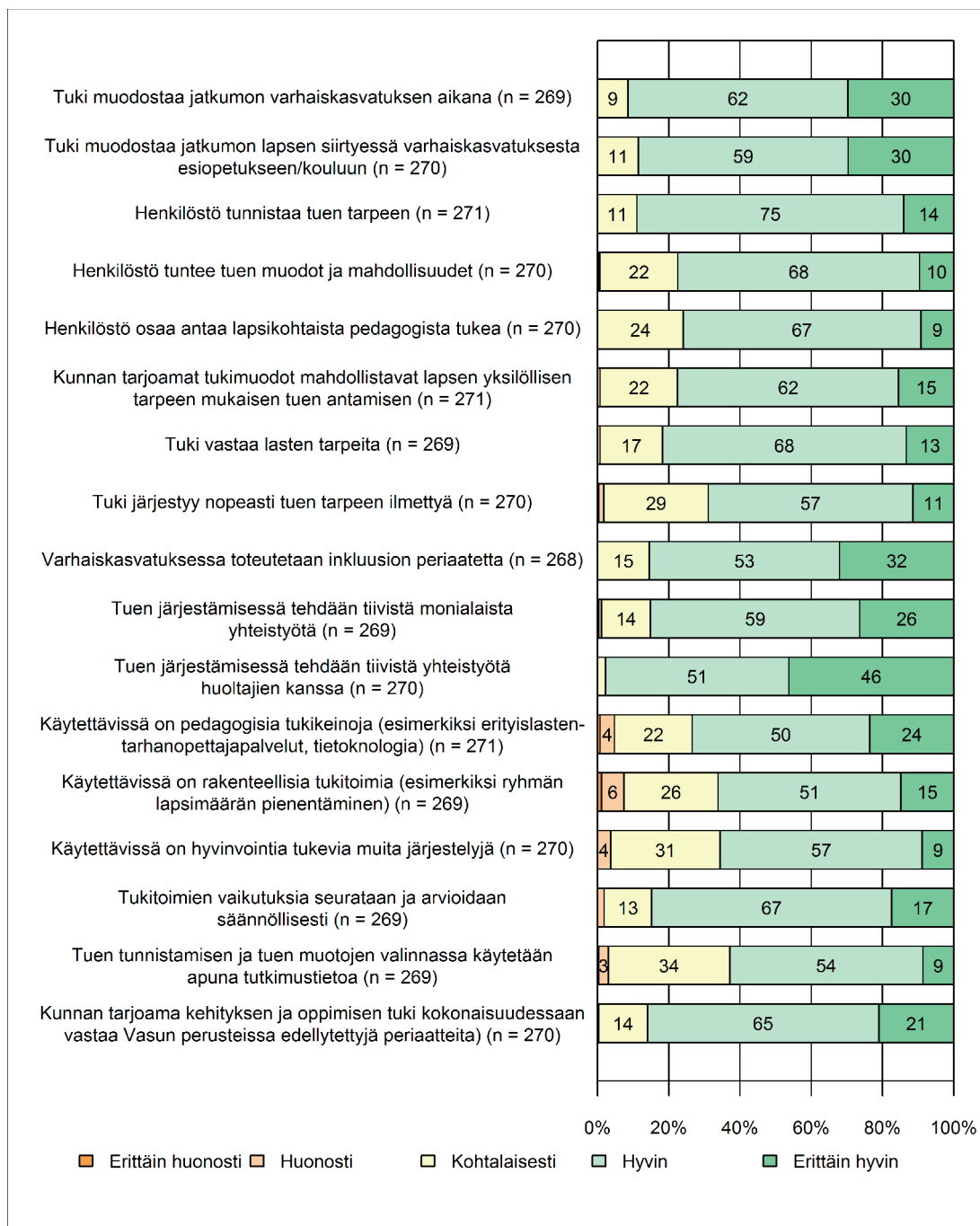
Perhepäivähoidon osalta varhaiskasvatuslaki ei linjaa vasun vastuisiin liittyviä kysymyksiä. Useimmiten kunnat raportoivat, että perhepäivähoitaja laatii lapsen vasun (kuvio 31). Kuitenkin vain yhdeksän vastaajaa raportoi, että perhepäivähoitaja kirjaa vasut ilman muiden henkilöstöryhmien kuten lastentarhanopettajan tai perhepäivähoidon ohjaajan konsultaatiota.

KUVIO 31. Kunnallisten järjestäjien vastaukset siitä, mitä perhepäivähoidossa on linjattu lasten vasujen laatimisesta (%). Mahdollisuus valita useita vaihtoehtoja.

4.5.2 Kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen

Varhaiskasvatuksen kunnalliset järjestäjät arvioivat, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa esitetyt kehityksen ja oppimisen tuen periaatteet on otettu huomioon varhaiskasvatuksessa pääasiassa *hyvin*. Kriittisimmin arvioitiin sitä, missä määrin rakenteellisia, pedagogisia tai muita lasten hyvinvointia tukevia tukikeinoja on todellisuudessa käytettävissä. Myös tukitoimien valinnassa sekä tuen järjestämisen riipeydessä arvioitiin olevan kehitettävää.

KUVIO 32. Kunnallisten järjestäjien arvio kehityksen ja oppimisen tuen kokonaisuudesta (%)
 (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Avovastauksissa tuen järjestymisen hitauden syyksi mainittiin henkilöstöresurssin puute (50 %), tiedonsiirron vaikeudet monialaisessa yhteistyössä (25 %), henkilöstön pedagogisen osaamisen puute (20 %), henkilöstön vaihtuvuus (18 %). Muiksi syiksi (35 %) mainittiin pääsääntöisesti se, että hallinnolliset ja päätöksentekoon liittyvät prosessit vievät aikaa. Lisäksi mainittiin esimerkiksi se, että henkilöstö jää odottelemaan erilaisia lausuntoja, tukipalvelut ovat ruuhkaisia ja se, että kunnasta on pitkät välimatkat puheterapiaan tai sairaalaan.

Pedagogisten tukitoimien riittämättömyyden syyksi arvioitiin niin ikään henkilöstöresurssien puute (53 %), henkilöstön vaihtuvuus (19 %) ja henkilöstön pedagogisen osaamisen puute (15 %). Muut syyt (36 %) liittyivät erityislastentarhanopettajien saatavuuteen liittyviin ongelmiin, siihen, että palvelut olivat kaukana tai tieto- ja viestintäteknologian puutteisiin.

Myös rakenteellisten tukitoimien riittämättömyyden syynä oli henkilöstöresurssin puute (53 %), henkilöstön pedagogisen osaamisen puute (11 %) ja henkilöstön vaihtuvuus (10 %). Muiksi syiksi (42 %) mainittiin pääasiassa se, että pienillä paikkakunnilla ei voida vaikuttaa ryhmäkokoihin eikä tiloihin tai pätevän henkilöstön palkkaamiseen.

Yksityiset palveluntuottajat arvioivat niin ikään tuen toteutuvat pääosin *hyvin* tai *erittäin hyvin* (kuvio 33). Yhteistyö perheiden kanssa näyttäisi olevan kriittinen menestystekijä. Sen sijaan, käytettävissä olevia pedagogisia ja rakenteellisia tukitoimien saatavuutta arvioitiin kriittisesti. Yksityisiä palveluntuottajia edustavista vastaajista 63 % arvioi rakenteellisia tukitoimia olevan käytössä *enintään kohtalaisesti*, heistä 36 % arvioi rakenteellisia tukitoimia olevan käytössä *huonosti tai erittäin huonosti*. Yksityisistä palveluntuottajista 41 % raportoi pedagogisia tukitoimia olevan käytössä *erittäin huonosti, huonosti tai kohtalaisesti*. Myös tuen järjestymisen riipeyttä arvioitiin kriittisesti.

KUVIO 33. Yksityisten palveluntuottajien arvio kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisestä (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Yksityiset palveluntuottajat raportoivat suurimmaksi syyksi pedagogisten tukitoimien riittämättömyydelle jonkin muun kuin kyselyssä valmiiksi annetun vaihtoehdon⁴. Avovastauksissa (52 *vastausta*) suurin syy tuen riittämättömyydelle yksityisten palveluntuottajien mukaan oli kunnan tarjoaman tuen puute. Vastauksissa todetaan myös, että yksityiset palveluntuottajat eivät tarjoa kehityksen ja oppimisen tukea.

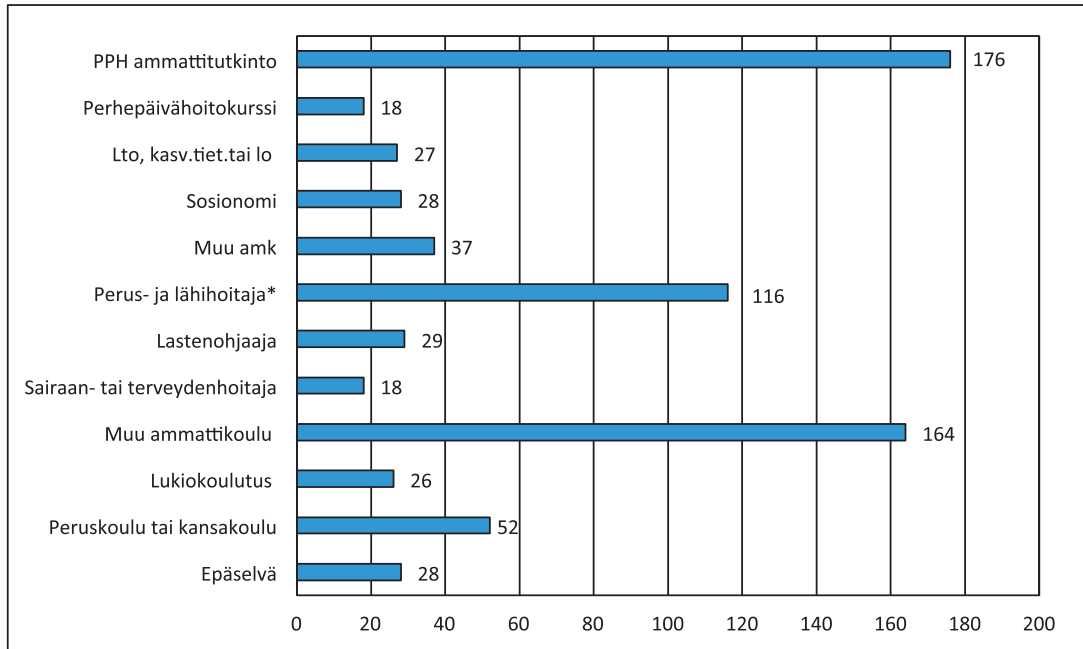
Toiseksi suurimmaksi syyksi pedagogisten tukitoimien riittämättömyyteen arvioitiin taloudelliset syyt (37 %), ja kolmanneksi henkilöstöresurssien puute (22 %). Lisäksi mainittiin tiedonsiirron vaikeudet monialaisessa yhteistyössä (13 %).

Niin ikään rakenteellisten tukitoimien riittämättömyyden syyksi mainitaan taloudelliset syyt (72 %), henkilöstöresurssien puute (27 %) sekä muut syyt (19 %). Muita syitä tässäkin kohdassa olivat odotetun tuen puute kunnalta sekä toteamus, että yksityiset palveluntuottajat eivät tarjoa kehityksen ja oppimisen tukea lapsille.

⁴ 1. Henkilöstön pedagogisen osaamisen puute, 2. Henkilöstöresurssien puute, 3. Henkilöstön vaihtuvuus, 4. Tiedonsiirron vaikeudet monialaisessa yhteistyössä, 5. Tuki- ja apuvälineiden saatavuuden puute, 6. Muu syy, mikä?

4.6 Yksityisten perhepäivähoitajien arviot vasun perusteista ja sen käyttöönotosta

Kuviossa 34 näkyy yksityisten perhepäivähoitajien vaihteleva koulutustausta.

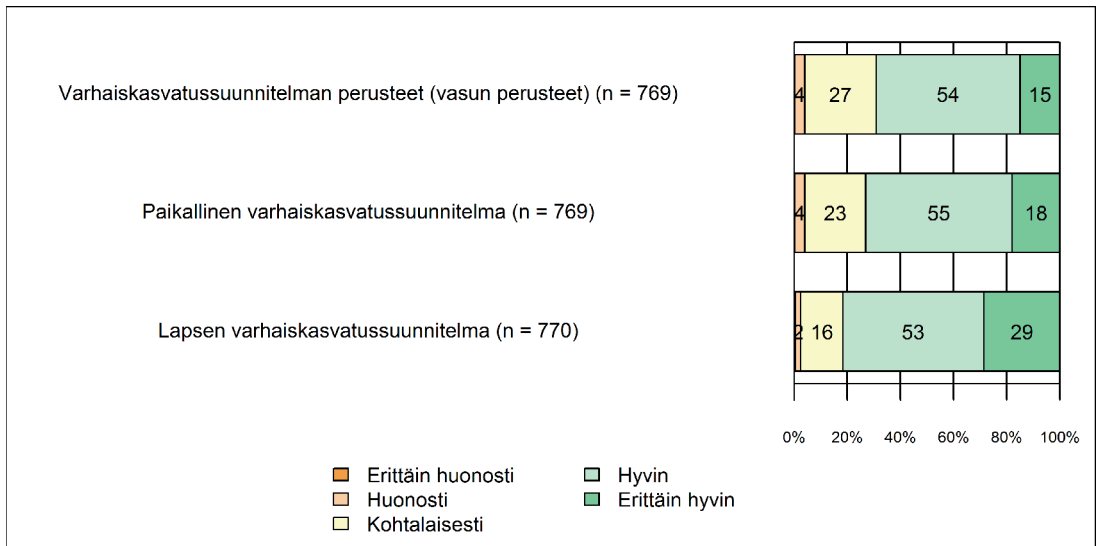

KUVIO 34. Yksityisten perhepäivähoitajien koulutustaustat lukumäärinä (n= 719). *Perus-, päivä-, kodin-, lasten- ja lähihoitajan tutkinto. Lähihoitajista kaikki eivät olleet erikoistuneet varhaiskasvatukseen.

Muu ammattikoulu piti sisällään erilaisia tutkintoja laskentatoimen merkonomista ruokatalous-työntekijään. Joukossa oli runsaasti keittäjiä, ruokatalouden hoitajia ja emäntäkoulun käyneitä.

Yksityisistä perhepäivähoitajista 52 (=7 %) kertoi, ettei ole tutustunut vasun perusteisiin lainkaan. Syiksi sille, että vasun perusteisiin ei ollut tutustuttu mainittiin se, että asiaa ei pidetty tärkeänä. Muita syitä olivat kiire, jaksamisen puute sekä se, etteivät he tienneet asiasta.

Yksityiset perhepäivähoitajat arvioivat vasukokonaisuuden tukevan työtään *melko hyvin* (kuvio 35). Kuitenkin 31 % vastaajista koki, että vasun perusteet tuki työtä enintään *kohtalaisesti*. Hieman paremmin työtä tukevana pidettiin paikallista vasua sekä lasten vasuja.

KUVIO 35. Yksityisten perhepäivähoitajien arvio siitä, kuinka hyvin varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat tukevat työtä (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Informaation vasun perusteista ja siihen liittyvistä velvoitteista yksityiset perhepäivähoitajat olivat saaneet lähinnä kunnista. Monessa kunnassa toimi yksityisen perhepäivähoidon ohjaaja, jolta tietoa saatiin. Kunnista oli myös lähetetty materiaalia ja järjestetty erilaisia tapaamisia. Tietoa välitettiin myös kollegojen kesken ja erilaisten yksityisten perhepäivähoitajien yhdistysten kautta. Tietoa hankittiin myös itse esimerkiksi netistä.

4.6.1 Vasun perusteet yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana

Yksityisten perhepäivähoitajien vastauksissa menivät sekaisin eri tason varhaiskasvatussuunnitelmat (vasun perusteet, paikallinen vasu ja lapsen vasu). Kysyttäessä paikallisesta vasuprosessista tai vasun perusteista vastaukset liittyivät usein lapsen vasuprosessiin tai lapsen vasulomakkeeseen. Vastauksista voidaan tulkita, että yksityiset perhepäivähoitajat tunnistavat paremmin lapsen vasuun liittyvät velvoitteet kuin paikalliseen vasuun liittyvät velvoitteet.

Yksityisistä perhepäivähoitajista 63 % piti vasun perusteita kokonaisuudessaan *selkeänä* tai *erittäin selkeänä*⁵. Vastaajista 37 % koki, että asiakirja on enintään *kohtalaisen selkeä*.

Selkeimpänä osiona pidettiin hyvinvointia, turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa käsittelevää lukua (80 % piti *selkeänä* tai *erittäin selkeänä*) ja vastaavasti vähiten selkeinä pidettiin pedagogisen toiminnan viitekehystä käsittelevää lukua (42 % piti enintään *kohtalaisen selkeänä*) sekä toimintakulttuurin kehittämistä käsittelevää lukua (42 % piti enintään *kohtalaisen selkeänä*).

⁵ erittäin epäselvä – epäselvä – kohtalaisen selkeä – selkeä – erittäin selkeä

Vastaajilla oli myös mahdollisuus kommentoida vasun perusteita avovastauksessa (70 vastausta). Yhtäältä vasun perusteita kuvattiin hyväksi kokonaisuudeksi, kun taas toisaalta kieltä ja esitystapaa pidettiin vaikeana. Kritiikki kohdistui vasun perusteiden kieleen, perhepäivähoidon oma-leimaisuuden sivuuttamiseen sekä sisältöihin. Sisältöön liittyvä kritiikki kohdistui esimerkiksi sukupuolisensitiiviseen kasvatukseen sekä kristilliseen sitouttamattomuuteen.

Kun sen on lukenut moneen kertaan ja siitä on tehnyt yksityiseen perhepäivähoitoon oman paikallisen vasun, niin kyllä ne nyt on selkeitä.

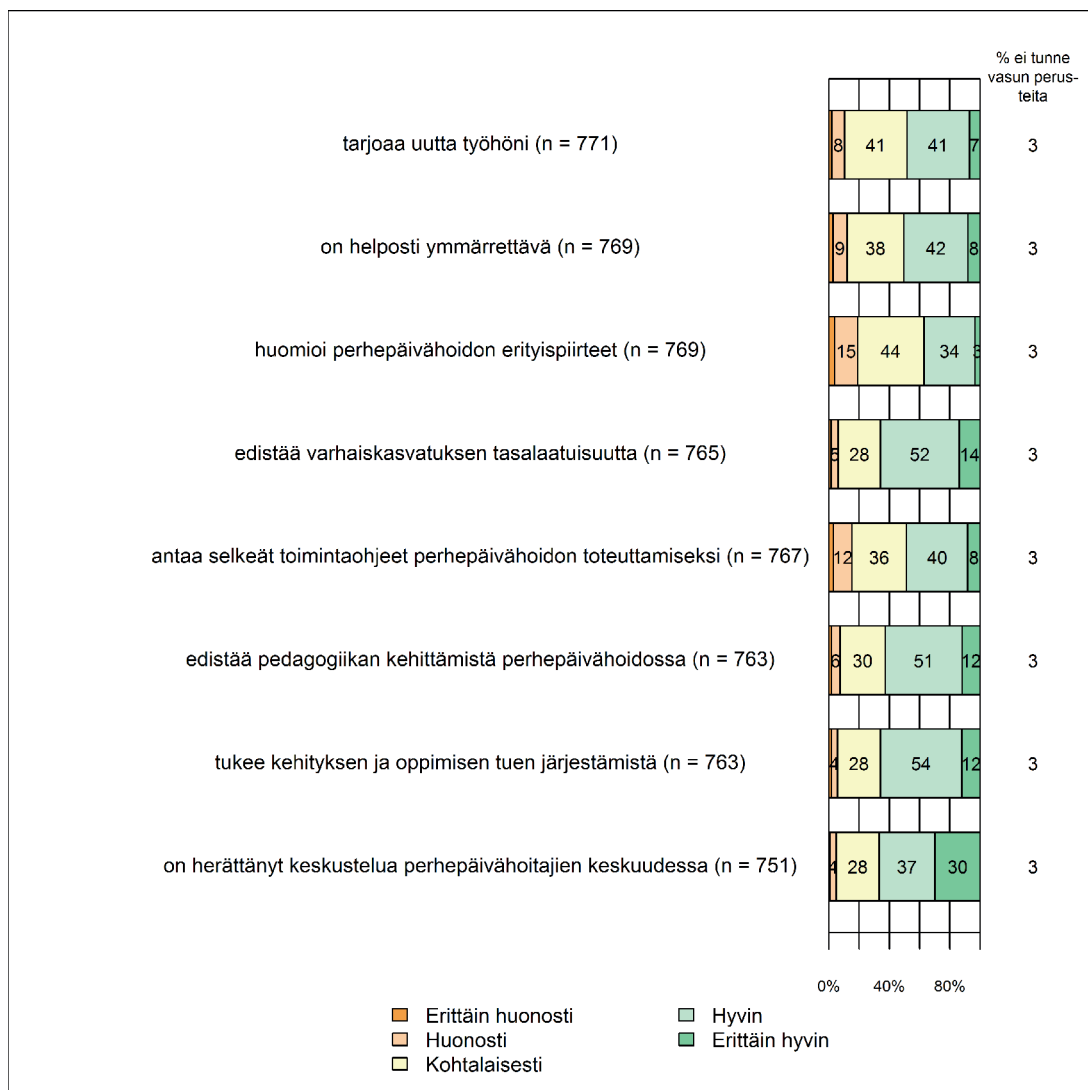
Edelleen liian hienoja sanoja. Perhepäivähoidossa yleensä vain pieniä lapsia, itsellä kaikki nyt yksi-vuotiaita kaikki. tarvitsevat turvallista syyliä, ravintoa, unta ja leikkejä/ laulua. Nämä vasut sopivat isommille päiväkotimailmaa.

Materiaalissa painotus tuntui edelleen olevan päiväkotimaisessa hoidossa, ei perhepäivähoidossa, joka on nimenomaan kodinomaista hoitoa, josta vastaa yksi henkilö.

Perhepäivähoitajalla ei ole aikaa miettiä tällaisia teorioita, kun teemme käytännön työtä yksin; ruoan- teko, siivous, lasten pukeminen, nukuttaminen, askartelut, laulu- ja lorutuokiot, riitojen selvittämiset...

Yksityiset perhepäivähoitajat arvioivat vasun perusteisiin liittyviä väittämiä (kuviot 36). Vastanneista perhepäivähoitajista 60 % arvioi, että vasun perusteet huomioi perhepäivähoidon erityispiirteet enintään *kohtalaisesti*. Vastaajista 66 % koki, että vasun perusteet edistää varhaiskasvatuksen tasalaatuisuutta *hyvin* tai *erittäin hyvin* ja 63 % koki, että se edistää pedagogiikan kehittämistä perhepäivähoidossa *hyvin* tai *erittäin hyvin*. Vastanneista perhepäivähoitajista 37 % oli siis sitä mieltä, että vasun perusteet edistää pedagogiikan kehittämistä perhepäivähoidossa enintään *kohtalaisesti*.

Lähes puolet arvioi (49 %), että vasun perusteet tarjoaa enintään *kohtalaisesti* uutta yksityisen perhepäivähoitajan työhön. Saman verran (49 %) koki, että vasun perusteet antaa selkeät toimin- taohjeet perhepäivähoidon toteuttamiseksi enintään *kohtalaisesti*.

KUVIO 36. Yksityisten perhepäivähoitajien arviot vasun perusteisiin liittyvistä väittämistä (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Väittämiä oli mahdollisuus kommentoida avovastauksessa (126 vastausta). Kommenteissa nousi jälleen esiin vasun perusteiden sovellettavuuden ongelmat perhepäivähoitoon. Perhepäivähoito koettiin vahvasti kodinomaisena perushoivana eikä pedagogisesti painottuneena kasvatuksena ja opetuksena. Näissäkin vastauksissa voitiin havaita, että vastaajat osin arvioivat enemminkin lapsen vasua kuin vasun perusteita.

Vuodesta 94 olen tehnyt tätä työtä. Minusta tämä vasu on turhaa 1–5vuotiailla lapsilla. Minusta neuvola lomakkeet ajavat ihan saman asian kuin vasut. Ne on tosi hyvin tehdyt ja ikätasolla rastitus kysymykset. Minusta Eskari-ikäisestä vasta pitäisi alkaa vasu.

Vasu on kokonaisuudessaan enemmän päiväkoteja ajatellen tehty koska perhepäivähoidossa ei ihan kaikki onnistu mitä Vasussa lukee.

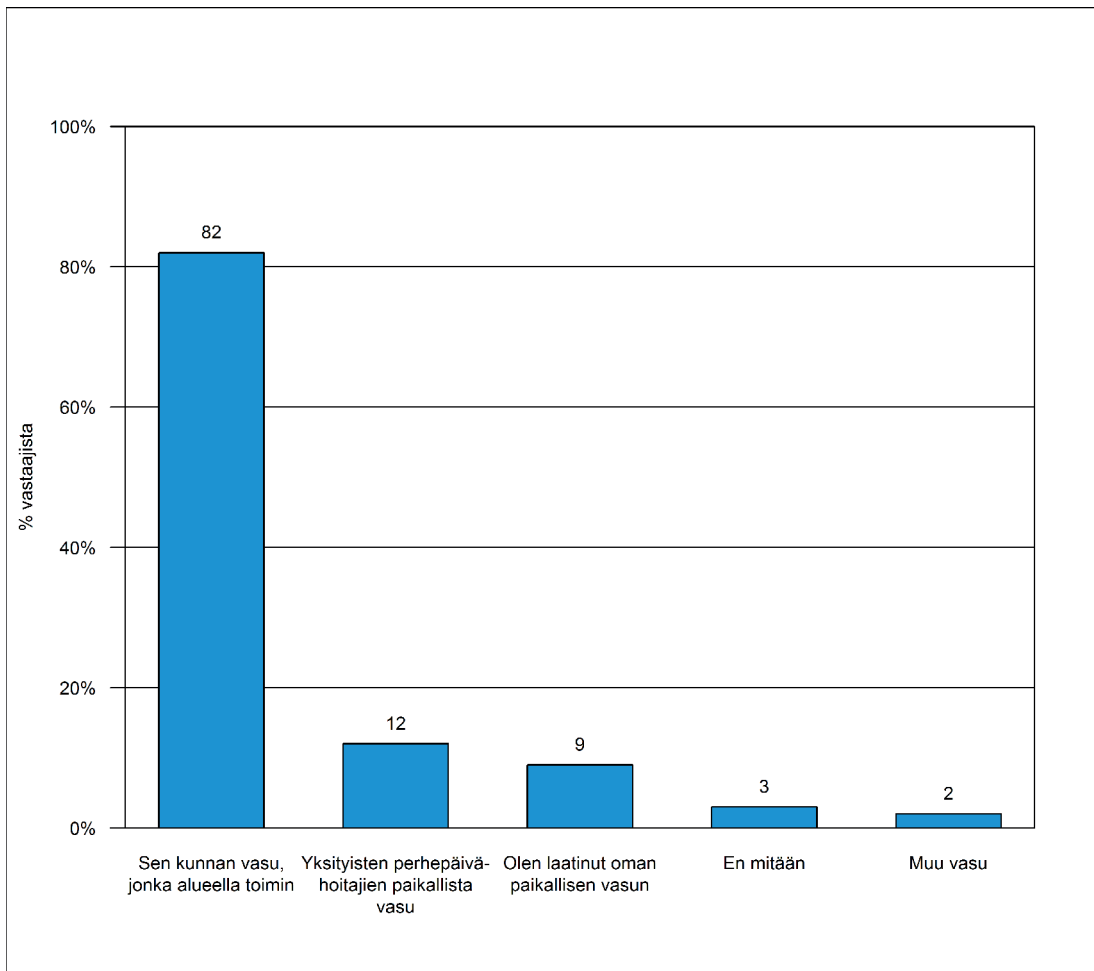
Perhepäivähoito on aikataavalla erilainen kasvatusalusta lapselle. Olisi mielestäni ollut järkevää laatia ppb:lle oma vasu.

Myös vasun perusteiden mukaista toimintatapaa, esimerkiksi dokumentointia pidettiin monin paikoin liian työläänä toteuttaa. Perhepäivähoidossa olevien lasten ikä nousi niin ikään usein esiin. Koettiin, että lapset ovat usein alle kaksi vuotiaita, joten vasun mukaista toimintaa ei pidetty mielekkäänä.

Perhepäivähoito on kodinomaista hoitoa, johon yhdistyy kaikki kodissa tehtävät työtehtävät, yrittäjän arki, kasvatustyö ja nykyisellään liian valtava paperityö. Valitettavasti kaiken kirjaaminen ja dokumentointi on pois lasten kanssa olemisesta tai yrittäjän vapaa-ajasta, joka on tärkeää työssäjaksamisen kannalta.

4.6.2 Paikallinen vasu yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana

Yksityiset perhepäivähoitajat käyttivät pääsääntöisesti sen kunnan paikallista vasua, jonka alueella he toimivat (kuvio 37).

KUVIO 37. Yksityisten perhepäivähoitajien käyttämät paikalliset vasut (%).

Vastaajia pyydettiin kertomaan avovastauksissa (357 vastausta) miten he ovat osallistuneet mahdollisen yhteisen paikallisen vasun laatimiseen tai syitä sille, jos eivät ole osallistuneet. Tässä kohdassa vastauksissa sekaantuivat jälleen paikallinen vasu ja lapsen vasu keskenään. Moni vastasikin, että paikallinen vasu tehdään perheen kanssa yhdessä tai itse, viitaten ilmeisesti lapsen vasuun.

Hoidan itse vasun perheiden kanssa.

Täytän lapsen vasun yhdessä perheen kanssa.

Uuden vasun käyttöönottoa vasta harjoitellaan, eikä yhtään uutta ole vielä laadittu. Aiempi oli hyvin vapaamuotoinen vanhempien kanssa laadittu, ennen pakollisuutta en tehnyt vasuja lainkaan.

Yksityisiä perhepäivähoitajia pyydettiin myös kuvailemaan avovastauksin (492 vastausta) paikallista vasun laadintaa ja käyttöönottoa, esimerkiksi miten paikallinen vasu on laadittu, ja ketkä sitä ovat olleet laatimassa. Vastauksissa lähinnä todettiin, että prosessi on kokonaisuudessaan tehty kunnassa ja usein perään todettiin, että sen etenemistä ei ollut tietoa. Myös yksityisten perhepäivähoitajien yhdistysten laatimien vasujen prosesseja kuvattiin.

En tiedä miten tai ketkä sen ovat laatineet. Pääperiaatteiltaan kaikki vasut ovat kuitenkin lähes samanlaisia, joten on käytännössä ihan sama mitä vasua toiminnassaan haluaa käyttää.

Kai sen kaupunki on laatinut. En tiedä.

Yksityisten perhepäivähoitajien yhteistä alueellista vasua. Vasu on laadittu yhdistyksen hallituksessa. Laatimassa ovat olleet hallituksen jäsenet.

Mikäli vastaajat olivat osallistuneet paikallisen vasun laadintaan, se tapahtui olemalla mukana työryhmissä tai kommentoimalla paikallista vasutekstiä. Osallistumiseksi mainittiin myös koulutukset, kyselyt ja kokoukset. Osallistumattomuuden syitä oli pääsääntöisesti se, että heitä ei kutsuttu mukaan kunnan prosessiin tai jos oli kutsuttu, ei ollut mahdollista osallistua päiväsaikaan tapahtuvaan toimintaan varahoitojärjestelyjen puutteen vuoksi. Osallistumista ei myöskään aina koettu tarpeelliseksi tai siihen ei muuten ollut halukkuutta.

Ryhmäperhepäiväkodeissa paikallinen vasu laadittiin usein itse. Vastauksissa kuvattiin laatimiseen liittyvää prosessia.

Käytän oman yksikkömme itse laatimaamme vasua. Vasun on laatinut ryhmäpäiväkodin johtaja (minä) yhteistyössä ryhmäpäiväkotimme henkilökunnan kanssa, asiakasperheiden ja lasten kanssa. Yhteistyö vasun laatimisensi on ollut muun muassa asiakashaastatteluja, vanhempainiltoja, asiakaskeskusteluja, lapsihaastatteluja, lapsihavainnointia, henkilökunnan haastatteluja ja havainnointia, tiimipalavereja.

Vastaajilta kysyttiin ovatko he saaneet tukea paikallisen vasun laatimiseksi ja käyttöönottamiseksi, keneltä sitä on saatu, ja millaista tuki on ollut. Vastausten (578 vastausta) mukaan kunnat ovat merkittävin tukija vasun käyttöönotossa tarjoamalla erilaisia koulutuksia, työpajoja ja ohjeistamalla myös yksityisiä perhepäivähoitajia. Kuntien perhepäivähoidon ohjaajalla oli usein merkittävä rooli. Joissain kunnissa koulutukset ovat jopa olleet pakollisia myös yksityisille perhepäivähoitajille. Osa vastaajista oli saanut informaation sähköisenä tiedotteena kunnastaan. Jotkut ovat hakeneet itse tietoa netistä, esimerkiksi Opetushallituksen sivuilta.

Yhtenä merkittävänä tukikanavana mainitaan yksityisten perhepäivähoitajien yhdistykset, joita vaikuttaisi olevan jonkin verran ympäri maata.

Olen kahden eri yhdistyksen jäsen, jotta saisin mahdollisimman paljon erilaista informaatiota. Olen tutkinut Xxxx sendun yksityiset perhepäivähoitajat ry:n vasua.

Yksityiset perhepäivähoitajat ry koulutus.

Tietoa haettiin kollegoilta ja jaettiin kollegoiden kesken. Toisaalta vastauksissa myös todettiin suoraan, että tukea ei tarvita. Myös tässä kohdassa vaikutti siltä, että vastatessa on ajateltu paikallisen vasun sijaan lapsen vasuun. Vastaajista moni kuitenkin koki, ettei ollut saanut riittävästi tukea, vaikka olisi sitä toivonut.

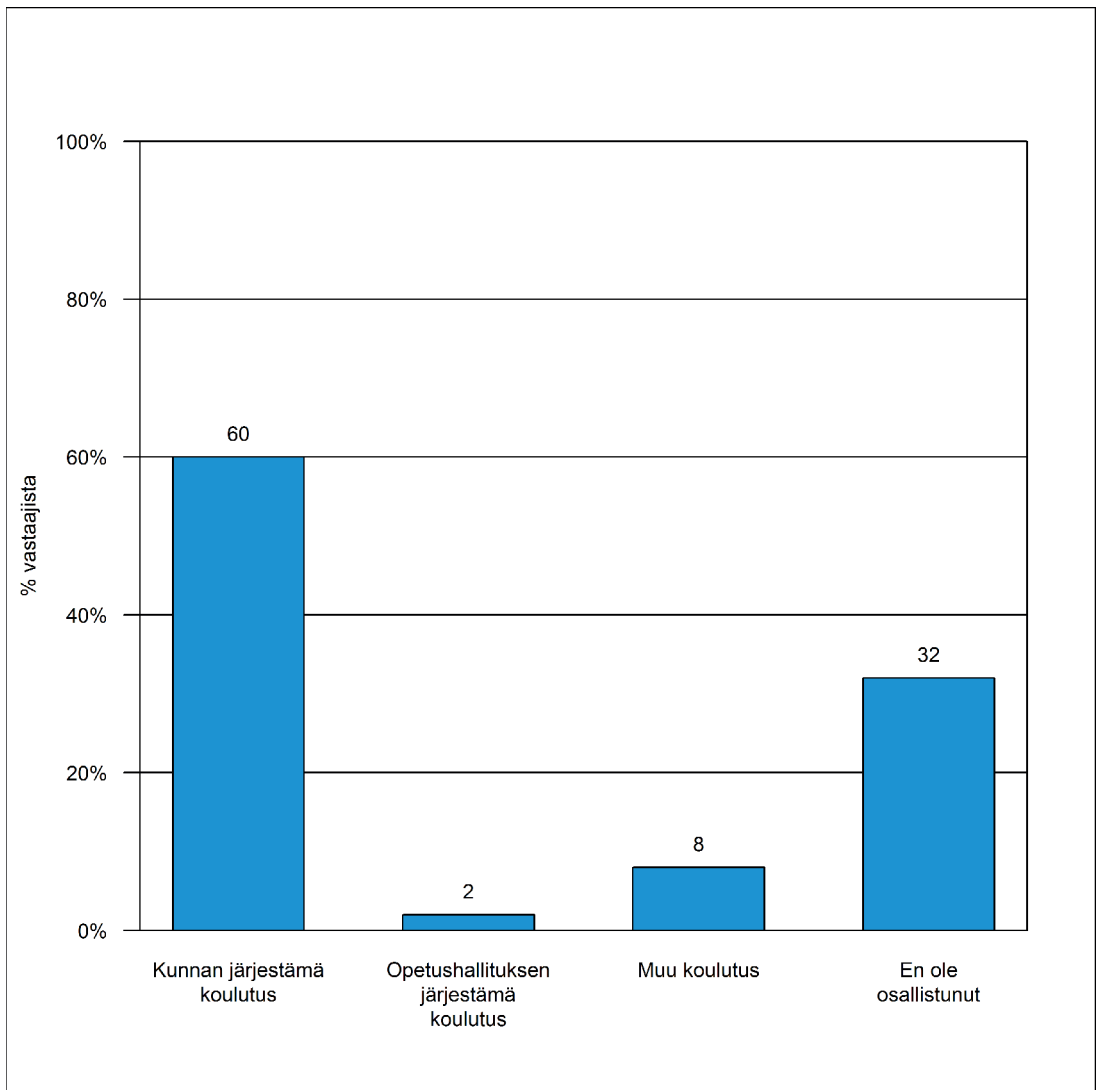
En ole etsinyt ulkopuolista tukea, vaikka toki perhepäivähoidon koordinaattori on tarkistanut vasuni ja antanut siitä kommentteja.

Näitä on tullut tehtyä jo aika monta. Tätä uutta Vasua en ole vielä täytellyt. Näin sen vasta hiljattain.

Kaikki tieto on pitänyt itse etsiä, tuesta ei ole ollut tietoaakaan...

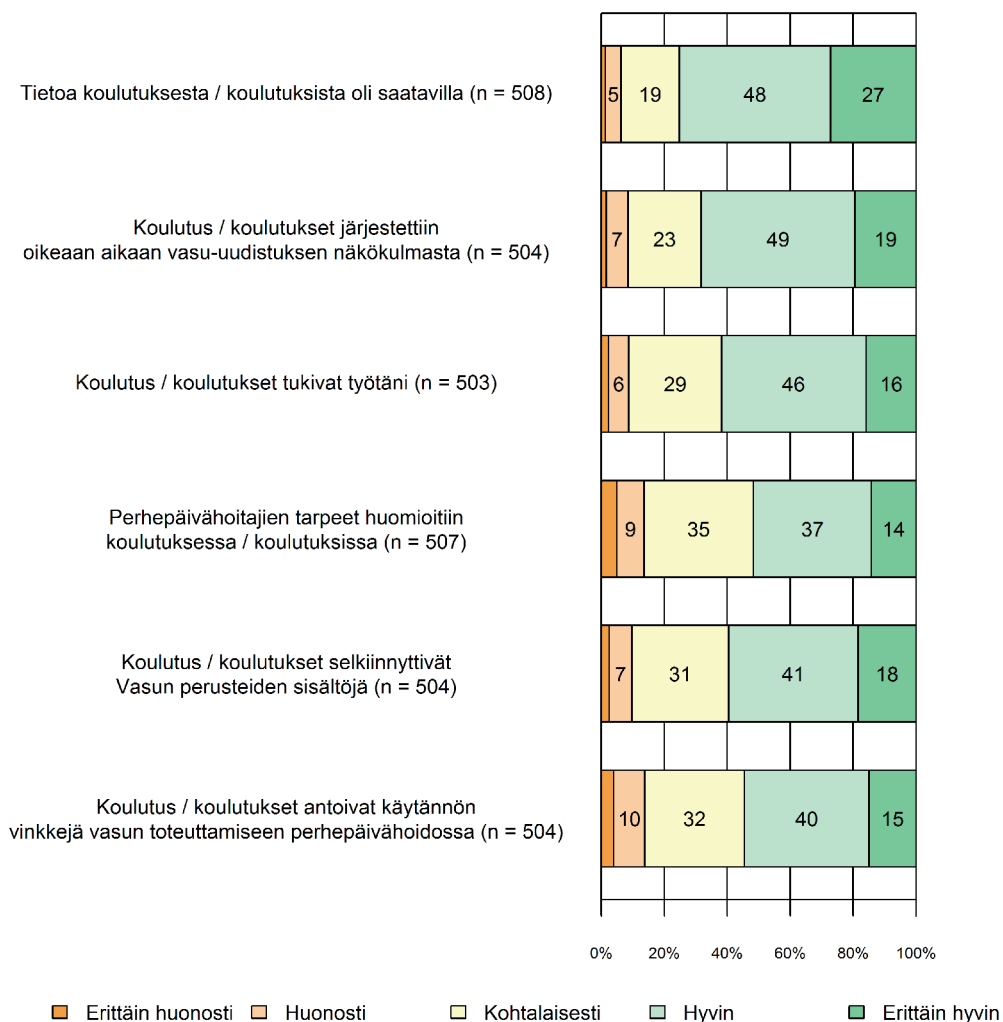
4.6.3 Yksityisten perhepäivähoitajien vasuprosessiin liittyvä täydennyskoulutus

Yksityisistä perhepäivähoitajista 60 % oli osallistunut kunnan järjestämään koulutukseen uutta vasua koskien (kuvio 38). Vastaajista 32 % ei ollut osallistunut koulutukseen lainkaan.

KUVIO 38. Yksityisten perhepäivähoitajien osallistuminen uuden vasun käyttöönottoon liittyvään koulutukseen (%).

Vastaajia pyydettiin myös arviomaan koulutusta, johon he olivat osallistuneet. Perhepäivähoitajien tarpeet olivat jääneet monen mielestä huomioimatta eikä koulutus välttämättä antanut eväitä vasun toteuttamiseksi perhepäivähoidossa. Koulutusten kuitenkin nähtiin tukevan yksityisten perhepäivähoitajan työtä *hyvin*.

KUVIO 39. Yksityisten perhepäivähoitajien arviot vasun perusteiden käyttöönottoon liittyvistä koulutuksista (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Avovastauksissa (117 vastausta) esitettiin varsin paljon kritiikkiä koulutuksia kohtaan. Vastaajat toivat esiin uudestaan, että perhepäivähoidon ominaispiirteet oli koulutuksessa unohdettu. Samoin pulmallisena pidettiin sitä, että koulutukset ovat päiväsaikaan, jolloin yksityinen perhepäivähoitaja ei voi osallistua. Koulutusten vetäjät saivat myös jonkin verran kritiikkiä.

Mielestäni kaupungin tarjoamat koulutukset ovat ainakin itselleni olleet aika pintapuolista asian läpikäymistä ja on käyty läpi aika itsestäänselviä asioita (toki itselläni on koulutus ja työtaustaa varmasti enemmän kuin osalla ja koulutus pitää tietysti järjestää niin, että myös vähemmän koulutetut saavat yleiskuvan vasusta). Lisäksi spesifeihin kysymyksiin, jotka ovat koskeneet juuri vasun toteuttamista perhepäivähoidossa ei ole osattu antaa selkeitä vastauksia (esim. kelton käyttö jne.).

Kuitenkin myös koulutusten hyötyjä pohdittiin ja esimerkiksi joissakin kunnissa oli järjestetty koulutusta erikseen perhepäivähoitoon. Tätä käytäntöä pidettiin onnistuneena.

Xxx kaupungissa koulutukset järjestettiin erikseen perhepäivähoitajille. Osallistumista edistivät mm. koulutuksen ajankohdat (arki-iltaisin) ja kollegiaalisuuden tunne (toiminta samankaltaisissa varhaiskasvatusmuodoissa ja ympäristöissä).

Saimme tukihenkilön: erityislastentarhanopettajan, jolla vankka kokemus varhaiskasvatuksesta ja erityisen tuen tarpeen vaativista lapsista ja heidän toimintaympäristön vaatimuksista ja tavoitteiden ja tuen suunnittelusta ja toteuttamisesta. Oli mielestäni hyvin tärkeää, että tukihenkilö osallistui koulutukseemme ja oli läsnä ja esitteli itsensä ja antoi yhteystietonsa. Koin, että saan apua ja tukea tarvittaessa, koska ryhmässäni on erityistä tukea tarvitsevia lapsia.

Muutamissa kommentteissa mainittiin myös Opetushallituksen antama tuki.

Parempi koulutusosio oli oph sivuilla. Selkeä ja ytimekäs. Xxx:n kaupunki on ihan pihalla tästä undesta vasusta ja heidän koulutuksen anti erosi tosi paljon oph linjasta. Hukkaan heitettyä aikaa.

Jos vastaaja ei ollut osallistunut koulutukseen, pääsyynä tälle oli työtehtävistä irrottautumisen vaikeus (14 %). Muita esteitä olivat tiedon saaminen koulutuksista (12 %) ja se, ettei vastaaja kokenut osallistumista tarpeelliseksi (6 %).

Yksityisiltä perhepäivähoitajilta kysyttiin avovastauksella (452 vastausta) miten vasujen käyttöön-ottoa tulisi kehittää, jotta se palvelisi myös yksityisiä perhepäivähoitajia. Vastauksissa yksityiset perhepäivähoitajat toivoivat kunnalta tukea.

Vasun perusteet on suurimmaksi osaksi kirjoitettu niin, että lapset olisivat päiväkodissa tai muussa isommassa yksikössä. Tai niin että kaikki perhepäivähoitajat olisivat kunnallisia. Esimerkiksi kehityksen ja oppimisen tuen saaminen yksityisellä puolella ei ole niin yksinkertaista, että pyydetään erityislastentarhan opettaja paikalle, varsinkaan kun kunta ei siihen suoraan mahdollisuutta anna.

Tässäkin kohdassa vastauksissa todettiin, että toimintaympäristöt päiväkodissa ja perhepäivähoi-
dossa ovat niin erilaiset, että samanlaisia vasuja on haasteellista hyödyntää ja vasut ovat tehty vain
päiväkotien näkökulmasta. Perhepäivähoitoon kaivattiin omaa vasua, jossa perhepäivähoidon
ominaispiirteet ja painotukset olisi aiempaa paremmin huomioitu. Yksityiset perhepäivähoitajat
kaipasivat myös laajempaa yhteistyötä lähinnä kunnan varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa.

Mahdollisuutta käyttää kunnan asiantuntijoiden apua.

Yhteistyöryhmiä tms., johon kaikki halukkaat voisivat osallistua.

Vasujen laatiminen tiimeissä toisten kanssa.

Koulutus kaupungilta myös yksityisille toimijoille.

Vastauksista näkyi, että erilaisia osallistumismahdollisuuksia kaivattiin enemmän. Tähän liittyy
haasteena myös yksityisen perhepäivähoitajan ajankäyttö. Heiltä puuttuvat vastausten mukaan
resurssit ja mahdollisuudet osallistua koulutuksiin, jolloin niiden ajankohtaa toivottiin työajan
ulkopuolelle. Myös sijaisjärjestelyjen puute mainittiin esteenä osallistumiselle ja kunnan oletettiin
ja toivottiin tulevan tässä kohtaa vastaan.

Hoitolapsille varahoito koulutuksen ajaksi.

Kunta voisi tarjota varahenkilöä maksutta ryhmiksiin.

Erilaisen suunnitteluun, kehittämiseen ja arviointiin liittyvän työn ja dokumentointivelvoitteen
koettiin myös vievän liikaa aikaa eikä siihen ole riittävästi mahdollisuutta työaikana, joten se jää
vapaa-ajalla tehtäväksi.

Ongelma on liiallinen byrokratia ja dokumentointi.

Arviointi – kirjallinen työ jää ilta-/yötöiksi.

Koulutuksilta toivottiin käytännönläheisyyttä. Vastaajat toivoivat esimerkiksi yksilöllistä oh-
jausta tarvittaessa, koulutusta pienissä ryhmissä, erityislastentarhanopettajan tukea, ohjaajien
tukea lapsen vasujen laatimiseksi ja sähköisiä opiskelumateriaaleja/luentoja. Kuntiin kohdistuvia
toiveita oli myös täydennyskoulutuksen ja ohjauksen suhteen runsaasti.

Myös vasulta ja vasuprosessilta yksityiset perhepäivähoitajat toivoivat käytännönläheisyyttä,
selkeää kieltä sekä käytännön esimerkkejä, minkä kautta vasu avautuisi arkikielelle. He toivoivat
selkeää mallia lapsen vasusta ja siihen selkeitä täyttöohjeita.

Vastaajilta kysyttiin myös, miten he haluaisivat osallistua vasutyöhön. Vastaajista (315 kommenttia) moni vastasi, ettei halua osallistua, ja on tyytyväinen nykyiseen tilanteeseen. Moni kuitenkin haluaisi osallistua koulutuksiin ja koki tarpeelliseksi saada aiempaa enemmän tietoa. Muutamat olisivat myös valmiita osallistumaan vasuprosessiin, jos se olisi mahdollista.

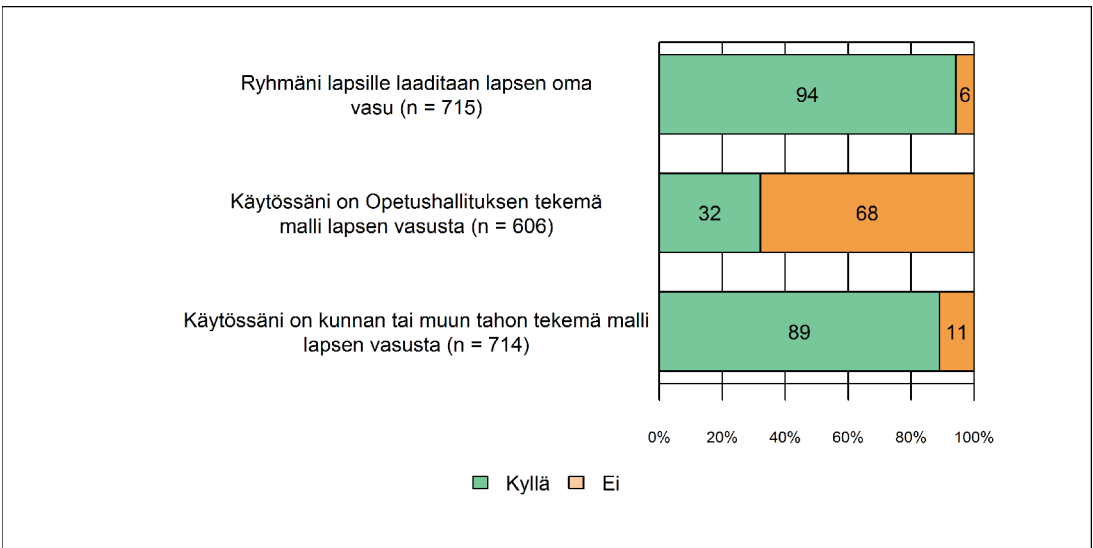
Olisin valmis osallistumaan vasun laatimiseen jos se mahdollistettaisiin työn ohella. itse pyöritän perhearkea yksin jolloin iltaisin on vaikea järjestää omaa aikaa.

Olisi mukavaa osallistua laadintakokoukseen, jossa saisi äänensä kuuluville.

Osa vastaajista toivoi, että heiltä kysyttäisiin asioita kyselyillä, joihin vastaaminen työn ohessa on helpoin tapa osallistua. Myös netissä tapahtuva keskustelu olisi yksityisille perhepäivähoitajille parempi tapa osallistua kuin paikan päälle kokoukseen lähteminen.

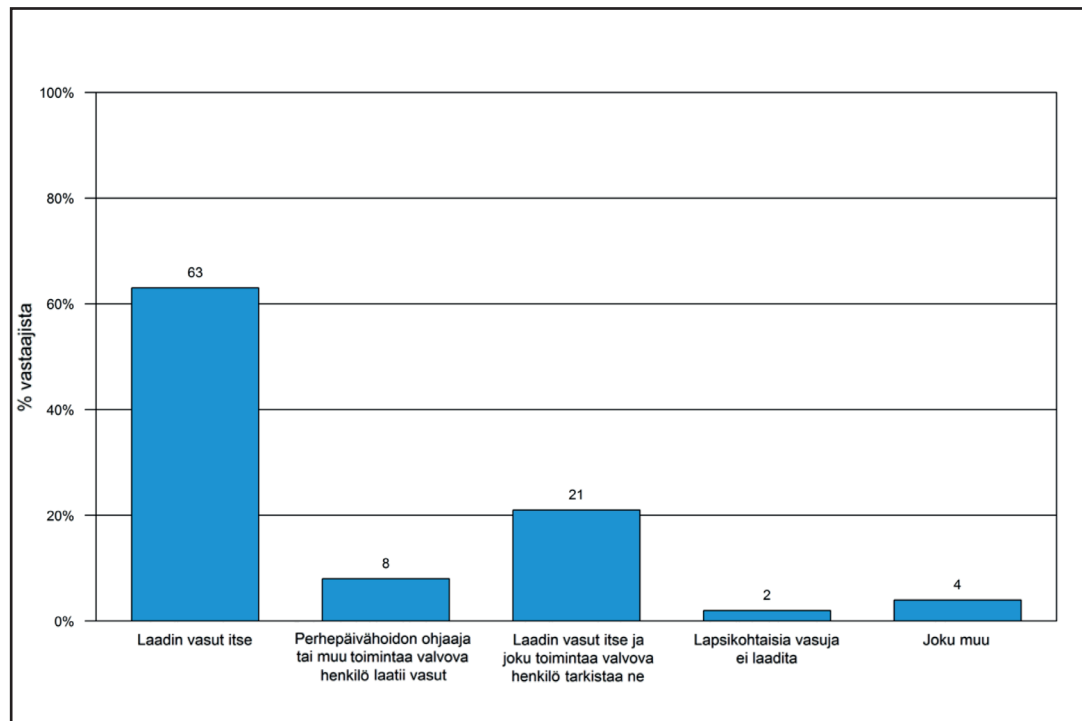
4.6.4 Lapsen vasuprosessi yksityisten perhepäivähoitajien arvioimana

Suurin osa yksityisistä perhepäivähoitajista käytti kunnan tekemää mallia lapsen vasusta (kuvio 40). Myös Opetushallituksen mallia käytettiin melko paljon (32 %). Vastaajista 6 % raportoi, että lakisääteistä lapsen vasua ei laadita lainkaan (40 kpl).

KUVIO 40. Yksityisten perhepäivähoitajien käyttämät lapsen vasut (%).

Lisäksi kysyttiin, kuka laatii lapsen vasut (kuvio 41). Valtaosa (63 %) kertoi laativansa lapsen vasut itse. Vastaajista 8 % raportoi, että perhepäivähoidon ohjaaja tai muu toimintaa valvova henkilö laatii ne ja vastaajista 21 % raportoi, että joku toimintaa valvova henkilö tarkastaa perhepäivähoitajan laatimat lapsen vasut.

KUVIO 41. Yksityisessä perhepäivähoidossa olevien lasten vasujen laatiminen (%).

Vastaajat kommentoivat kysymystä lisäksi avovastauksessa (30 vastausta). Joku muu vaihtoehto tarkoitti yleensä ryhmäperhepäiväkoteja, joissa lapsen vasut laadittiin yhdessä kollegojen kanssa.

Vastaajia pyydettiin kuvailemaan avovastauksella (605 vastausta), miten lapset ja huoltajat ovat olleet mukana lasten vasujen laatimisessa. Myös perhepäivähoidossa lasten mukana olo miellettiin usein lapsen mielipiteen selvittämiseksi. Tätä tehtiin havainnoimalla, haastatteleamalla, kyselemällä, keskustelemalla ja suomalla lasten kertoa vapaasti. Tapa vaihteli iän mukaan. Lasten mielipidettä selvitettiin myös vanhempien välityksellä ja avustuksella.

Vastauksissa todettiin myös, etteivät lapset aina osallistu. Pääsääntöisesti osallistuminen nähtiin ongelmalliseksi pienimpien lasten kohdalla, kuten esimerkissä ”Hoitolapseni ovat kaikki alle 3-v, joten eivät he kovasti vielä voi osallistua vasun laatimiseen”, todetaan.

Huoltajat osallistuvat olemalla mukana vasukeskusteluissa tai he täyttivät oman osuutensa vasusta (lapsen kanssa) kotona. Päivittäistä kommunikointia pidettiin tärkeänä osallistumisen tapana. Vanhempien omaa aktiivisuutta ja halua osallistua, pohdittiin myös. Vasun päivittäminen ja arviointi mainittiin myös muutamassa vastauksessa.

Vasu täytetään yhdessä vanhempien kanssa. Joka päiväiset keskustelut lasta tuodessa ja hakiessa ovat tärkeitä. Meillä on lomake, jossa on muutama kysymys vanhemmille, jonka he tuovat mukanaan keskusteluun.

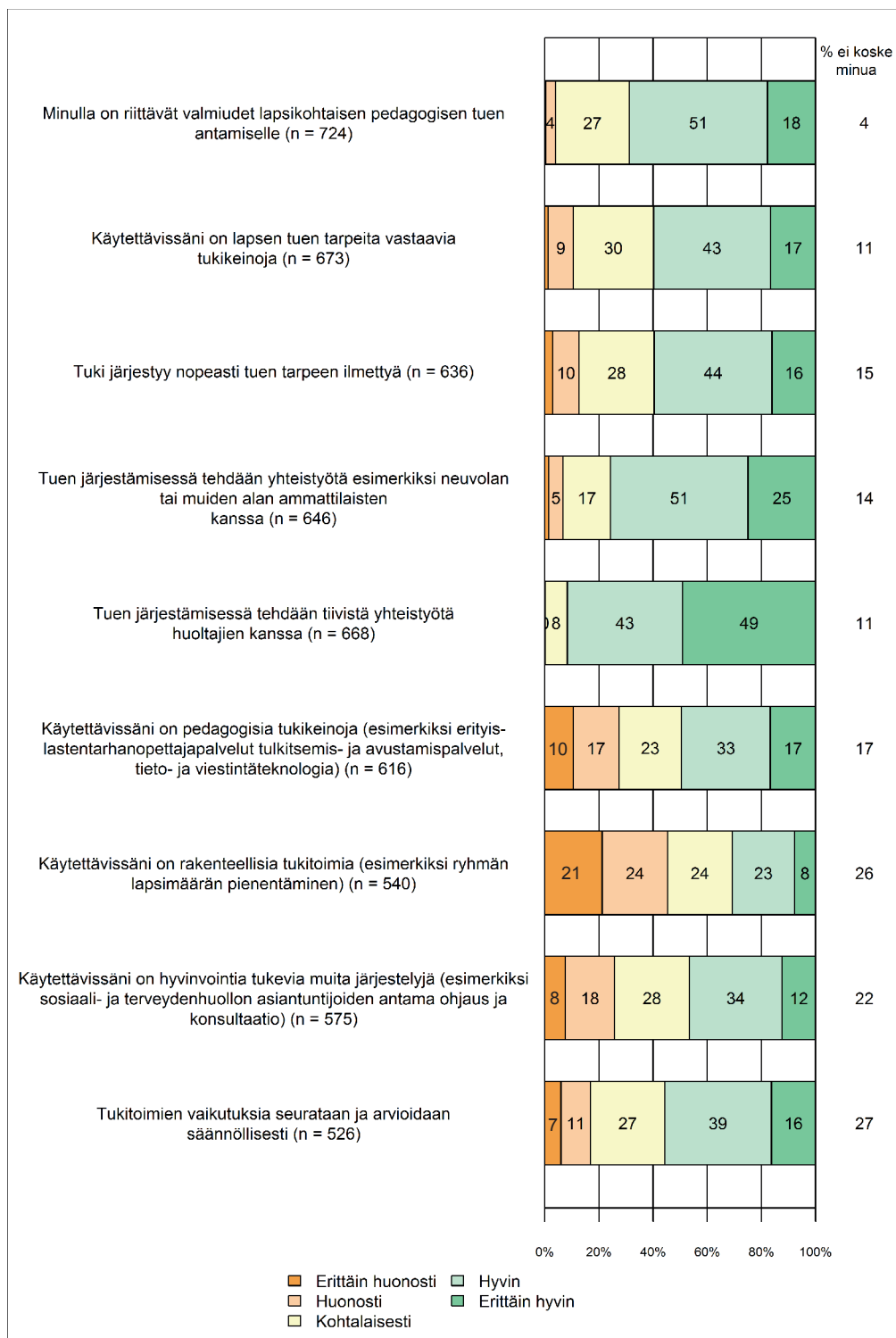
Yhdessä lapsen, huoltajien ja pph:n kanssa vasukeskustelussa sovitaan yhteisistä lapsen kasvua ja kehitystä tukevista tavoitteista ja ne kirjataan ylös.

4.6.5 Kehityksen ja oppimisen tuki yksityisessä perhepäivähoidossa

Yksityisiä perhepäivähoitajia pyydettiin arvioimaan edellytyksiään huomioida lapsen kehityksen ja oppimisen tuen tarpeet työssään. Kysymyksen avovastausten (225 vastausta) mukaan vastauksia on hyvä tarkastella kriittisesti. Avovastauksista voidaan päätellä, että tuen tarpeessa olevia lapset sijoittuvat hyvin harvoin yksityiseen perhepäivähoitoon. Monet vastaajat kertoivatkin vastanneensa kysymykseen hypoteettisesti, mikäli tällainen tilanne tulisi vastaan. Kuitenkaan tarkkaa tietoa tuen järjestämisestä ei kaikilla vaikuttanut olevan.

Tuen järjestämiseen liittyvä yhteistyö koettiin *hyväksi* (kuvio 42). Vastaajista 40 % koki, että käytettävissä ei ole tuen tarpeita vastaavia tukikeinoja ja vastaajista 31 % koki ammattitaitonsa riittämättömäksi pedagogisen tuen antamiselle. Vastaajista 40 % koki, että tuen tarpeen havaitsemisen jälkeen tuki järjestyy nopeasti enintään *kohtalaiseksi*.

Tukitoimien riittävyttä arvioitiin vieläkin kriittisemmin. Puolet vastaajista raportoi, että käytössä on pedagogisia tukikeinoja enintään *kohtalaisesti*. Vastaajista 10 % raportoi, että niitä on käytössä *erittäin huonosti*. Vastaajista 69 % raportoi, että käytössä on rakenteellisia tukitoimia enintään *kohtalaisesti*. Vastaajista 21 % raportoi, että niitä on käytössä *erittäin huonosti*. Vastaajista 54 % kertoi, että käytössä on hyvinvointia tukevia järjestelyjä enintään *kohtalaisesti*.

KUVIO 42. Yksityisten perhepäivähoitajien arvio edellytyksistään huomioida lapsen tuen tarpeet (%) (1=erittäin huonosti, 2=huonosti, 3=kohtalaisesti, 4=hyvin, 5=erittäin hyvin).

Avovastauksessa vastaajia pyydettiin kommentoimaan edellytyksiään huomioida lapsen tuen tarpeet. Kuten jo edellä todettiin, avovastauksista (225 vastausta) voidaan havaita, että kunnissa yksityiseen perhepäivähoitoon ei sijoitu lapsia, joilla on tuen tarvetta, tai heidän tuen tarpeensa ei ole toistaiseksi tullut esiin. Vastaajat olivat kuitenkin vastanneet, kuinka ajattelisivat asioiden olevan, jos tuen tarpeessa olevia lapsia olisi.

Nuo ovat arvioita ja perustuvat toisten hoitajien kokemuksiin. Itselläni ei ole koskaan ollut erityistä tukea tarvitsevaa lasta ryhmässä.

Ryhmässäni ei ole ilmennyt erityisiä tuen tarpeita joten vastasin teoriassa, jos tarpeita ilmenisi.

Vastaajat mielsivät, että mikäli lapsella olisi tuen tarvetta, hänen olisi hyvä siirtyä päiväkotiin. Tätä kuitenkin pohdittiin myös kriittisesti.

Erityistarpeisen lapsen olisi ehkä parempi siirtyä tarvittaessa päiväkotiin, jos se lapsen ja ryhmän kannalta olisi paras ratkaisu.

Xxx:n kaupunki ei tarjoa ELTON/ERTON palveluita meidän käyttöömme edes maksua vastaan, jolloin tukea ei ole tarjolla, vaan ainoaksi vaihtoehtoksi tarjotaan lapsen siirtoa kunnallisen päivähoidon piiriin (herkille lapsille tämä vaihtoehto on raskas, koska joutuisi isoon vuoropäiväkotiin isoon ryhmään ja hälinään, sensijaan että saisi tarvitsemaansa apua pienessä ryhmässä). Tähän olemme toivoneet parannusta jo VUOSLA, mutta kunta kokee sen yksittäisen yrittäjän tukemisena, vaikka mielestäni kyse on lapsen oikeudesta saada tukea siellä missä on hoidossa – etenkin kun meitä yksityisiä ei ole kovin montaa koko kaupungissa – eli isosta kuluerästä ei ole kyse. Muissa kaupungeissa mm. Xxx ja Xxx KUNTIEN yksityisillä perhepäivähoitajilla on myös käytössä ELTO:n palvelut ja jossain jopa ihan oma yksityisten lapsiin keskittynyt henkilökin! Meillä ainoa keino on tehdä yhteistyötä neuvolan ja vanhempien kanssa, mutta jos vanhemmat eivät koe ongelmaa – ei neivolakaan aja asiaa eteenpäin sen pintapuolisen raapaisun puitteissa, joka neivolakäynnillä lapsesta näkyy. Eli siksi kokisin asian-tuntijan tuen omien havaintojen eteenpäinviemiseksi todella tärkeänä. Että vanhemmille tulisi viestiä tuen tarpeesta myös joltain muultakin, kuin pelkästään hoitajalta. Itse osaan hakea tietoa aiheista ja valita ns. oikeat lähteet ja käyttää tarvittavia apukeinoja arjessani, mutta joskus olisi hyvä kun olisi joku luottamuksellinen keskustelukumppani ja joku joka sanoisi, että hyvin toimit näin ja joku joka viestisi vanhemmille, että tukea tarvitaan. Tämän asian koen todella voimakkaasti eriarvoistavan lapsia Xxx:n kunnassa.

”Yksi erityislapsi olisi kerran ollut tulossa, mutta en suostunut ottamaan häntä. Suosittelin, että menisi jonnekin missä olisi ammattitaitoa enemmän. Minulla on vain peruslapsia joille perushoito on tärkeää.”

Jos lapsella vaikuttaa olevan erityisen tuen tarve meillä ei ole mahdollista pyytää kaupungin erityislastentarhan opettajaa seuraamaan toimintaa ja varmistamaan vaikuttaisiko olevan erityisen tuen tarvetta. Meillä on mahdollista kysyä neuvoa neuvolasta, jos siihen on lupa vanhemmilta. Jos tukea ei saa (vanhemmilta/ kunnalta/ neuvolasta), saattaa ainoa vaihtoehto koko ryhmän toimivuuden kannalta

että hoitosubteen joutuu irtisanomaan. Ikävä vaihtoehto lapsen ja perheen kannalta. Minusta myös yksityiseen varhaiskasvatukseen/perhepäivähoitoon pitäisi saada käyttää kunnallista eltoa. Lapset ovat eriarvoisessa asemassa. (kunnallinen hoito/yksityinen hoito).

Kaupunki ei tue millään tavalla yksityisiä pphjia. Esim kelton joutuisi hoitaja kustantamaan itse omasta pussistaan.

Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmien sisällöt

Tässä kappaleessa raportoidaan paikallisten ja lasten vasujen sisällönanalyysi sekä tulokset paikallisten vasujen kriteereihin pohjautuvasta arvioinnista. Sisältöjä tarkastellaan vasun perusteissa esiintyvien teemojen avulla. Teemat antavat kehyksen, jonka sisällä aineistoa tarkastellaan aineistolähtöisesti. Teemat kuvataan kappaleessa 3.4. Arviointikriteerit muodostettiin sen mukaan, mitä vasun perusteet paikalliselta ja lapsen vasulta edellyttävät. Tarkempi kuvaus kriteereistä löytyy osoitteesta www.karvi.fi/varhaiskasvatus.

5.1 Paikallisten vasujen sisällöt

Noin puolet paikallisista suunnitelmista on laadittu siten, että niissä on säilytetty vasun perusteet -asiakirjan teksti kokonaisuudessaan ja paikalliset tarkennukset on sijoitettu tekstin sisälle erillisiksi kappaleiksi tai muuten erottuviksi kokonaisuuksiksi. Puolet toimijoista (mm. kaikki arvioinnissa mukana olevat yksityiset perhepäivähoitajat) ovat laatineet kokonaan erillisen asiakirjan, jossa ei ole eroteltu valtakunnallisesta asiakirjasta peräisin olevaa tekstiä ja järjestäjän omaa pohdintaa. Suurin osa näistä järjestäjän omaan tekstiin perustuvista asiakirjoista noudattaa valtakunnallisen varhaiskasvatussuunnitelman rakennetta, mutta osassa jäsennystä on muutettu. Omaan tekstiin ja jäsennykseen perustuvien asiakirjojen kokonaisuus on yleensä suppeampi kuin valtakunnallinen vasu, joten saattaa olla, että taustalla on oletus paikallisen suunnitelman käytämisestä rinnakkain valtakunnallisen vasun perusteet -asiakirjan kanssa. Monissa paikallisissa vasuissa on hyödynnetty valtakunnallisessa vasussa esiteltyä pedagogisen toiminnan viitekehystä. Lisäksi valtakunnallisen perusteasiakirjan ydinkohtia on jäsennelty ja havainnollistettu erilaisten taulukoiden ja kuvioiden avulla.

Paikallisissa vasuissa viitataan asiakirjoihin, jotka eivät ole paikallisen vasun liitteenä ja näin ollen eivät myöskään tämän dokumenttianalyysin aineistona. Esimerkkejä tällaisista asiakirjoista ovat muun muassa pedagogisia linjauksia tai arviointia koskevat asiakirjat.

Lasten osallistumista paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen on kuvattu lähes kaikissa paikallisissa suunnitelmissa. Yleisimpinä osallistamisen tapoina on käytetty haastatteluja ja keskusteluita. Lapsilta on kysytty mm. *"Mikä on hauskaa päiväkodissa?"*, *"Missä mieluiten leikit?"*, *"Mitkä lelut kiinnostavat?"* ja *"Mistä voit päättää päiväkodissa?"*. Muina lapsen osallistumismenetelminä mainitaan piirroksia ja mieleisten paikkojen ja asioiden valokuvaaminen. Lasten ajatuksia on asiakirjoissa tuotu esiin esimerkiksi puhekuoppien tai sitaattien ja piirrosten avulla. Lapsille tärkeitä aiheita ovat kaverit, ulkoilu sekä auttava, turvallinen aikuinen. Pääsääntöisesti paikallisissa vasuissa jätetään kuvaamatta toimenpiteet, joihin lasten kuuleminen on johtanut.

Vanhempien osallistumista paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen kuvataan kahdessa kolmasosassa paikallisia suunnitelmia. Yleisimpinä osallistumisen muotoja ovat erilaiset kyselyt ja vanhempainillat. Noin kolmannes palvelunjärjestäjistä kertoo myös toiveista, joita vanhemmat olivat esittäneet valmisteluprosessin aikana. Niissä painottuivat lapsen yksilöllinen, aito huomioiminen, suunniteltu ja joustava päivärytmi, kiusaamisen ehkäiseminen ja luottamuksellinen yhteistyö sekä leikin arvostaminen.

Noin puolet järjestäjistä kuvaa suunnitelmassaan myös sidosryhmien osallisuutta paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Näitä tahoja ovat esimerkiksi kulttuuri-, liikunta- ja kirjastopalvelut, sosiaali- ja terveystoimi sekä paikalliset Mannerheimin lastensuojeluliiton toimijat, evankelisluterilainen seurakunta ja vanhempainyhdistykset.

Noin yksi kolmasosa palvelun järjestäjistä kuvailee varhaiskasvatussuunnitelmaan perustuvia paikallisia suunnitelmia eli varhaiskasvatyksikössä ja/tai lapsiryhmässä tehtäviä suunnitelmia. Pääsääntöisesti nämä käytännöt on kuvattu väljästi esimerkiksi toteamalla yksikön laativan oman toimintasuunnitelmansa. Osassa paikallisista vasuista käsitellään näiden suunnitelmien laatimis- ja hyväksymisprosessia.

Muutamia varhaiskasvatuksen järjestäjät ovat jäsentäneet ryhmäkohtaisten vasujen rakennetta paikallisissa asiakirjassaan. Joissain paikallisissa vasuissa näitä suunnitelmia luonnehditaan määreillä kehkeytyvä tai päivittyvä, joten niitä pyritään muokkaamaan säännöllisesti toiminnan yhteydessä. Lapsiryhmäkohtaisiin suunnitelmiin viitataan myös kuvailtaessa lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman ja ryhmäkohtaisen toimintasuunnitelman välistä suhdetta. *"Lapsiryhmien toimintasuunnitelmissa käytetään hyväksi lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevia asioita ja teemoja"*.

Tarkasteltavien vasujen rakenteesta voidaan siis todeta, että ne ovat keskenään vaihtelevia.

Paikallisissa teksteissä ilmaistaan toimintaa perusteasiakirjan tapaan käyttämällä passiivirakennetta, esimerkiksi *"huomioidaan lapsen tarpeet, otetaan huomioon monipuolisuus tai tuetaan lapsen osallisuutta"*. Jatkuva passiivimuotoinen kielenkäyttö tuottaa toiminnan suorittajaksi tarkemmin määrittelemättömän joukon. Tämä on omiaan luomaan mielikuvan suosituksesta tai ehdotuksesta, jonka totuttamiseen ei suoranaisesti velvoiteta tai ohjata ketään. Toimijuus jää osin epämääräiseksi: onko tavoite asetettu henkilöstölle, toiminnalle, huoltajille vai lapselle? Toimijuus saattaa hämärtäytyä myös silloin, kun asiakirjassa vain todetaan asian tila: *"Kaikki ovat*

tasa-arvoisia ja kaikilla on yhtäläiset mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa". Millä keinoin tasa-arvoa edistetään? Mitä ovat yhtäläiset mahdollisuudet osallistua? Otetaanko ihmisten väliset erot huomioon? Asiakirjasta ei tällöin ilmene, millä konkreettisilla pedagogisilla käytännöillä tai toimilla tavoite saavutetaan.

Pienten, alle 3-vuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen ominaispiirteitä vasuissa käsitellään hyvin vähän. Teemaan saatetaan viitata epäsuorasti käyttämällä ilmaisuja *"mitä pienemmästä lapsesta on kyse"* tai *"pienimpien kohdalla"*. Alle 3-vuotiaiden varhaiskasvatusta luonnehtivassa puheessa korostetaan vuorovaikutusta, pysyvyyttä ja ennustettavuutta: *"Mitä pienemmästä lapsesta on kyse, sitä tärkeämpi on tarjota lapselle syytä kun hän sitä tarvitsee"*. Vain muutamassa tarkastelluista paikallisista vasuista alle 3-vuotiaiden pedagogiikan toteuttamista tai sen kuvauksen pohjana ollutta tutkimustietoa hyödynnetään laajemmin.

5.2 Lapsen osallisuus paikallisissa vasuissa

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Lähes kaikissa paikallisissa suunnitelmissa on tuotettu tekstiä lapsen mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa. Osallisuusteksteistä hahmottuu yhteisiä ulottuvuuksia, joita ovat lapsen ja aikuisen välisen suhteen määrittely sekä lapsi osallistuvana yhteisön jäsenenä ja osallisena päätöksenteossa. Paikallisissa vasuissa lapsen rooli toiminnan määrittäjänä on tuotettu vaihtelevasti. Yhtäältä lapsi on subjekti, joka toive on toiminnan lähtökohta. Tämä ilmenee kielenkäyttönä, jossa lasten kertoma toive on pedagogisen toiminnan lähtökohta, esimerkiksi *"lapsen toiveet luovat perustan toiminnan suunnittelulle"*. Toisaalta osallisuus määritellään aikuisen ja lapsen vuorovaikutukselliseksi prosessiksi, joka toteutuu lasten kuulemisena ja huomioimisena, esimerkiksi *"tartutaan lasten spontaaneihin ideoihin ja lapsen sanomisella ja mielipiteen ilmaisulla on vaikutusta"*. Tässä jälkimmäisessä, vuorovaikutuksellista prosessia korostavassa osallisuuden määrittelyssä, painottuu yksittäisen lapsen toiveiden ja ryhmän jäsenyyden välinen suhde, joista kertovat seuraavat esimerkit: *"Osallisuus ei tarkoita yksittäisten lasten toiveiden toteuttamista sellaisenaan vaan se on keskustelua kaikkien ryhmän jäsenten kesken"*, ja *"Osallisuudessa on kyse kaikkien ryhmän jäsenten näkemysten huomioimisesta sekä yhteisestä neuvottelusta kaikkia tyydyttävän ratkaisun löytymiseksi yksittäisten lasten toiveiden täyttämisen sijaan"*.

Konkretisoitaessa lapsen osallisuutta osallistuminen ja päätöksenteko nivoutuvat yhteen, sillä tavoitteeksi tuotetaan päätöksenteko ja siihen valmentautuminen. Tätä osoittavat ilmaisut *"harjoitellaan päätöksentekoa"*, *"annetaan lapsille aidosti mahdollisuuksia päättää asioista"*, *"robkaistaan tekemään valintoja"* sekä *"lapset otetaan mukaan päätöksentekoprosessiin"*. Tästä näkökulmasta osallisuus näyttäytyy aktiivisena vaikuttamisena. Osallisuutta konkretisoiviksi pedagogisiksi käytännöiksi on määritelty muun muassa lasten kokoukset, äänestykset ja ryhmän yhteisistä säännöistä sopiminen tai vaihtoehtoista valitseminen. Kuitenkin vain harvoin teksteissä tarkennetaan päätöksentekoon liittyvää prosessia eli lapsella olevaa taustatietoa erilaisesta vaihtoehtoista, yhteistä neuvottelua tai erilaisten vaihtoehtojen arviointia tai lapsen pääsyä erilasten vaihtoehtojen äärelle (ks. Turja & Vuorisalo 2017). Paikallisissa vasuissa ei ole juurikaan pohdittu konkreettisia keinoja niiden lasten osallistumiselle, jotka eivät vielä ilmaise itseään varhaiskasvatuspaikassa käytettävällä

kielellä. Myös alle 3-vuotiaiden tapoja osallistua yhteiseen päätöksentekoon konkretisoidaan varsin niukasti. Mainitut osallisuuden keinot tuntuvat edellyttävän suomen kielen taitoa ja halua ja kykyä käyttää sitä.

Päätöksen tekemiseen liittyvään osallisuustulkintaan yhdistyy myös vallan ja vastuun ulottuvuus. Tätä teemaa on paikallisissa vasuissa käsitelty jonkin verran. Näkökulmana on lähinnä henkilöstön kokonaisvastuun määrittely: *”Vastuu toiminnan pedagogisesta suunnittelusta on kasvattajalla”, ”vastuu pedagogisen toiminnan monipuolisuudesta säilyy aina aikuisella” tai ”henkilöstön tulee olla tietoinen tavoitteista”*. Osallisuus ei siis tarkoita, että vastuu varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumisesta siirtyy lapselle.

Aineistosta löytyy myös jonkin verran pohdintaa aikuisen ja lapsen välisen vallan ja vastuun jakamisesta toiminnan suunnittelussa ja arvioinnissa. Vastuun jakamisen konkretisointiin liittyvää tekstiä on kuitenkin melko vähän. Aikuisen ja lapsen välistä valtarakennetta ja osallisuuden mahdollistamista ilmentävät lähinnä henkilöstön ja lapsen välistä vuorovaikutusta kuvaavat määreet kuten *”kiinnitetään huomiota keskustelutapaan: lapsi on tasa-arvoisessa asemassa keskusteluissa aikuisen kanssa”* tai *”suhtaudutaan arvostavasti ja kunnioittavasti lasten aloitteisiin ja mielipiteisiin”*. Osallisuutta tarkasteltaessa olisi hyvä pohtia tarkoin valtarakennetta, sillä kysymys ei ole lapsen aikuisen välisestä vastakkainasettelusta. Valtasuhde on arjessa monimutkainen, ja positiivisen, lapsen etua kunnioittavan valtarakenteen tunnistamisen on keskeistä (ks. Siippainen, arvioitavana).

Monissa paikallisissa teksteissä kuvataan oppimisympäristön muokkaamista lapsen osallisuuden mahdollistajana: *”Aikuiset ottavat huomioon ympäristön suunnittelussa lasten kiinnostuksen kohteet, lasten omat ideat sekä mahdollistavat lasten oman osallistumisen oppimisympäristöjen rakentamiseen.”* Osa järjestäjistä liittää lapsen osallisuutta tukevaksi käytännöksi myös pedagogisen dokumentoinnin. Yhdessä toteutettava dokumentointi, esimerkiksi valokuvat, sadutus ja piirrookset antavat mahdollisuuden vuoropuheluun, joka kannattelee lapsen kuulluksi tulemistä. Oppimisympäristössä näkyvillä olevat dokumenttien nähdään edistävän vertaissuhteita ja vahvistavat kokemusta jäsenyydestä ryhmässä. Osallisuuspuhetta liitetään myös toiminnan järjestämisen tapaan. Erityisesti pienryhmätoiminnan nähdään vahvistavan lapsen mahdollisuutta vaikuttaa toiminnan kulkuun. Osallisuuden pedagogiikan toteutumista konkretisoidaan myös edellyttämällä henkilöstöltä joustavaa, lapsen aloitteita huomioivaa toiminnan suunnittelua.

5.3 Vuorovaikutusilmapiiri ja pysyvien ihmissuhteiden turvaaminen paikallisissa vasuissa

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata lasta eettiseen, toista ihmistä kunnioittavaan toimintaan ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Varhaiskasvatuksessa tulee myös turvata pysyvät ihmissuhteet.

5.3.1 Vuorovaikutus ja yhteistyötaidot

Vuorovaikutus, yhteistyötaidot ja toimiminen vertaisryhmässä ovat varhaiskasvatussuunnitelman keskeisiä teemoja. Paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa käsitellään vuorovaikutusta ja sen laatua puhumalla esimerkiksi vuorovaikutusilmapiiristä, tunnetaidoista, yhteishengestä, ryhmäytymisestä ja sosiaalisista taidoista.

Vuorovaikutusta käsittelevät suunnitelmatekstit liittyvät sekä henkilöstön ja lapsen väliseen suhteeseen, että vertaisvuorovaikutukseen ja yhteenkuuluvuuden tunteen luomiseen. Kuvailtaessa pedagogista toimintaa erityisesti leikki ja siihen liittyvä vuorovaikutus tuotetaan sosiaalisten taitojen harjoittelun ja vuorovaikutuksen ytimeksi, esimerkiksi *”Leikissä näkyvät lapsen asema ryhmässä, sosiaalinen kompetenssi ja sosiaaliset taidot”* ja *”Lapsen kokemaan osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen vaikuttaa leikkiin mukaan pääseminen ja niissä tasavertaisena toimiminen”*. Toinen keskinen pedagoginen näkökulma vuorovaikutustaitojen kehittymiseen on aikuisen antama käyttäytymismalli. Työntekijät mallintavat sensitiivistä vuorovaikutusta, toisen ihmisen kunnioittamisen ja ristiriitojen ratkaisemista. Tätä konkretisoidaan esimerkiksi ilmaisuilla *”aikuinen on vuorovaikutuksen roolimalli”*, *”aikuinen toimii esimerkkinä”* ja *”aikuinen kuuntelee lasta aidosti”*. Lisäksi kiinnitetään huomiota tunteiden tunnistamiseen ja niiden tietoiseen sanoittamiseen. Muutamassa asiakirjassa otetaan paikallisesti kantaa myös aikuisten keskinäisen vuorovaikutuksen merkitykseen positiivisen turvallisen ilmapiirin rakentumisen näkökulmasta. Tunnetilojen tunnistamisen oppimista ja ristiriitojen käsittelyä jäsennetään muutamissa paikallisissa asiakirjoissa myös erityisten pedagogisten lähestymistapojen, kuten hyvekasvatuksen tai positiivisen pedagogiikan, avulla. Lisäksi muutamissa suunnitelmissa viitataan tunnekasvatukseen liittyvään pedagogiseen tukimateriaaliin, kuten esimerkiksi Askeleittain-ohjelmaan.

5.3.2 Kiusaamisen ehkäisy

Käsiteltäessä toisen kunnioittamista ja ristiriitojen hallintaa noin kahdessa kolmasosassa paikallisista vasuista viitataan kiusaamisen torjumiseen, näistä vain yksi oli yksityisen perhepäivähoidon suunnitelma. Monissa teksteissä korostuu aikuisen määrätietoinen ja nopea väliintulo kiusaamistilanteissa *”Kiusaamiseen puututaan välittömästi”*, *”Emme salli kiusaamista”* tai *”Kiusaamiseen ja erimielisyyksiin puututaan heti”*. Kiusaaminen liitetään pääsääntöisesti yksilön kykyyn tunnistaa omia ja toisten tunteita ja ratkoa erimielisyyksiä, mutta varsinaisesti kiusaamisen käsitettä tai sen tunnistamista ei teksteissä avata. Lähes puolessa paikallisista asiakirjoissa mainitaan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Se määritellään joko järjestäjätason dokumentiksi tai varhaiskasvatyksikössä laadittavaksi toimintasuunnitelmaksi, jota käsitellään säännöllisesti lasten huoltajien ja henkilöstön kanssa. Kyseisten suunnitelmien sisältöä ei paikallisissa vasuissa avata. Joissakin tutkimuksissa on todettu, että mikäli kunta- tai yksikötason suunnitelmaa ei ole riittävästi konkretisoitu, riskinä on, että se ei johda pedagogisten käytäntöjen muokkaamiseen (ks. esim. Repo 2015).

5.3.3 Lapsiryhmien pedagoginen muodostaminen

Vaikka jäsenyys lapsiryhmässä kuvataan sosiaalisten taitojen oppimisen ja vertaisvuorovaikutuksen kentäksi, lapsiryhmien muodostamiseen liittyviin periaatteisiin viitataan vain muutamassa paikallisessa tekstissä, esimerkiksi *”Hyväksi käytännöksi on osoittautunut kahden kasvattajan muodostama työparityöskentely. Kaksi tai kolme työparia muodostavat tiimit”*.

Vasun perusteissa määritelty periaate lapsiryhmien muodostamisen pedagogisuudesta vaikuttaisi liittyvän lähinnä puheeseen pienryhmätoiminnasta ja sen järjestämisestä. Pienryhmätoiminnan järjestämisen periaatteet ovat kirjavat. Vaikka pienryhmätoimintaa perustellaan useissa vasuissa pedagogisilla tavoitteilla, toiminnan pedagogiset perustelut jäävät selvästi muiden perustelujen varjoon. Pienryhmien muodostamisen periaatteita luetellaan jonkin verran, esimerkiksi lasten toiveet, kaverisuhteet, lasten läsnäolopäivät, melutason hallitseminen ja henkilöstön pedagogiseen asiantuntemukseen perustuva harkinta. Toisaalta taustatekijäksi tuotetaan myös toiminnan porrastaminen ja tilojen monipuolinen käyttö.

Pienryhmätoiminnan kuvauksissa korostuu lapsen ja aikuisen välinen suhde, ja eritoten aikuisen mahdollisuus panostaa lapsen yksilölliseen kohtaamiseen: *”Pedagogisesti muodostetut, tarkoituksenmukaiset pienryhmät mahdollistavat lapsen yksilöllisen kohtaamisen ja lasten osallisuuden”*. Hyödyiksi mainitaan mm. aikuisen aito läsnäolo ja lapsikeskeisyyden vahvistuminen. Pienryhmän nähdään mahdollistavan havainnoinnin sekä antavan henkilöstölle mahdollisuuden oppia tuntemaan lapset paremmin. Tämän voi tulkita edustavan näkemystä, jonka mukaan suuremmassa ryhmässä työntekijän rooli jää valvontaa painottavaksi eikä henkilöstöllä ole edellytyksiä tuntea perusteellisesti kaikkia lapsia (ks. esim. Raittila 2013). On toki tärkeää, että henkilöstö tuntee lapsen yksilönä, mutta lasta on tarkasteltava myös ryhmän sisäisissä suhteissa, sillä näiden suhteiden kautta avautuu ymmärrys lapsen jäsenyydestä yhteisössä (ks. Vuorisalo & Eerola-Pennanen 2017).

Paikallisissa vasuissa on myös kuvauksia pienryhmätoiminnasta ryhmään kuulumisen mahdollistajana *”hyvän tunneilmapiirin lähtökohdana pidetään pienryhmätoimintaa, jossa yhdistyy lapsen kokemus ryhmään kuulumisesta sen tärkeänä jäsenenä olemisesta sekä laadukas pedagoginen toiminta”* tai *”Lapsi kokee olevansa ryhmän jäsen ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunne vahvistuu. Tämä mahdollistuu pienryhmätoiminnan avulla”*. Kuvauksia siitä, mikä pienryhmätoiminnassa erityisesti tukee ryhmän yhteenkuuluvuuden vahvistumista tai mahdollistaa lapsen jäsenyyttä ryhmässä, on harvoin.

Pienryhmätoiminnan määrittäessä vuorovaikutuksen tärkeimmäksi rakenteeksi kysymyksiä herättää myös pienryhmien välisen toiminnan jäsenytyminen ja monimuotoisten pienryhmän ulkopuolisten vertaissuhteiden varmistaminen. Näitä ulottuvuuksia vasuissa kuvataan varsin niukasti. Vaikka kuuluminen ja jäsenyys ryhmässä tuotetaan merkittäväksi tavoitteeksi, jää hie-man epäselväksi, kuuluuko lapsi ensisijaisesti pienryhmään vai onko lapsen vuorovaikutuksen ja kuulumisen kenttänä pienryhmää laajempi kokonaisuus. Teksteistä ei myöskään selviä, onko lapsen kokemusta ryhmään kuulumisesta selvitetty tai aiotaanko sitä selvittää. Vertaissuhteiden näkökulmasta oman paikan määrittely ja löytäminen pienryhmien ja laajemman ryhmän kehityksessä on keskeistä, sillä vertaissuhteiden verkosto, joka yhden pienryhmän sisällä saattaa jäädä liian niukaksi, tukee lasten keskinäisten tunnesiteiden muodostumista (ks. Koivula 2010).

Toinen pohdinnan aihe on henkilöstön keskinäiset roolit ja tehtävät. Vaikka lapsiryhmän ohjaamiselle asetetaan korkeita tavoitteita, esimerkiksi *”aikuiselta vaaditaan läsnäoloa, hyvää vuorovaikutusta ja sensitiivistä kasvatustotetta”*, henkilöstön keskinäistä työnjakoa ja konkreettisia pedagogisia käytänteitä pienryhmän ohjaamisessa kuvataan niukasti ja vaihtelevasti. Yhtäältä todetaan, että *”jokaisella lapsella on oikeus ryhmän koko henkilöstöön”*, toisaalta rakenteena voi olla esimerkiksi pysyviä pienryhmärakenteita korostava omahoitajuus.

5.3.4 Pysyvien ihmissuhteiden varmistaminen

Pysyvien ihmissuhteiden varmistamiseen otetaan konkreettisesti paikallisesti kantaa vain muutamassa asiakirjassa. Teema kytkeytyy lähinnä joustaviin ryhmärakenteisiin ja pienryhmätoiminnan järjestämiseen, kuten oheinen esimerkki osoittaa: *”Muodostamalla joustavia lapsiryhmiä pyritään minimoimaan siirtymät varhaiskasvatuksen aikana. Hyvällä ennakkoinnilla ja huolellisella pienryhmien suunnittelulla turvataan mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet.”* Joustavan lapsiryhmärakenteen ja pysyvien ihmissuhteiden rakentumisen välistä yhteyttä ei tarkemmin määritellä. Tarkoittaako tämä käytännössä luopumista pysyvistä ryhmärakenteista, mikä saattaa johtaa ennemmin entistä suurempaan vaihtuvuuteen kuin pysyvyyteen.

Lisäksi muutamassa paikallisessa vasussa korostetaan pysyvyyttä pienimpien lasten varhaiskasvatuksen keskeisenä laatuksena: *”Pienten lasten varhaiskasvatuksessa tärkeitä piirteitä ovat pysyvyys, ympäristön tapahtumien toistuvuus ja säännönmukaisuus. Niiden toteutuessa lapset voivat tuntea olonsa turvallisiksi, kuuluvansa jonnekin ja olevansa tärkeitä. Siksi on tärkeää turvata vertaisryhmän ja henkilökunnan pysyvyys.”* Varsinaisia keinoja pysyvien ihmissuhteiden varmistamiseen ei kuitenkaan kuvata.

5.4 Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo paikallisissa vasuissa

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo löytyvät vasun perusteissa sekä arvoista että toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavista periaatteista. Vasun perusteissa yhdenvertaisuus ja tasa-arvo liitetään laajempaan, kaikkien ihmisten samanarvoiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun riippumatta esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä seikoista.

Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon käsitteitä on avattu paikallisissa vasuissa vaihtelevasti. Yli kahdessa kolmasosassa paikallisista vasuista yhdenvertaisuus ja tasa-arvo on mainittu ainakin sanana tai periaatteena, mutta valtaosassa yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen toiminnan sisältöä ei ole konkretisoitu pedagogiseksi toiminnaksi. Esimerkiksi *”lapsia ja huoltajia kohdellaan tasa-arvoisesti”* tai *”jokaisella lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä kehittää taitojaan ja tehdä valintoja sukupuolesta, syntyperästä ja kulttuuritaustasta riippumatta”* yhdenvertaisuus ja tasa-arvo määrittävät tavoitetilaksi, joiden edistämistä ei kuitenkaan aseteta eksplisiittisesti henkilökunnan vastuulle eikä niiden edistämisen keinoja kuvata. Tämä saattaa johtaa siihen, että käytännön toiminnassa yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista on vaikeaa arvioida. Kourallisessa paikallisissa vasuissa on pohdittu tapoja edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa, esimerkiksi *”Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumisen varmistamiseksi järjestetään henkilöstölle täydennyskoulutusta”* tai *”Yhdenvertaisuus*

koetaan varhaiskasvatuksessa tärkeäksi. Lapsiryhmässä keskustellaan eri kulttuureista ja tutustutaan lasten ja perheiden tapoihin ja kulttuureihin ja samalla opetellaan hyväksymään erilaisia tapoja toimia ja elää.” Nämä lausumat asettavat tietyn velvollisuuden nimetylle toimijalle (ensimmäisessä palvelun järjestäjälle/tuottajalle, jälkimmäisessä henkilöstölle) ja ovat myös arvioitavissa.

Vasun perusteissa yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistäväksi toimintatavaksi on määritelty sukupuolisensitiivisyys. Paikallisista vasuista noin kolmanneksesta löytyy maininta sukupuolisensitiivisyydestä. Näistä lähes kaikissa oli esitetty jokin konkreettinen toimenpide, jolla sukupuolisensitiivisyyttä edistetään, esimerkiksi *”Sanalliseen viestintään ja ohjeistukseen tulee kiinnittää huomiota, jotta aikuinen ei toimillaan rajaa leikin mahdollisuuksia. Omat käsitykset sukupuolirooleista ja stereotyypeistä on tiedostettava.”*, *”oppimisympäristö rakennetaan sukupuolisensitiivisesti”* tai *”toimimme sukupuolisensitiivisesti, eikä meillä ole ns. tyttöjen ja poikien juttuja”*.

5.5 Kulttuurinen osaaminen ja diversiteetti paikallisissa vasuissa

Varhaiskasvatuslain 2 § mukaan tavoitteena on kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Paikallisten vasujen tulkinnat kulttuurisesta osaamisesta vaihtelevat melkoisesti. Varsin usein tarkastelun painopiste on lähialueen kulttuuriperinteessä. Sitä kuvataan muun muassa seuraavilla ilmaisuilla: historiallinen perintö, kotiseudun tunteminen, sukupolvelta toiselle siirtyvä perintö sekä taidekaupunki ja taidelähtöinen kulttuuripääoma. Paikallisen kulttuuriin liittyvä pedagogiset käytännöt konkretisoituvat muun muassa ehdotettuina retkinä tai tutustumiskäynteinä tai verkostoitumisena paikallisten kulttuuripalveluiden kanssa. Teksteissä kulttuuritarjonnan hyödyntämiseen viitataan suositusluonteisesti.

Toinen näkökulma kulttuuriseen osaamiseen välittyy moninaisuuden kohtaamisesta. Lähes poikkeuksetta kulttuurisen moninaisuuden käsittely kytketään perusteasiakirjan mukaisesti lapsiryhmässä jo olevien lasten kielelliseen ja kulttuuriseen taustaan. Yleisempää moninaisuuden käsittelyä konkretisoidaan melko vähän, vaikka teksteissä saattaa olla yleisluontoisia diversiteettiin viittaavia toteamuksia, kuten *”kaikki me olemme erilaisia”*. Kulttuurien kohtaamisen käsittelyssä voidaan erottaa erilaisia näkökulmia. Yhtäältä kulttuurinen moninaisuus tuotetaan erilaisuutta korostavana ja sopeutumista edellyttävänä muutoselementtinä. Tätä heijastavat ilmaukset *”opetellaan hyväksymään erilaisuutta”*, *”erilaisuuden ymmärtäminen ja hyväksyminen”*, *”olen hyväksytty tässä ryhmässä”*, *”kohtaamme eritaustaiset ihmiset suvaitsevaisella asenteella”* sekä *”lapsella on lupa puhua omaa äidinkieltään”*. Toinen lähestymistapa on moninaisten kieli- ja kulttuuritaustojen tekeminen näkyväksi arjen toiminnassa. Moninaisuuden kohtaamiseen liittyvinä pedagogina käytäntöinä toistetaan vasun perusteissa mainittuja toiminnallisia sisältöjä, kuten erilaisten juhlaperinteet, tarinat, pelit ja leikit. Paikallisia uusia keinoja, joilla moninaisuudesta tulisi pedagogisen toiminnan arkipäivää, ei juurikaan kuvata. Esimerkiksi pohdinta moninaisuuden jatkuvasta näkymisestä oppimisympäristöissä jää melko niukaksi.

5.5.1 Moninaisuuteen liittyvä tieto ja osaaminen

Moninaisuuden käsittelyyn kytkeytyy myös eri kulttuureihin ja erilaisiin elämäntapoihin liittyvän tiedon ja osaamisen tuottaminen. Vallitseva näkökulma on asiakasperheiden huoltajien asiantuntijuuden hyödyntäminen erilaisten kulttuurien tai elämäntapojen ominaispiirteiden esittelijöinä. Tätä kuvataan muun muassa seuraavasti *”voidaan hyödyntää eri kulttuureista tulleiden perheiden tietoa omista juuristaan”* ja *”mahdollisuuksien mukaan lasten huoltajat osallistuvat kertomalla omasta kulttuuristaan, kuten juhlapyhistä ja niiden viettotavoista”*. Perheiden toiminta erilaisuuden airuena voi olla problemaattista. Vaikka valtakulttuurin edustajien toiminnan taustalla on hyvän tahoinen kiinnostus, saattaa toiminta lapsen näkökulmasta muodostua erilaisuutta ja toiseutta tuottavaksi. Näin toimintamalli, jonka toivotaan edistävän esimerkiksi eri kulttuuritaustaisten ryhmien välistä ymmärrystä, päinvastoin vahvistaa stereotyyppisiä käsityksiä ja sulkee valtakulttuurin ulkopuolelta tulevat siitä ulos. (Ks. Srinivasan 2017.) Jos kulttuuriseen moninaisuuteen kasvattaminen irrotetaan arjen toiminnasta erityisiksi tapahtumiksi, se alleviivaa kulttuurien välisiä eroja, ei pienennä niitä tai lisää kulttuurien välistä ymmärrystä. Lapsen kannalta tästä voi olla seurauksena se, että valtakulttuuria edustavat lapset rakentavat hierarkioita ja sulkevat muut lapset toiminnan ulkopuolelle. (Ks. Lappalainen 2006; Paavola 2007.)

Vaikuttaa sitä, että yhteisöllisyyttä rakentavien kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvien pedagogisten käytäntöjen toteuttaminen edellyttää henkilöstöltä nykyistä laajempaa tietoperustaa, jotta kulttuurinen osaaminen ei lähtökohtaisesti rakennu lapsen, lapsiryhmän tai päiväkodin asiakasperheiden asiantuntemuksen varaan, sillä tämä kaventaa moninaisuuden tarkastelua ja saattaa tuottaa toiseuden kokemusta. Vain muutamassa asiakirjassa on kuvattu palvelun järjestäjän organisoimaa suunnitelmaa henkilöstön kulttuurisen osaamisen lisäämiseksi. Noin kolmasosa järjestäjistä on kuvannut erilaisia materiaaleja ja oppaita kulttuuritietoisten pedagogisten käytäntöjä kehittämiseksi.

5.5.2 Katsomuskasvatus

Paikallisissa vasuissa ei juurikaan konkretisoida niitä pedagogisia käytäntöjä, joilla varmistetaan vasun tavoitteeksi asetettu katsomuksellisen monimuotoisuuden huomioiminen ja toisaalta toiminnan katsomuksellinen ja uskonnollinen sitouttamattomuus. Katsomuskasvatukseen liittyvissä teksteissä noin puolet paikallisista järjestäjistä konkretisoi toimintaa viittaamalla yhteistyön paikallisen evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa. Samassa yhteydessä todetaan, että yhteistyötä tehdään perheiden vakaumusta kunnioittaen tai että toiminnassa huomioidaan muutkin uskonnot ja vakaumukset. Ainostaan yksi paikallinen toimija ottaa kantaa vaihtoehtoisen toiminnan järjestämisestä niille lapsille, jotka eivät osallistu uskonnollisten tai katsomuksellisten yhteisöjen järjestämään toimintaan. Tässä pohdinnassa huomioidaan lapsen asema ryhmän jäsenenä: *”Toiminta on järjestettävä siten, että kukaan ei koe jäävänsä ryhmän ulkopuolelle.”*

Paikallisissa vasuissa ei myöskään oteta pääsääntöisesti kantaa siihen, miten henkilöstön tietoisuutta eri katsomuksista on tarkoitus lisätä. Jos paikallisen tason asiakirjassa ainoa konkretisoitu taho on esimerkiksi lähiseurakunta ja katsomuskasvatuksen toteutukseen liittyvä keino seurakunnan järjestämä hetki, katsomuksellisen monimuotoisuuden huomioiminen ei välttämättä

toteudu. Vaikka vasun perusteissa edellytetään katsomuskasvatuksen osalta vain lapsiryhmässä esiintyvien katsomuksien käsittelyä, asiaa olisi varmasti viisainta käsitellä paikallisessa asiakirjassa keinojen osalta valmiiksi.

5.6 Arvioinnin kuvaukset paikallisissa vasuissa

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta. Paikallisten asiakirjojen kuvaukset varhaiskasvatuksen arvioinnista ovat keskenään varsin erilaisia. Arviointia käsitellään monella tasolla ja fokus on arviointiprosessin kuvaamisessa ja selkiyttämisessä. Prosessikuvaukset lisäävät arvioinnin ennustettavuutta sijoittavat eri toimijat, kuten henkilöstön, asiakkaat ja lapset osaksi arvioinnin kokonaisuutta.

Järjestäjätasolla toteutettavan arvioinnin prosessia konkretisoidaan paikallisissa vasuissa esittelemällä erilaisia arvioinnin menetelmiä, kuten laatukselyt ja kehittämisvalikot. Lisäksi muutamat järjestäjät määrittelevät täsmällisiä arvioinnin kohteita ja painopisteitä, esimerkiksi oppimisympäristöjen tai moniammatillisen yhteistyön toteutumisen arviointi. Paikallisen tason arvioinnin aikatauluja asiakirjoissa kuvataan väljästi. Yleisin tarkastelujakson pituus on yksi toimintavuosi. Osa järjestäjistä jättää paikallisen arvioinnin melko niukan maininnan varaan tai viittaa arvioinnista tehtyihin suunnitelmiin, jotka eivät ole paikallisen vasun liitteenä.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeinen laadunhallinnan ulottuvuus sekä perusteasiakirjassa että paikallisissa suunnitelmissa. Henkilöstön itsearviointia kuvaillaan sekä yksikkötasolla tapahtuvana jatkuvana toimintana että työntekijän henkilökohdallisen osaamisen tarkastelun kautta. Itsearvioinnin perustaksi tuotetaan toiminnan dokumentointi. Paikallisissa teksteissä dokumentoinnin systematisoiminen tai kehittäminen on kuitenkin kuvattu varsin vaihtelevasti. Se on saatettu tuottaa varhaiskasvatussyksikön omaksi tehtäväksi: *”Varhaiskasvatuksen toimipisteet kehittävät itsearviointiaan”* tai arvioinnin tueksi on kehitetty koko organisaatiota palvelevia arviointityökaluja: *”Laadunarviointia suoritetaan jatkuvana itsearviointina ja käyttöön otetaan yhteiset itsearviointilomakkeet, joilla henkilöstö arvioi omaa työtään”*. Myös erilaiset pedagogiset keskustelufoorumit mainitaan arvioinnin kuvauksissa. Lapsiryhmän tasolla tapahtuvan arvioinnin kehyksiä ovat muun muassa erilaiset pedagogiset suunnitelmat, ryhmävasut, pedagoginen dokumentointi ja tiimisopimukset. Pedagogisen suunnittelun ja dokumentoinnin tapoja tai systemaattisuutta asiakirjoissa kuvataan melko niukasti. Pedagogisen dokumentoinnin määritellään kohdentuvan sekä lapsen oppimiseen että henkilöstön tavoitteellisen toiminnan arvioimiseen. Tämän arviointityön toteuttamisen foorumeiksi kuvataan päiväkotien viikkopalaverit ja tiimikokoukset sekä koulutukset ja kehittämisillat.

Paikallisissa vasuissa pedagogisen työn arviointi vaikuttaa ohjautuvan vahvasti henkilöstötiimin tasolle ja painottuvan itsearviointiin. Tämä edellyttää pedagogisten käytäntöjen riittävää konkretisointia. Erityisen haastavaa itsearviointi voi olla pienryhmätoiminnan osalta. Pienryhmätoiminta todetaan keskeiseksi arjen käytännöksi, mutta toteuttamisen, rakenteen ja ryhmien muodostamisen arvioinnin kriteereitä on konkretisoitu niukasti. Tässä toimintamuodossa työntekijä saattaa

vastata lapsiryhmän toiminnasta yksin, joten työn reflektointi voi jäädä täysin yksilön oman arvion varaan. Tämä edellyttää arviointimenetelmien kehittämistä ja selkeästi konkretisoituja arviointikriteereitä. Muutamissa paikallisissa asiakirjoissa henkilöstötiimien systemaattisen itsearvioinnin tueksi onkin kehitetty organisaatiotason yhteisiä välineitä, kuten havainnointilomakkeita tai pedagogisen toiminnan suunnittelulomakkeita tavoitteineen. Tällaiset rakenteet voisivat edesauttaa arviointia ja laadun hallintaa, sillä tutkimuksen mukaan henkilöstötiimien pedagoginen suunnittelu jää usein rutiininomaiseksi eikä suunnittelun pohjana ole välttämättä arvioitavissa olevaa pedagogista tavoitetta (Heikka, Halttunen & Waniganayake 2016).

5.7 Lasten vasujen sisällöt

Kaikilla lapsilla on oikeus suunnitelmalliseen ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen, joka edistää lapsen iän ja kehityksen mukaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä luo oppimisen edellytyksiä ja edistää jatkuvaa oppimista. Jotta lapsen henkilökohtainen vasu palvelee näiden tavoitteiden edistämistä, on oleellista tarkastella vasun laatimisen ja arvioinnin käytäntöjä, lapsen vasuun liittyvien vastuiden määrittelyä ja siinä sovittujen tavoitteiden konkretisoitumista pedagogisiksi käytännöiksi. Toimintaprosessin rakenteen ja vastuiden määrittelyn ohella lapsen vasua laadittaessa käytettävällä lomakkeella on pedagogisia käytäntöjä ohjaava rooli. Vasulomake tarjoaa tulkintakehyksen, joka ohjaa pedagogista ajattelua ja tuottaa tulkintoja lapsesta ja lapsuudesta. (Ks. Alasuutari & Karila 2009.)

5.7.1 Lapsen vasun laadinta

Monissa paikallisissa suunnitelmissa lapsen vasun laadinta kuvataan pedagogisesti eteneväksi monivaiheiseksi prosessiksi. Tämä prosessi koostuu lapsen vahvuuksien ja tarpeiden havainnoinnista, lasten ja vanhempien kuulemisesta ja konkreettisesta vasu-keskustelusta, jossa asetetaan tavoitteita suunnitelmalliselle pedagogiselle toiminnalle. Prosessiin kuuluu myös asetettujen tavoitteiden saavuttamisen arviointi, joka käynnistää uuden suunnitelman tekemisen. Monissa paikallisissa vasuprosessin kuvauksissa korostetaan lapsen vasukeskusteluun valmistautumisen merkitystä. Valmistautumisvaihetta on konkretisoitu erilaisten havainnointi- ja kyselykaavakkeiden ja ohjeiden avulla.

Lapsen oppimisen edellytysten tukeminen edellyttää lapsen omien mielipiteiden ja toiveiden selvittämistä ja huomioimista osana suunnitelmaprosessia. Paikallisissa asiakirjoissa on määritelty erilaisia tapoja kuulla ja osallistaa lasta. Menetelminä mainitaan muun muassa lapsihavainnointi, lasten haastattelut sekä yhdessä vanhempien kanssa täytettävät kyselylomakkeet. Lapsen toiveiden kuulemisen tavat poikkeavat toisistaan toimintatavan strukturoinnin suhteen. Osa järjestäjistä ei tarkemmin määrittele lapsihavainnoinnin tai lapsen haastatteleminen rakenteita. Muutamat järjestäjät ovat luoneet valmiita kaavakkeilta tai lapsen haastattelun tai havainnoinnin jäsentämiseksi.

Huoltajien osallisuuden lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa kuvataan koostuvan sekä päivittäisestä vuorovaikutuksesta ja valmistautumisesta lapsen suunnitelman laatimiseen että vasukeskustelussa tapahtuvasta toiminnan arvioinnista ja uusien tavoitteiden asettamisesta. Perusteasiakirjan hengen mukaisesti vanhemmille tuotetaan merkittävä rooli lapsen toiveiden ja ajatusten välittäjänä.

Suurimmassa osassa paikallisia asiakirjoja jätetään päiväkotihenkilökunnan vastuut lapsen vasun laatimisprosessissa varsin avoimeksi. Koko henkilöstötiimin merkitys lapsen vasuprosessissa korostuu monessa paikallisessa suunnitelmassa, mutta varsinaiseen työnjakoon ei oteta konkreettisesti kantaa. Tarkastelluista paikallisista suunnitelmista muutamissa määriteltiin lapsen vasukeskustelu lastentarhanopettajan tehtäväksi, muissa asiakirjoissa työnjakoon ei tekstissä puututtu tai se muotoiltiin väljemmin käyttäen ilmaisuja kuten *”lapsen varhaiskasvatussuunnitelmakeskustelun voi käydä lastenhoitaja, mutta vasun laadinnasta ja arvioinnista vastaa lastentarhanopettaja”* tai *”Pedagogiikan toteuttamisvastuu on lastentarhaopettajalla, vasukeskusteluiden toteuttamisesta päätetään henkilöstön kesken”*. Lapsen vasukeskustelun käyminen saatettiin määritellä myös omahoitajan työtehtäväksi. Vasun perusteet -asiakirja asettaa vastuun pedagogisesta toiminnasta ja lapsen vasun laadinnasta lastentarhanopettajalle. Vasuprosessin ydintä on päättää pedagogisista toimenpiteistä ja niiden toimeenpanon arvioinnista yhdessä huoltajien kanssa. Aineiston perusteella voidaan todeta, että lastentarhanopettajan roolia lapsen vasuprosessissa tulkitaan vaihtelevilla tavoilla.

Perhepäivähoidon osalta paikallisissa asiakirjoissa vasukeskustelun käymisestä todetaan, että perhepäivähoitajan tukena toimii esimies tai esimerkiksi erityislastentarhanopettaja.

5.7.2 Lasten vasulomakkeet ja niiden merkitys

Tarkasteltavana olleista lapsen vasuista vähän yli puolessa on hyödynnetty Opetushallituksen laatimaa ohjelomaketta ja lopuissa perustana on järjestäjän itse laatima vasulomake tai useista lomakkeista koostuva kokonaisuus. Järjestäjien omat vasulomakkeet ovat keskenään varsin erilaisia. Monissa paikallisissa vasulomakkeissa painottuu osaamisalueiden kuten kielellisten, sosiaalisten tai motoristen taitojen ikäkausikohainen tarkastelu ja lapsen kykyjen kuvailu. Tämä rakenne johdattaa asettamaan erillisiä tavoitteita lapselle kullakin tarkasteltavalla osa-alueella. Lisäksi lähestymistapa näyttää korostavan lapsen kasvun ja kehityksen tarkastelua normatiiviseen ikäkausijatteluun perustuen. Valtakunnallisessa vasussa kuitenkin on pyritty siirtämään painopistettä lapsen oppimisesta ja sen arvioinnista henkilöstön suunnitteleman ja toteuttaman pedagogisen toiminnan arviointiin.

Tavassa, joilla lapsen vasuissa asetetaan tavoitteita pedagogiselle toiminnalle, on nähtävissä kaksi erilaista lähestymistapaa. Usein lapsen kasvua ja kehitystä tarkastellaan arjessa havaittujen pulmien kautta esimerkiksi *”harjoittelee pettymyksen sietoa”*, *”opettelee odottamaan omaa vuoroa”*, *”ulkona tarrautuu aikuiseen – kannustetaan liittyämään muiden lasten leikkeihin”*. Toinen tarkastelunäkökulma on lasten toiminnallisiin kiinnostuksiin perustuva toiminnan suunnittelu: *”Lapsi on kiinnostunut luonnosta ja eläimistä, erityisesti linnuista – tuetaan kiinnostusta luontoon ja vahvistetaan motorisia taitoja liikkumalla usein lähimetsässä ja tarkastelemalla yhdessä luonnon ilmiöitä.”* ja *”Puutyöt ja erilaiset kädentyöt*

kiinnostavat – mahdollistetaan nikkarointi pienryhmätilassa ja tuetaan sen avulla myös ryhmässä toimimista". Nämä eri lähestymistavat muovaavat erilaisen näkymän lapsesta kehittyvänä toimijana varhaiskasvatuksen arjessa ja tuottavat erilaista toimintaa. Jälkimmäisessä tarkastelunäkökulmassa vasujen teksti kuvaa selvemmin sitä, miten havainto johtaa henkilöstön toimintaan, ei niinkään siihen, miten lapsi omalla toiminnallaan selviytyy haasteista (ks. Heiskanen, Alasuutari & Vehkakoski 2018).

Vaikuttaisi siltä, että lapsen tarpeiden ja kiinnostusten kohteiden, niistä johdettujen toiminnan tavoitteiden ja pedagogisten toimenpiteiden välinen suhde oli konkreettisempi Opetushallituksen vasulomakkeelle kirjatuissa keskusteluissa kuin järjestäjien omissa lomakkeissa. Tavoitteiden ja arjen käytäntöjen välinen suhde rakentui selkeämmin. Avoimeksi jäävien tavoitteiden, kuten rohkaisemisen tai kannustamisen, lisäksi tuotettiin tarkempia kuvauksia henkilöstöltä odotetusta, tavoitteen suuntaisesta toiminnasta, esimerkiksi *"aikuinen mallintaa sanoja lauseiksi erilaisissa arjen tilanteissa"* tai *"aikuinen koskettaa olkapäälle ja rauhoittaa odottamaan omaa vuoroa"*.

Tarkastelu osoittaa, että vasulomakkeet johdattavat valitsemaan näkökulman lapsen kasvun ja kehityksen seuraamiseen ja vaikuttavat merkittävästi tapaan asettaa tavoitteita pedagogiselle toiminnalle. Kaavakkeiden ja lomakkeiden ymmärtäminen pedagogisia käytäntöjä kehittävinä työkaluina lapsen kasvun ja kehityksen kontrolloinnin sijaan edellyttää vahvaa pedagogista asiantuntijuutta ja reflektointia työtöitä (ks. Alasuutari ym. 2014).

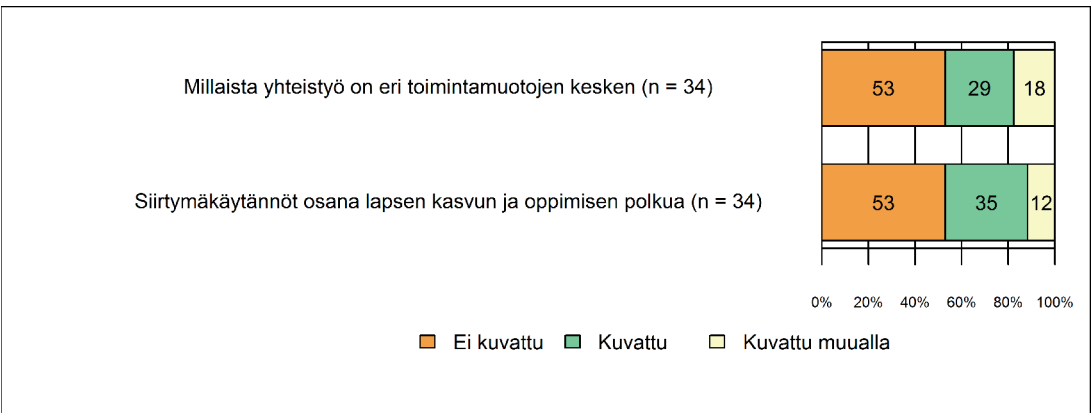
5.7.3 Lapsen vasun ja lapsiryhmän toiminnan suunnittelun välinen yhteys

Vasun perusteet velvoittavat lapsiryhmän toiminnan suunnitteluun. Lapsen vasuun kirjattujen tavoitteiden ja lapsiryhmän oman suunnitelman välinen yhteys on tuotettu vaihtelevasti. Vaikka vasun perusteissa ei ole edellytetty, että kaikki sen osat tulisivat käsitellyksi lasten vasuissa, osa järjestäjistä määrittelee yhteyden suorana: *"Lapsiryhmän toiminta perustuu lapsen vasuista nouseviin tavoitteisiin."* tai *"lasten vasut yhdistyvät ryhmävasuksi"*. Toisena näkökulmana on suunnitelmien muokkaaminen vasukeskusteluissa sovittujen tavoitteiden ja toiveiden mukaisesti. Tämä ilmaistaan esimerkiksi toteamalla, että lasten toiveet ja tarpeet huomioidaan tai niitä kuullaan suunnitelmia laadittaessa. Lapsiryhmien suunnitelmien ja yksittäisen lapsen vasun välinen suhde on tutkimuksissa todettu ongelmalliseksi. Voidaanko ryhmämuotoista toimintaa todellisuudessa toteuttaa jokaisen lapsen ja perheen yksilöllisten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti? (Ks. esim. Alasuutari 2010, Karila 2016.)

5.8 Paikallisesti päätettävien asioiden kirjaukset vasuissa

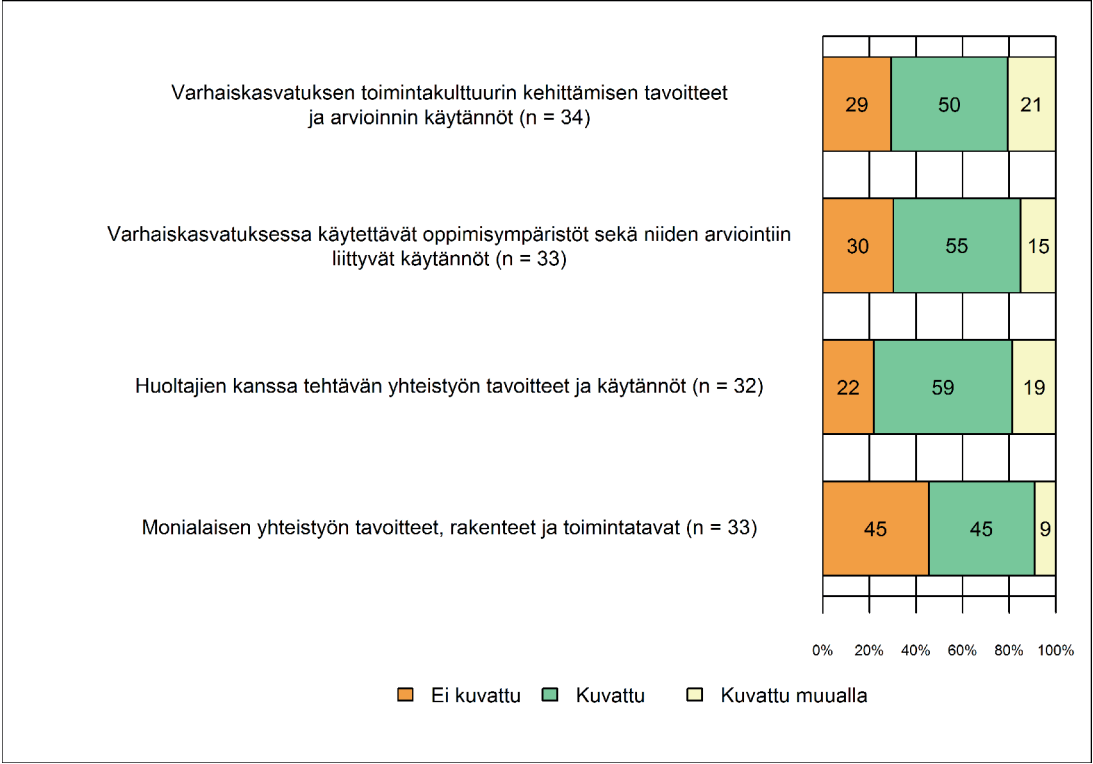
Vasujen (paikallinen ja lapsen) kirjaamisen käytännöt vaihtelivat järjestäjittäin. Yksityisten perhepäivähoitajien vasujen kirjauksissa oli puutteita sekä paikallisissa että lapsen vasuissa. Myös kunnallisten ja yksityisten toimijoiden vasujen kirjauksissa oli puutteita. Vaikka tulokset esitetään prosentteina, aineisto ei ole yleistettävä vaan *näyte*.

Kuviossa 43 näkyy missä määrin paikallisissa vasuissa oli kirjattuna varhaiskasvatuksen tehtävään ja yleisiin tavoitteisiin liittyvät paikallisen vasun vaatimukset: yhteistyö eri toimintamuotojen kesken sekä siirtymäkäytännöt osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Vain vähän yli puolet vasuista sisälsi nämä kirjaukset.

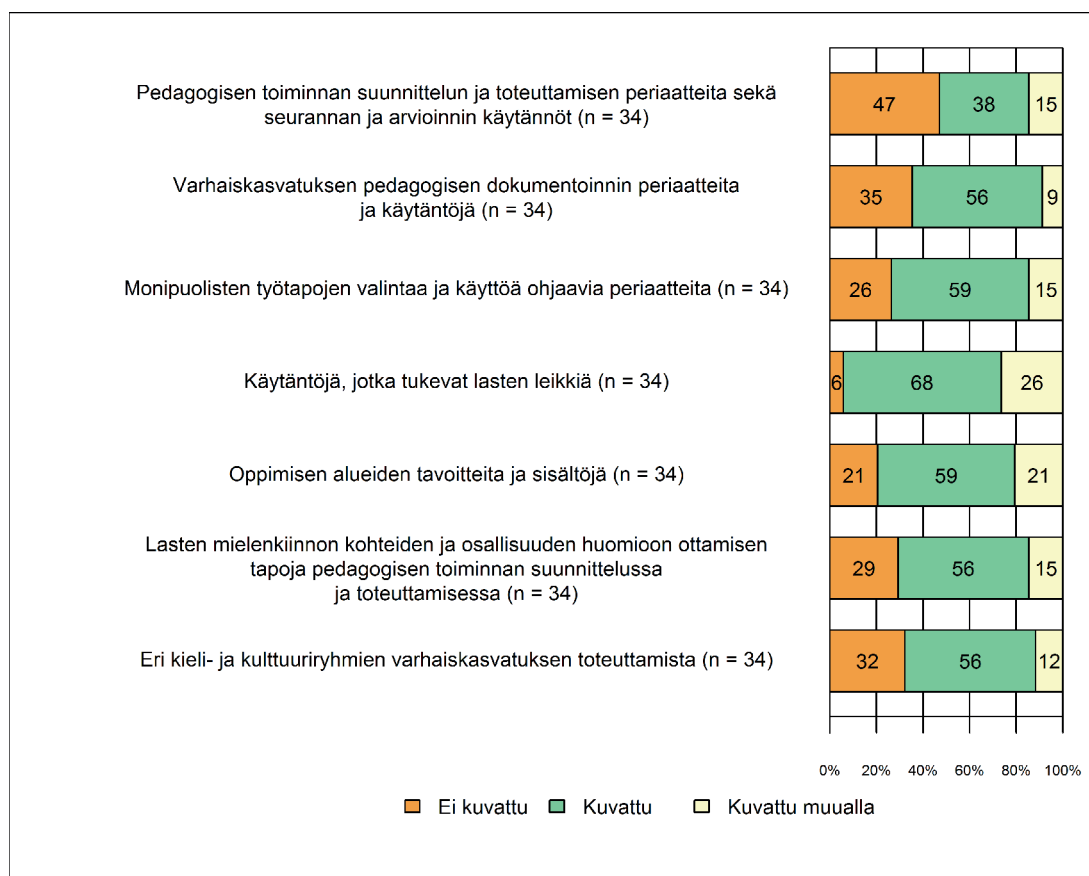
KUVIO 43. Varhaiskasvatuksen tehtävään ja yleisiin tavoitteisiin liittyvät paikallisten vasujen kirjaukset (%) (kuvattu, ei kuvattu, kuvattu muualla).

Niin ikään luvun varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri edellyttämät paikallisen tason kirjaukset olivat osin puutteellisia (kuviosta 44). Erityisesti puutteita oli monialaisen yhteistyön tavoitteiden, rakenteiden ja toimintatapojen kirjaamisessa. Arvioitsijat olivat usean järjestäjän tai palveluntuottajan kohdalle kommentoineet, että nimenomaan arvioinnin kirjaaminen oli puutteellista tai puuttui kokonaan.

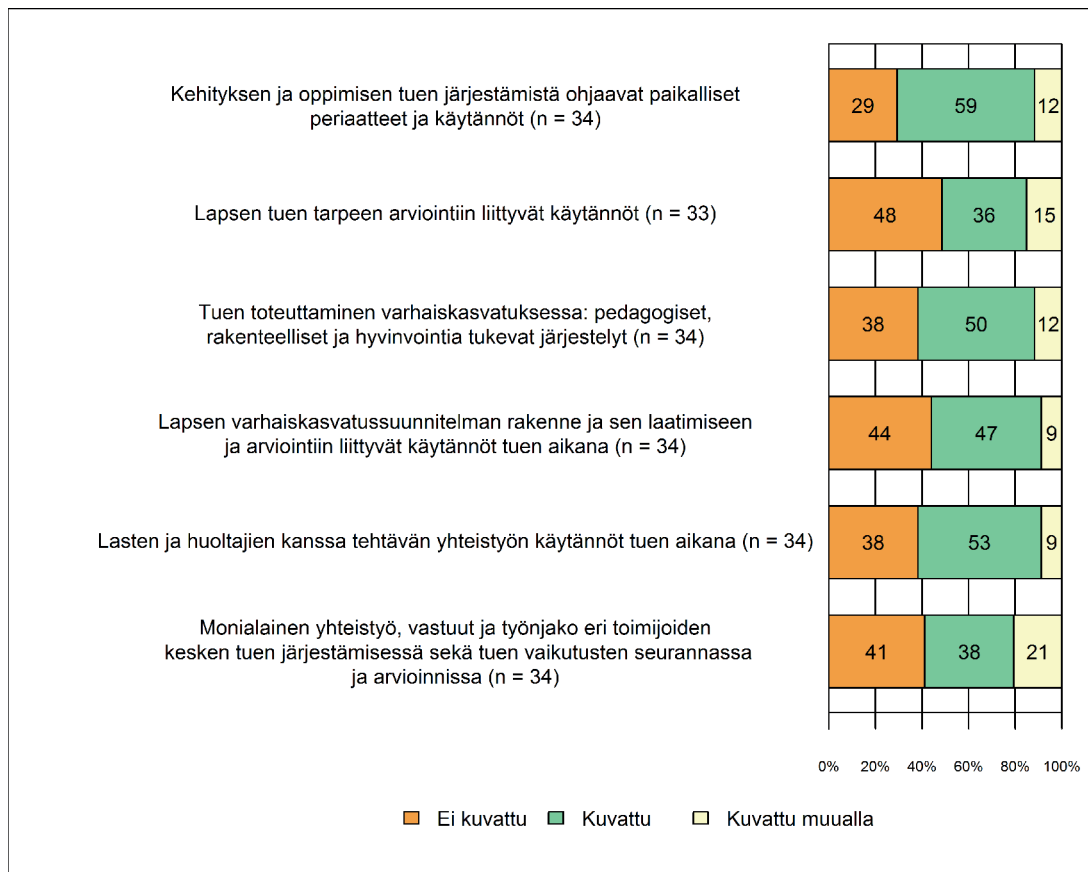
KUVIO 44. Toimintakulttuuriin liittyvät paikallisten vasujen kirjaukset (%) (kuvattu, ei kuvattu, kuvattu muualla).

Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen luvun paikallisen tason kirjauksista erityisesti lasten leikkien tukemiseen liittyvät käytännöt oli kuvattu hyvin (kuvio 45). Neljäsosassa ne olivat kuitenkin *kuvattu jossain muualla*. Pedagogisen toiminnan suunnittelemiseen, toteuttamiseen ja arviointiin liittyvät seikat puuttuivat noin puolesta tutkittavista dokumenteista. Pedagogisen dokumentoinnin ja eri kieli- ja kulttuuriryhmien huomioimiseen liittyvät seikat puuttuivat yli kolmasosasta paikallisesti käytössä olleista vasaista. Hyvin sen sijaan oli kuvattu oppimiseen liittyvät tavoitteet ja sisällöt, vaikka tämän osa-alueen kuvaus puuttui viidesosasta dokumenteista ja työtapojen valintaa koskevat periaatteet ja käytännöt, vaikka tämäkin puuttui neljäsosassa dokumentteja.

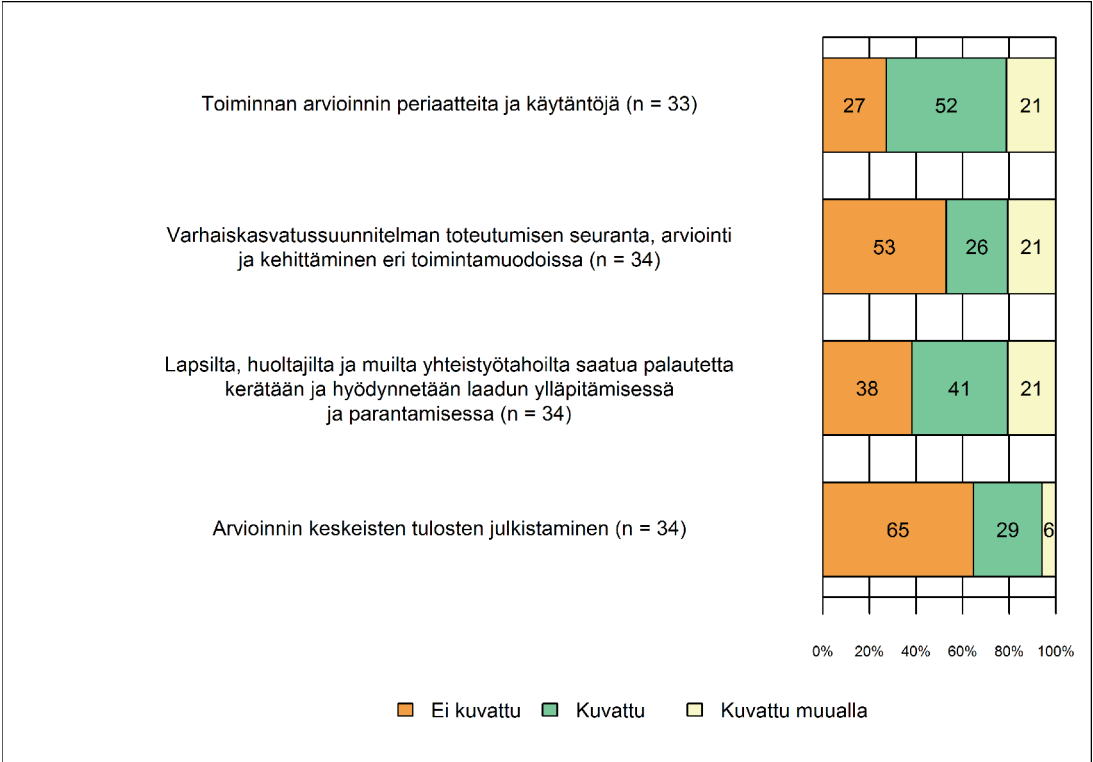
KUVIO 45. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnitteluun ja toteuttamiseen liittyvät paikallisten vasujen kirjaukset (%) (ei kuvattu, kuvattu, kuvattu muualla).

Kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvien käytäntöjen kuvaaminen paikallisissa vasuissa näkyy kuviossa 46. Tuen tarpeen arviointiin liittyviä käytäntöjä oli kuvattu vähemmän kuin muita tukeen liittyviä seikkoja. Parhaiten oli kuvattu kehityksen ja oppimisen tuen järjestämistä ohjaavia paikallisia periaatteita ja käytäntöjä. Tuen järjestämiseen liittyvä monialainen yhteistyö oli kuvattu yllättävän usein muissa dokumenteissa.

KUVIO 46. Kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät paikallisten vasujen kirjaukset (%) (ei kuvattu, kuvattu, kuvattu muualla).

Toiminnan kehittämiseen ja arviointiin liittyvissä kirjauksissa oli puutteita (kuvio 47). Vasun toteutumiseen liittyvät käytännöt ja arviointitiedon julkistamiseen liittyvät seikat oli kuvattu erityisen puutteellisesti.

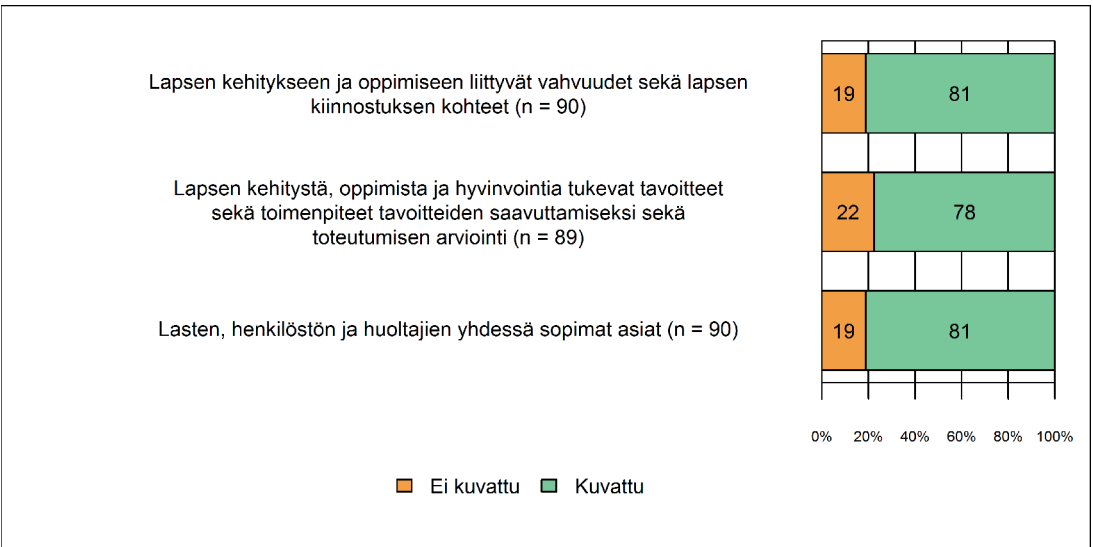
KUVIO 47. Toiminnan arviointiin ja kehittämiseen liittyvät paikallisten vasujen kirjaukset (%) (kuvattu, ei kuvattu, kuvattu muualla).

5.9 Lasten vasuissa edellytettävät kirjaukset

Lasten vasujen tarkastelukohteet arvioitiin asteikolla *kuvattu – ei kuvattu*. Kriteerinä käytettiin vasun perusteiden määrittelemiä vaatimuksia sille, mitä lasten vasuissa tulee näkyä. Lasten vasuihin liittyvät arviointikohteet oli kirjattu melko hyvin (kuvio 48). Kuitenkin noin 20 %:ssa lasten vasuja kirjauksissa oli puutteita.

Se olivatko lasten vasut kirjattu hyvin vai heikosti, vaihteli merkittävästi järjestäjittäin: Mikäli jokin lapsen vasuista oli kirjattu hyvin, olivat myös muut saman järjestäjän lapsen vasut kirjattu hyvin. Vastaavasti, jos yksi lapsen vasuista oli kirjattu huonosti, myös muissa saman järjestäjän vasuissa oli selviä puutteita. Kuviossa 50 näkyvät puutteet löytyivät siis pääasiassa samojen järjestäjien vasuista.

Aineistossa oli sekä kunnallisia että yksityisiä järjestäjiä, joilla lasten vasut olivat puutteellisia. Eniten puutteita oli lasten kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevien tavoitteiden sekä toimenpiteiden näiden tavoitteiden saavuttamiseksi kirjauksissa.

KUVIO 48. Lasten vasujen kirjaukset sen mukaisesti mitä vasun perusteissa edellytetään (%) (ei kuvattu, kuvattu).

Johtopäätökset ja kehittämissuosituks

6.1 Luotettavuuden tarkastelua

Kyselyaineisto

Kunnallisten järjestäjien vastausprosentti on korkea (91 %). Tältä osin tuloksia voidaan pitää yleistettävänä. Sen sijaan yksityisten päiväkotien osalta vastausprosentti jäi 57:ään ja yksityisten perhepäivähoitajien osalta 60 prosenttiin. Yksityisten palveluntuottajien ja perhepäivähoitajien tulosten yleistettävyyden suhteen tulee olla varovainen.

Huolimatta siitä, että kyselyä pidettiin työläänä, kaikki vastaajaryhmät viestittivät myös tyytyväisyyttä siihen, että varhaiskasvatusta arvioidaan ja luodaan mahdollisuuksia kertoa varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja toteuttamisesta. Näin voidaan ajatella, että kysymyksiin vastattiin huolella.

Vastausten tulkinnassa tulee huomioida, että vastaajien asema edustamassaan organisaatiossa vaihteli. Pienessä yksityisessä päiväkodissa lapsiryhmässä työskentelevä johtaja vastasi erilaisesta lähtökohdasta kuin esimerkiksi suuren kaupungin varhaiskasvatusjohtaja. Näin vastauksissa on väistämättä näkökulmaan liittyvää vaihtelua. Lisäksi vastausten tulkinnassa on muistettava, että arviointikyselyihin pyritään toisinaan vastaamaan sosiaalisesti suotavalla tavalla ja näin ollen tulokset saattavat antaa todellista tilannetta positiivisemmän kuvan. Osa yksityisistä varhaiskasvatuksen palveluntuottajista vastasi kyselyyn koskien omaa yritystoimintaansa ja osa vastasi pienen, mahdollisesti aatteellisen yhdistyksen puolesta.

Vasun perusteet ilmestyi 18.10.2016 ja sen pohjalta laaditut paikalliset vasut tuli ottaa käyttöön 1.8.2017. Arviointi toteutettiin syksyllä 2017, mikä oli hyvin pian paikallisten vasujen laatimisen ja käyttöönoton jälkeen. Vastaajien mukaan vasuprosessi oli osassa kuntia vielä kesken, mikä osaltaan on voinut vaikuttaa vastauksiin.

Yksityisiltä perhepäivähoitajilta tulleet yhteydenotot, joissa perusteltiin vastaamatta jättämistä, selittävät osin yksityisten perhepäivähoitajien heikompaa vastausprosenttia. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus oli monille yksityisille perhepäivähoitajille instituutiona vieras.

Yksityisten perhepäivähoitajien vastauksista voitiin havaita, että kolmitasoinen varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus oli heille epäselvä. Avoimista vastauksista ja arviointia varten Karviin toimitetuista dokumenteista voitiin havaita, että paikallisesta vasusta kysyttäessä osa vastaajista puhui lapsen vasusta. Näin ollen yksityisten perhepäivähoitajien vastauksista tehtyjä analyyseja tulee tarkastella näiltä osin kriittisesti.

Yksityisiltä perhepäivähoitajilta kysyttiin lapsen kehityksen ja oppimisen tuen järjestämisestä. Tulosten mukaan yksityiseen perhepäivähoitoon sijoittuu vain vähäisessä määrin lapsia, joilla on tuen tarvetta. Vastaajilla ei tuntunut olevan selvää käsitystä tukikeinoista tai tuen järjestämisestä ja osa heistä kertoi vastanneensa kysymykseen hypoteettisesti, mikäli tällainen tilanne tulisi. Näin ollen yksityisten perhepäivähoitajien vastauksista laadittuja analyyseja kehityksen ja oppimisen tuesta tulee tarkastella kriittisesti.

Tuloksia tulkittaessa on myös otettava huomioon, että käytetyt mittarit eivät olleet validoituja vaan ne oli laadittu nimenomaan tätä arviointia varten. Ne antavat suuntaviivoja arvioinnille, mutta eivät tarjoa tyhjentävää tietoa asioiden tilasta.

Dokumenttianalyysi

Paikallisten vasujen osalta aineisto oli melko pieni, mutta vastausten selvää kylläntymistä oli havaittavissa. Tällä tarkoitetaan sitä, että uudet tapaukset eivät enää tuo uutta tietoa, vaan aineisto alkaa toistaa itseään. Yksittäisiä, hyvin poikkeavia näkökulmia ei missään tarkastelujen kohteena olleissa teemoissa noussut esiin. Lasten vasujen määrä sen sijaan oli suurempi ja sekin kylläntyi.

Yksityisten perhepäivähoitajien suunnitelmat olivat toimintasuunnitelmien kaltaisia eivätkä täysin vastanneet paikallisen vasun määritelmää. He kuitenkin toimittivat asiakirjan paikallisena vasuna, joten ne otettiin analyysiin mukaan.

Kriteeriperustaisen dokumenttianalyysin luotettavuutta tutkittiin laskemalla kaikille tarkastelukohteille Cohenin kappaa, joka kuvaa arvioitsijoiden välistä yksimielisyyttä. Arvioiden yhdenmukaisuuden katsotaan olevan erinomainen, jos kappaa on välillä 0,81–1. Yksimielisyys on merkittävää, jos kappaa on välillä 0,61–0,80. Tarkasteltavista 23 kohdasta 14:ssä Cohenin kappaa oli yli 0,81 ja muissa kohdissa vähintään 0,71. Tulokset ovat siis reliabiliteettikertoimien perusteella luotettavia ja arvioijat pääosin yksimielisiä.

6.2 Johtopäätökset

Arvioinnin mukaan varhaiskasvatusta ohjaava kolmitasoinen suunnitelmakokonaisuus, varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, paikallinen vasu sekä lapsen vasu toimivat melko hyvin varhaiskasvatuksen pedagogisen työn tukena. Kuitenkin arvioinnissa esiin nousi erityisesti lasten vasuihin liittyviä laadullisia ongelmia, jotka eivät edistä varhaiskasvatuksen pedagogista kehittämistä paikallisella tasolla parhaalla mahdollisella tavalla.

Aiemmissa tarkasteluissa esi- ja perusopetuksen osalta (Sulonen ym., 2010) on havaittu, että järjestäjät arvioivat ohjausjärjestelmän toimivuutta myönteisemmin kuin opettajat. Arvioinnin seuraavassa vuosina 2018–2019 toteutettavassa vaiheessa tarkastellaan varhaiskasvatussuunnitelman perusteita ja sen käyttöönottoa ja ohjausta varhaiskasvatuksen henkilöstön näkökulmasta.

Arvioinnin mukaan vasun käyttöönotto on kunnissa ja yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa kesken. Vastausten perusteella voidaan tehdä se johtopäätös, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle ei vielä kaikilta osin ole selvää, mitä vasun perusteiden velvoittavuus varhaiskasvatustyössä tarkoittaa.

Selvitys tuotti ajankohtaista tietoa myös varhaiskasvatuksen järjestämisestä ja erityisesti varhaiskasvatuksen moninaisista muodoista. Selvityksen perusteella varhaiskasvatuksen hallinto sijaitsee kunnissa pääosin sivistys-, koulutus-, opetus- tai kasvatuksen hallinnon toimialalla (94 %). Vain seitsemässä kunnassa (2,5 %) varhaiskasvatuspalvelut sijaitsivat sosiaali- ja terveystoimen hallinnonalalla ja yhdeksässä (3,3 %) kunnassa ne sijaitsivat hyvinvointipalveluiden toimialalla. Kuntaliiton selvityksen mukaan vuonna 2016 vastaavat luvut olivat 89, 4 ja 7 prosenttia. Varhaiskasvatuksen hallinto on siis pääsääntöisesti järjestetty osana sivistyksen ja koulutuksen toimialaa.

Noin puolet kunnista järjestää osan varhaiskasvatuspalveluistaan yksityisenä yksityisen hoidon tuella, palvelusetelillä tai ostopalveluna. Osana vasun perusteiden toimeenpanon arviointia kerätettiin yksityisten palveluntuottajien ja yksityisten perhepäivähoitajien määrää sekä näihin palveluihin liittyviä tilastotietoja. Vastaavia tietoja ei aiemmin ole kansallisesti kerätty. Arviointia varten kunnista pyydettiin alueella toimivien yksityisten palveluntuottajien ja perhepäivähoitajien yhteystiedot. Vaikka lain ja vasun perusteiden mukaan kunnilla on yksityistä perhepäivähoitoa koskeva valvonta- ja ohjausvelvollisuus, kunnilla ei aina ollut yksityisten perhepäivähoidon ajantasaisia yhteystietoja. Lisäksi kunnissa oli epäselvyyksiä siitä toimivatko henkilöt yksityisinä perhepäivähoitajina vai perheeseen suoraan työsuhteessa olevina hoitajina. Nämä seikat herättävät kysymyksen siitä, kuinka valvonta- ja ohjaustehtäviä kunnissa toteutetaan.

Tulosten mukaan yksityisten päiväkotien palveluntuottajista valtaosa on edelleen pieniä yhden päiväkodin yrityksiä tai yhdistyksiä. Toisaalta suurin ketju omistaa 16 prosenttia kaikista yksityisistä päiväkodeista. Varhaiskasvatuksen markkinoistumiskehitys näyttää tuottaneen uudenlaisia haasteita varhaiskasvatuksen ohjausjärjestelmälle. Yksityiset palveluntuottajat toivoivat ja odottivat kunnilta ja Opetushallitukselta tietoa ja koulutusta, jopa siinä määrin, että ohjauksen puute vaikutti heidän arvioonsa prosessin onnistumisesta. Arvioinnin mukaan yksityisten päiväkotipalvelujen tuottajien ja yksityisten perhepäivähoitajien ohjauksessa oli suurta

vaihtelua. Osa kunnista ei ohjannut yksityisiä toimijoita lainkaan ja jossakin oli palkattu tähän tehtävään työntekijä. Vaikka kunnilla ei ole velvollisuutta järjestää yksityisille palveluntuottajille esimerkiksi koulutusta, monet kunnat olivat kuitenkin tarjonneet koulutuksia, työpajoja ja ohjeita. Kun lupa varhaiskasvatustoiminnan järjestämiseen myönnetään, on tarpeen varmistaa, että palveluntuottajalla on ymmärrys lain ja varhaiskasvatussuunnitelman vaatimuksista sekä erilaisista vastuista ja velvollisuuksista. Näyttää siltä, että kuntien ohjausvelvoite ei ole selkeää sen osalta, mitä se pitää sisällään, ja missä kunnan ohjauksen ja palveluntuottajan omien vastuiden rajat kulkevat. Olisi tarpeellista pohtia, ovatko lain ja vasun perusteiden kirjaukset valvonta- ja ohjausvelvoitteesta nykyisellään riittävät.

Vastauksista kävi ilmi, että yksityisten ryhmäperhepäiväkotien perhepäivähoitajat mielsivät itsensä usein päiväkotiyrittäjiksi. Ryhmäperhepäivähoito eroaa kuitenkin esimerkiksi kelpoisuusehtojen osalta päiväkotitoiminnasta. Tällainen käsitteellinen sekaannus voi olla ongelmallista esimerkiksi palveluohjauksen ja neuvonnan näkökulmasta.

Yksityisistä päiväkotipalveluntuottajista 61 prosenttia (123 päiväkotia) kertoi, että toimintaa ohjaa vasun perusteiden lisäksi joku muu painotus, ohjelma tai aate. Näistä 17 prosenttia (27 päiväkotia) oli uskonnollisesti painottuneita. Vasun perusteet edellyttää, että varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Kuitenkin vasun perusteissa samanaikaisesti mainitaan, että varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota palvelua, joka perustuu tiettyyn katsomukseen. Tämä ristiriita aiheutti hämmennystä uskonnollisen katsomuksen mukaan toimivissa varhaiskasvatustaluuksissa; uskonnollisten arvojen mukaisen toiminnan ja sitouttamattomuuden periaatteen yhdistäminen koettiin vaikeaksi.

Arvioinnin mukaan paikallisen vasuprosessin pääongelma kunnan koosta tai muista tekijöistä riippumatta oli liian kiireinen aikataulu. Vasun perusteet julkaistiin lokakuussa 2016 ja paikalliset suunnitelmat tuli ottaa käyttöön elokuussa 2017. Monissa kunnissa paikallinen vasu hyväksytään kunnan poliittisessa päätöksentekojärjestelmässä. Tällöin paikallisen vasun tuli olla valmiina jo keväällä 2017. Työn suunnittelu, organisointi, paikallisen suunnitelman laatiminen ja sen käyttöönottoa tukevien koulutusten organisointi sekä suuren muutoksen sisäistäminen koettiin vaikeaksi annetussa ajassa. Kun paikallinen suunnitelma tulee hyväksyä kunnan poliittisessa päätöksentekojärjestelmässä, muutosten tekeminen asiakirjaan vie aikaa. Näin ollen demokraattista poliittista päätöksentekoa ja paikallisen vasun luonnetta kehkeytyvänä ja kehittyvänä asiakirjana ei ole helppoa sovittaa yhteen. Tästä seuraa, että paikalliset vasut näyttävät olevan melko väljästi kirjattuja ja niissä toistetaan usein perusteasiakirjan tekstiä tai viitataan johonkin muuhun asiakirjaan. Kuten Karila (2016, 35) toteaa, esiopetussuunnitelman ja aikaisempien varhaiskasvatussuunnitelmien paikallisissa tulkinnoissa on ollut nähtävissä perusteasiakirjojen tekstien kopioimista paikallisiksi suunnitelmiksi. Paikallisen vasun pääasiallinen tarkoitus kuitenkin on konkretisoida perusteasiakirjan määrittelemiä tavoitteita käytännön pedagogista toimintaa ohjaavalle tasolle, mikä ei arvioinnin mukaan kaikilta osin toteutunut. Herää kysymys siitä, saako henkilöstö suunnitelmista riittävästi tukea paikalliset varhaiskasvatuksen periaatteet huomioivaa tasalaatua toimintaa varten. Vasun perusteiden tulkinta ja konkretisointi uhkaavat jäädä yksittäisten työntekijöiden vastuulle. Erityisesti ongelma nousee esiin silloin, kun vasun perusteiden kirjaukset ovat yleisellä tasolla ja uusia, kuten uudessa vasussa ovat esimerkiksi laaja-alainen osaaminen tai pedagoginen dokumentointi. Toisaalta vasun perusteissa osa asioista on

kuvattu hyvinkin yksityiskohtaisesti, jolloin paikallisille tulkinnoille jää vain vähän tilaa. Jotta suunnitelmakokonaisuus toimisi parhaalla mahdollisella tavalla toiminnan tukena, olisi tarpeen pohtia tarkemmin, mitä tehtäviä kunkin tason asiakirjoilla tulee olla.

Perhepäivähoitajille paikallinen vasu, jota he kuitenkin ovat velvollisia noudattamaan, oli usein vieras. Perhepäivähoidossa laaditut lasten vasut olivat monin paikoin puutteellisia. Avoimissa vastauksissa perhepäivähoitajat toivat esiin myös sen, että perhepäivähoidon ydintehtävä on tarjota kodinomaista perushoivaa eikä niinkään pedagogisesti painottunutta varhaiskasvatusta. Suurin osa vastaajista arvioi, että vasun perusteet huomioivat eri toimintamuodot kuten perhepäivähoidon ja muun varhaiskasvatuksen, kuten kerhotoiminnan, enintään kohtalaisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arvioinnin ensimmäisen arviointivaiheen tulokset herättivät kysymyksen siitä, kuinka hyvin ohjausjärjestelmä nykyisessä muodossaan palvelee varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen tarpeita. Esiopetusta lukuun ottamatta eri toimintamuotoja ohjaavat varhaiskasvatuslaissa määritellyt varhaiskasvatuksen tavoitteet sekä sama velvoittava varhaiskasvatussuunnitelma. Kuitenkin esimerkiksi henkilöstön koulutustaustat poikkeavat päiväkodissa ja perhepäivähoidossa toisistaan. Ongelmallista on, kuinka lain tavoitteet voidaan yhtäläisesti saavuttaa toisistaan poikkeavissa toimintamuodoissa. Tämä eri toimintamuotoihin liittyvä problematiikka on tiedostettu kansallisella tasolla, mutta toistaiseksi sitä ei ole kyetty ratkaisemaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon edellytykset vaihtelivat myös kunnittain. Maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa vasuprosessin arvioitiin onnistuneen heikommin kuin kaupunkimaisissa kunnissa. Maaseutumaisissa kunnissa toimeenpanoa haittasi se, että käyttöönottoa tukeviin koulutuksiin ei voitu osallistua pitkien välimatkojen vuoksi. Toisaalta taas esimerkiksi käyttö- ja täyttöasteeseen liittyvät tavoitteet ja lasten ja aikuisten välisiin suhdelukuihin liittyvät tavoitteet arvioitiin vasun perusteiden käyttöönottoa estäviksi tekijöiksi kaupunkimaisissa kunnissa. Varhaiskasvatuksen tilat arvioitiin tarkoituksenmukaisemmiksi ja riittävämmiksi maaseutumaisissa kunnissa. Yleisesti kuitenkin arvioitiin, että vasun käyttöönoton onnistumista estivät tilojen riittämättömyys ja epätarkoituksenmukaisuus sekä osassa kuntia puutteelliset tietotekniset mahdollisuudet.

Vasun käyttöönottoa eniten estäneeksi tekijäksi sekä kunnissa että yksityisissä päiväkodeissa mainittiin puutteet lastentarhanopettajien ja erityislastentarhanopettajien saatavuudessa. Käyttöönottoa edistäväksi tekijäksi mainittiin muun muassa esiopetuksen opetussuunnitelman käyttöönotto muutamaa vuotta aiemmin. Kunnalliset vastaajat arvioivat, että yhteistyö perusopetuksen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa ei edistänyt eikä estänyt perusteiden käyttöönottoa. Lisäksi yksityiset palveluntuottajat arvioivat, että erilaiset muut suunnitelmat ja strategiat eivät edistäneet eivätkä estäneet vasun käyttöönottoa. Huomionarvioista olikin, että yhteistyötä keskeisten toimijatahojen kanssa sekä työtä jäsentämään tarkoitettujen dokumenttien ei koettu edistävän vasun käyttöönottoa.

Vasun käyttöönottoa tukemaan järjestetty koulutus näytti arviointitulosten valossa onnistuneelta. Mikäli kunnassa oli järjestetty tai osallistuttu vasun perusteiden käyttöönottoa tukevaan koulutukseen, vasun perusteissa käytetyt termit koettiin ymmärrettävämmiksi kuin niissä kunnissa, joissa koulutuksiin ei osallistuttu. Samoin se, oliko kunnan henkilöstö osallistunut

koulutukseen, oli positiivisessa yhteydessä siihen, kuinka onnistuneeksi paikallinen prosessi arvioitiin. Pitkät välimatkat tai hankaluus irrottaa henkilöstöresursseja koulutukseen vaikeuttivat koulutuksiin osallistumista. Järjestäjät, jotka ilmoittivat henkilöstönsä osallistuneen vasun perusteiden käyttöönottoa tukeviin koulutuksiin, arvioivat paikallisen vasuprosessin onnistuneemmaksi. Koulutukseen osallistumisen lisäksi vasuprosessiin osoitettu rahoitus ja ajan resursointi edesauttoivat prosessin onnistumista. Täydennyskoulutuksen merkitys on useissa tutkimuksissa todettu keskeiseksi varhaiskasvatuksen laatua parantavaksi tekijäksi (Slot, Lerkkanen & Leseman, 2015). Täydennyskoulutuksella näyttäisi siis olevan selvä merkitys opetussuunnitelmauudistusten jalkauttamiseksi ja tätä kautta mahdollisesti myös laadun parantamiseksi.

Kuntien tulkinnot siitä, mitä lastentarhanopettajan vastuu lasten vasujen laadinnasta tarkoittaa, vaihtelivat. Lähes viidennes varhaiskasvatuksen järjestäjistä raportoi, että vaikka lastentarhanopettaja on vastuussa pedagogisen toiminnan suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadinnasta, lastentarhanopettajan ei odotettu ohjaavan tai tarkistavan muun henkilökunnan laatimia lasten vasuja. Arvioinnin mukaan lain ja vasun perusteiden kirjaukset lastentarhanopettajan vastuusta lapsen vasujen laadinnassa ovat epäselvät.

Arvioinnin mukaan sekä paikalliset vasut että useimmat lapsen vasut täyttivät melko hyvin ne edellytykset, mitä vasun perusteissa vaaditaan. Paikallisten suunnitelmien arviointi toi kuitenkin esille kysymyksiä toiminnan järjestämisen pedagogisista perusteista. Esimerkiksi pienryhmätoimintaa perustellaan lasten toiveilla, kaverisuhteilla, melutason hallitsemisella sekä ryhmän yhteenkuuluvuuden varmistajana. Vaikka perusteita pienryhmätoiminnalle mainittiin, jäi epäselväksi, missä määrin pienryhmätoimintaa toteutetaan pedagogisin perustein. Esimerkiksi perusteluja sille, mikä pienryhmätoiminnassa erityisesti tukee ryhmän yhteenkuuluvuuden vahvistumista, ei juuri ollut. Vaikka kuuluminen ja jäsenyys ryhmässä esitetään merkittäväksi tavoitteeksi, jäi hieman epäselväksi, kuuluuko lapsi ensisijaisesti pienryhmään vai onko lapsen vuorovaikutuksen ja kuulumisen kenttänä pienryhmää laajempi kokonaisuus.

Toiminnan arvioinnin käytäntöjen kirjaaminen osoittautui paikallisissa vasuissa puutteelliseksi. Varhaiskasvatuslaki edellyttää perusopetuslain tavoin, että järjestäjä arvioi järjestämäänsä toimintaa sekä julkaisee arviointien keskeiset tulokset. Laki ei kuitenkaan tarkemmin määrittele eikä ohjeista arviointitulosten julkaisemista eikä vakiintuneita käytäntöjä ole. Arvioinnin läpinäkyvyys on välttämätöntä tasavertaisten palvelujen tuottamiseksi. Sen kääntöpuolena voi olla riski kuntien tai yksiköiden välisestä paremmuusjärjestykseen asettavasta arvioinnista. Karvin tehtävänä on jatkossa ohjeistaa arviointikäytäntöjen kehittämistä siten, että ne eivät ohjaa arviointia paremmuusjärjestysten syntymiseen vaan varhaiskasvatusta kehittävään arviointiin.

Lasten vasuihin liittyvät käytännöt oli pääsääntöisesti kuvattu paikallisissa vasuissa. Siitä huolimatta noin 20 prosenttia lasten vasuista oli tarkastelun perusteella puutteellisia. Sisällönanalyysi osoitti, että vasujen laadullinen sisältö vaihteli eikä kaikin osin vastannut lain ja vasun perusteiden henkeä. Lasten vasuissa keskityttiin usein kuvailemaan lasta ja lapselle asetettuja tavoitteita, eikä niinkään sitä, kuinka toiminta järjestetään lapsen oppimista ja kehitystä tukevaksi. Opetushallituksen lapsen vasusta laadittu malli näyttää antaneen suuntaa, joka on linjassa perusteasiakirjan tarkoituksen kanssa. Perusteasiakirjaan pohjautuva jäsennelty toimintamalli antaa pedagogiselle

työlle oikean suunnan. Puutteet paikallisissa vasuissa saattavat liittyä koko vasuprosessin kiireiseen aikatauluun sekä tämän arvioinnin ajankohtaan. Uudenlaista ajattelua edellyttävä lapsen vasuprosessi vaatii kypsyttelyä ja muutos tapahtuu hitaasti.

Vasun perusteilta ja ohjausjärjestelmältä kaivattiin nykyistä enemmän ohjausta lapsen kehityksen ja oppimisen tuen järjestämiseksi. Vastaajat arvioivat kriittisesti mahdollisuuksiaan tarjota tukitoimia. Erityisesti yksityisissä palveluissa ja pienissä kunnissa koettiin, että rakenteellisia tukitoimia ei aina ollut mahdollista tarjota. Esimerkiksi kunnassa, jossa on vain yksi päiväkotiryhmän pienentämistä ei koettu mahdolliseksi. Pedagogisilla tukitoimilla tarkoitetaan erilaisia ryhmässä toteutettavia pedagogisia järjestelyjä sekä henkilöstön pedagogista osaamista. Pedagogisten tukitoimien tarjoamisen mahdollisuutta arvioitiin kuitenkin kriittisesti, erityisesti yksityisissä palveluissa. Vastauksissa tuotiin esiin, että yksityiset palveluntuottajat eivät mielestään saaneet kunnalta pedagogisia tukitoimia. Pedagogisilla tukitoimilla kuitenkin tarkoitetaan yleensä ryhmän oman henkilökunnan antamaa tukea – arkipäivän toiminnan järjestämistä uudelleen siten, että se tukisi paremmin lapsen tarpeita. Näyttää siltä, että pedagogisten ja rakenteellisten tukitoimien käsitteet ja vastuut tukitoimien järjestämisestä ovat epäselviä. Tuen järjestymisen esteeksi kunnissa tuotiin esille erityislastentarhanopettajien puute sekä hallinnollisiin ja päätöksen tekoon liittyvien prosessien hitaus. Yksityisissä varhaiskasvatuspalveluissa tuen järjestymisen esteeksi mainittiin taloudelliset syyt. On mahdollista, että erityisen tuen tarjoamisen vastuut ja järjestelyt tuottavat tilanteen, jossa erityistä tukea tarvitseva lapsi joutuu siirtymään yksityisestä varhaiskasvatuksesta julkiseen. Tämä tuottanee pulmia sekä lapselle, perheelle että järjestäjille. Kuntien täytyy näissä tilanteissa järjestää tukea tarvitsevalle lapselle paikka hyvin nopealla aikataululla ja tuen järjestäminen keskittyy julkiselle sektorille.

Tulokset antavat aihetta pohtia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutumista suomalaisessa varhaiskasvatusjärjestelmässä. Tulosten mukaan kaupunkimaisissa kunnissa vasun käyttöönotto sujui paremmin kuin maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa. Eri toimintamuodoissa edellytykset varhaiskasvatuslain ja vasun perusteiden tavoitteiden saavuttamiseksi vaihtelivat. Lapsen kehityksen ja oppimisen tukitoimien järjestämisessä oli vaihtelua. Huomion arvoista on, että tuen järjestämisen esteinä yksityisissä palveluissa olivat usein taloudelliset syyt.

Arvioinnin tulosten perusteella on aihetta esittää, että varhaiskasvatuksen järjestäjien olisi hyvä ryhtyä rohkeasti päivittämään paikallisia varhaiskasvatussuunnitelmiaan siten, että niissä konkretisoidaan aikaisempaa selkeämmin toimenpiteitä, joiden avulla suunnitelmissa asetettuja tavoitteita toteutetaan ja tavoitteiden toteutumista arvioidaan.

Palautetta arvioinnista

Arviointikyselystä pyydettiin palautetta avovastauksilla. Kyselyä pidettiin tarkkana ja moniulotteisesti vasun toimeenpanoa luotaavana. Toisaalta kyselyä pidettiin osin raskaana, pitkänä ja työllistävänä, mikä saattoi vaikuttaa vastausten sisältöön ja vastausaktiivisuuteen. Lisäksi kyselyn ajankohtaa pidettiin liian aikaisena juuri käynnistyneen vasuprosessin arvioimiseksi. Monet vastaajat pitivät kyselyä tärkeänä. Kyselyyn vastaaminen herätti arvioimaan kunta- ja palveluntuottajakohtaista prosessia.

Muutammat yksityiset palveluntuottajat mainitsivat, että oli vaikea hahmottaa vasuprosessin eri osia ja siten tietää mihin pitäisi vastata. Pienissä yksityisissä yksiköissä saatettiin kokea, ettei vastaamiseen ollut helppoa löytää aikaa: *"Haasteellista löytää työaika kyselyn täyttämiseen, kun on lapsiryhmässä toimiva johtaja"*. Yksityiset palveluntuottajat käyttivät kyselyä myös oman toimintansa arviointiin: *"Kysely oli hyvä apu vasuprosessin jatkuvaan syventämiseen ja auttoi kokonaisuuden halluunottoa pienen yksikön näkökulmasta"*. Yksityiset perhepäivähoitajat pitivät kyselyään pääsääntöisesti selkeänä ja pitivät hyvänä sitä, että myös heiltä kysyttiin. Osa antoi kiitosta siitä, että kysely oli ohjannut tutustumaan vasun perusteisiin tarkemmin.

6.3 Kehittämissuositukset

Arviointiryhmä on laatinut arvioinnin tulosten perusteella seuraavat kehittämissuositukset:

1. **Varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaan ja käyttöönottoon tulee varata jatkossa riittävästi aikaa.** Arvioinnin kohteena olleessa uudistamisprosessissa paikallisten vasujen laatimiseen varattu aika oli alle vuoden mittainen. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistus suosituksesta normittavaan varhaiskasvatussuunnitelmaan on suuri muutos. Paikallisten vasujen tarkoitus on kehittää, muuttaa ja ohjata varhaiskasvatuksen käytäntöjä. Opetushallituksen tulee huomioida, että paikalliseen opetussuunnitelmatyöhön varataan riittävästi aikaa, jotta muutoksen edellyttämät asenteet ja toimintakäytännöt voivat kehittyä ja toteutua.
2. **Varhaiskasvatussuunnitelmien sisäistämistä tukevaan koulutukseen ja käyttöönottoa tukeviin täydennyskoulutuksiin tulee varata resursseja sekä kansallisella että paikallisella tasolla ottaen huomioon kuntien moninaisuus, sekä erilaisten palveluntuottajien ja eri varhaiskasvatusmuotojen tarpeet.** Tasalaatuisten palvelujen turvaamiseksi alueelliset tai toimintamuotokohtaiset erot tulee huomioida entistä paremmin, kun täydennyskoulutuksia ja resursseja suunnataan toiminnan kehittämiseen.
3. **Varhaiskasvatuksen henkilöstöä tulee kouluttaa ja ohjata lapsen vasujen laadinnassa ja niiden pedagogiseen toimintaan soveltamisessa sekä lapsen vasun tavoitteiden toteutumisen seurannassa ja arvioinnissa.** Lapsen vasut eivät kaikilta osin vielä vastaa lain ja perusteasiakirjan henkeä. Järjestäjien tulee huolehtia siitä, että henkilöstö saa riittävät taidot ja koulutusta lapsen vasujen laatimiseen sekä hyödyntämiseen lapsen kehitystä, hyvinvointia ja oppimista tukevinä ohjausvälineinä.
4. **Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja paikallisten suunnitelmien konkreettisuuden astetta suhteessa toisiinsa tulee määritellä tarkemmin.** Asioiden ja teemojen kuvaamisen taso perusteasiakirjassa vaihtelee yksityiskohtaisesta yleiseen kuvailuun. Hyvin tarkka kuvaus perusteasiakirjassa jättää liian vähän tilaa paikallisille kuvauksille.
5. **Paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien hyväksymismenettelyjä tulee kehittää siten, että varhaiskasvatussuunnitelmien luonne kehkeytyvinä ja kehittyvinä asiakirjoina voi toteutua.** Monissa kunnissa paikallinen vasu hyväksytään kunnan poliittisissa päätöksentekokoelimissa. Myös muutokset asiakirjaan hyväksytetään virallisesti. Tämä voi johtaa suunnitelmien kirjaamiseen liian yleiselle tasolle, mikä edelleen saattaa heikentää niiden toimivuutta käytännön työn ohjausvälineenä. Suunnitelmien hyväksyminen poliittisissa päätöksentekokoelimissa lisää niiden painoarvoa, mutta päätöksentekojärjestelmän tulisi mahdollistaa suunnitelmien joustavan kehittämisen.
6. **Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tulee selkeyttää varhaiskasvatuksen erilaisten toimintamuodoille asetettuja tavoitteita ja vaatimuksia.** Arvioinnin mukaan varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet eivät ota riittävästi huomioon varhaiskasvatuksen eri muotoja kuten perhepäivähoitoa sekä muuta varhaiskasvatusta. Säädöksiä tulisi selkeyttää siten, että varhaiskasvatusta on mahdollista järjestää lain ja perusteiden edellyttämällä tavalla myös näissä varhaiskasvatuksen muodoissa.

7. **Kuntien velvoitetta valvoa ja ohjata yksityisiä palveluntuottajia ja vastuunjakoä kunnan ja palveluntuottajien välillä tulee selkeyttää.** Arvioinnin mukaan kuntien yksityisiä palveluita koskeva ohjausvelvoite toteutuu vaihtelevasti. Yksityiset palveluntuottajat odottavat kunnilta runsaasti tukea ja ohjausta. Yksityisten palveluntuottajien vastuut suhteessa kunnan ohjausvelvoitteeseen olivat epäselviä. Ohjausvelvoitetta tulisi täsmentää siten, että kaikki yksityiset palveluntuottajat tunnistavat omat vastuunsa esimerkiksi henkilöstön kouluttamiseksi ja kunnat pystyvät tarjoamaan tasalaatuista ohjausta alueellaan toimiville yksityisille palveluille.
8. **Varhaiskasvatuslaissa ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa tulee selkeyttää kehityksen ja oppimisen tuen periaatteita ja käsitteitä.** Varhaiskasvatuslaissa ja vasun perusteissa lapsen kehityksen ja oppimisen tuen periaatteet poikkeavat perusopetuksen vastaavasta ohjeistuksesta. Tämä voi haitata jatkumon toteutumista.
9. **Erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuksen ja vasun perusteiden sitouttamattomuuden vaatimuksen suhdetta tulee selventää.** Opetushallituksen tulisi antaa selkeämmät ohjeet siihen, mitä sitouttamattomuudella tarkoitetaan. Normittavan asiakirjan mukaan toiminta ei saa olla uskonnollisesti sitoutunutta. Kuitenkin Suomessa toimii lukuisia uskonnollisesti painottuneita päiväkoteja. Jatkossa tarvitaan selkeämpi linjaus näiden päiväkotien toiminnan sisällöstä.

- Alasuutari, M. (2010). *Suunniteltu lapsuus. Keskustelut lapsen varhaiskasvatuksesta päivähoidossa*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. & Karila, K. (2009). Lapsuuden ja lasten tulkinnat lapsikohtaisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Teoksessa L. Alanen & K. Karila (toim.) *Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta*. Tampere: Vastapaino.
- Alasuutari, M. & Markström, A.-M. (2011). The Making of the Ordinary Child. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 55(5), 517–535.
- Alasuutari, M. & Markström, A.-M. & Vallberg-Roth, A.-C. (2014). *Assessment and Documentation in Early Childhood Education*. London: Routledge.
- Alila, K., Eskelinen, M., Estola, E., Kahiluoto, T., Kinon, J., Pekuri, H.-M., Polvinen, M., Laaksonen, R. & Lamberg, K. (2014). *Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Tausta-aineisto varhaiskasvatusta koskevaa lainsäädäntöä valmistelleen työryhmän tueksi*. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.
- Asetus lasten päivähoitosta 239/1973.
- Fonsén, E. (2014). *Pedagoginen johtajuus varhaiskasvatuksessa*. Acta Universitatis Tamperensis 1914. Väitöskirja. Tampere: Tampere University Press.
- Heikka, J., Halttunen, L. & Waniganayake, M. (2016). Investigating teacher leadership in ECE centres in Finland. *Journal of Early Childhood Education Research*, 5(2), 289–309.
- Heiskanen, N., Alasuutari, M. & Vehkakoski, T. (2018). Positioning children with special educational needs in early childhood education and care documents. *British Journal of Sociology of Education*, 1–17.
- Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus. Varhaiskasvatuksen tilannekatsaus*. Opetushallituksen raportit ja selvitykset 2016:6. Helsinki: Opetushallitus.
- Karila, K., Eerola, P., Alasuutari, M., Kuukka, A. & Siippainen, A. (2017). Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehykset kunnissa. *Yhteiskuntapolitiikka* 4, 392–403.
- Koivula, M. (2010). *Lasten yhteisöllisyys ja yhteisöllinen oppiminen päiväkodissa*. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 390. Jyväskylän yliopisto.
- Lahtinen, J. & Selkee, J. (2014). *Varhaiskasvatuksen hallinto, palveluseteli ja kuntalisät 2014*. Kuntaliitto. Saatavilla osoitteessa: <http://www.kunnat.net/fi/Kuntaliitto/media/tiedotteet/2014/06/20140611varhaiskasvatus/140611%20Varhaiskasvatuskysely%20raportti.pdf>
- Laki Kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta 1295/2013.
- Lappalainen, S. (2006). *Kansallisuus, etnisyyt ja sukupuoli lasten välisissä suhteissa ja esiopetuksen käytännöissä*. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 205.
- Laki lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta 1128/1996.
- Nyyssölä, K. (2013). *Koulutuksen ohjaus. Näkökulmia koulutuksen ohjausjärjestelmiin, tietoperustaisuuteen ja valintoihin*. Opetushallituksen raportteja ja selvityksiä 2013:12.
- Opetushallituksen tiedote 18.10.2016. *Uudet varhaiskasvatussuunnitelman perusteet päätetty*. Saatavilla osoitteessa: http://www.oph.fi/ajankohtaista/tiedotteet/101/0/uudet_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_paatetty

- Paavola, H. M. (2007). *Monikulttuurisuuskasvatus päiväkodin monikulttuurisessa esiopetusryhmässä*. Helsingin yliopisto, Käyttätymistieteellinen tiedekunta, Soveltavan kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 283. Helsingin yliopisto.
- Puroila, A.-M. & Kinnunen, S. (2017). *Selvitys varhaiskasvatuksen lainsäädännön muutosten vaikutuksista*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 78/2017.
- Raittila, R. (2013). Pienryhmätoiminta ja leikkialueet: Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.
- Repo, L. (2015). *Bullying and its prevention in early childhood education*. Tutkimuksia 367. Helsinki: Picaset Oy.
- Riitakorpi, J., Alila, K. & Kahiluoto, T. (2017). *Varhaiskasvatuksen yksityiset palvelut. Valtakunnallinen selvitys 2015*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2017:3.
- Saarinen, J. & Venäläinen, S. (2016). *Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden toimeenpanon arviointi*. Hankesuunnitelma. Kansallisen koulutuksen arviointikeskus.
- Siippainen, A. (arvioinnissa). *Hallinta, subjektifikaatio ja sukupolvisuhteet. Etnografinen tutkimus lasten ja aikuisten välisistä suhteista vuorohoitopäiväkodissa*. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Srinivasan, P. (2017). What we see is what we choose: seers and seekers with diversity. *Pedagogy, Culture & Society*, 25(2), 293–307.
- Sulonen, K., Heilä-Ylikallio, R., Junttila, N., Kola-Torvinen, P., Laine, T., Ropo, E., ... & Korkeakoski, E. (2010). Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus. Koulutuksen arviointineuvoston julkaisuja 52.
- Slot, P., Lerkkanen, M.-K. & Leseman, P. (2015). *The relations between structural quality and process quality in European early childhood education and care provisions: Secondary analyses of large scale studies in five countries*. Saatavilla osoitteessa: <http://ecce-care.org/resources/publications/>
- Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tilastoraportti 29/2017. Saatavilla osoitteessa http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135183/Tr29_17_vuositolasto.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Turja, L. & Vuorisalo, M. (2017). Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*. Tampere: Vastapaino.
- Varhaiskasvatuslaki 36/1973.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, (2016). Opetushallitus.
- Vitikka, E., Salminen, J. & Annevirta, T. (2012). *Opetussuunnitelma opettajankoulutuksessa. Opetussuunnitelman käsittely opettajankoulutusten opetussuunnitelmissa. Tilannekatsaus – kesäkuu 2012*. Muistiot 2012: 4. Helsinki: Edita Prima.
- Vitikka, E. (2009). *Opetussuunnitelman mallin jäsenyys: sisältö ja pedagogiikka kokonaisuuden rakentajina*. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Kasvatusalan tutkimuksia 44.
- Vuorisalo, M. & Eerola-Pennanen, P. (2017). Eriarvoistuminen ja kamppailut omasta asemasta. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.) *Valloittava varhaiskasvatus*, 234–248. Tampere: Vastapaino.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus (Karvi) on itsenäinen koulutuksen arviointivirasto. Se toteuttaa koulutukseen sekä opetuksen ja koulutuksen järjestäjien toimintaan liittyviä arviointeja varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen. Lisäksi arviointikeskus toteuttaa perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppimistulosten arviointeja. Keskukseen tehtävänä on myös tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä ja korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevissa asioissa sekä kehittää koulutuksen arviointia.

ISBN 978-952-206-455-4 (nid.)

ISBN 978-952-206-456-1 (pdf)

ISSN 2342-4176 (Painettu)

ISSN 2342-4184 (Verkkojulkaisu)

ISSN-L 2342-4176

Kansallinen
koulutuksen arviointikeskus
PL 28 (Mannerheiminaukio 1 A)
00101 HELSINKI
Puhelinvaihte: 029 533 5500
Faksi: 029 533 5501

karvi.fi